

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Лавніченко О.В.
Годлевський С.О.

ДІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ
ПРИ УСКЛАДНЕННІ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ
ТА У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Посібник

Харків
2017

УДК 35.071.1: 355.426.4:519.816

ББК 67.401.031.2

Л13

*Рекомендовано до видання Вченою радою Національної академії
Національної гвардії України як посібник (протокол №6 від 31.05.2017 р.)*

Р е ц е н з е н т и:

С. В. Бєлай, старший науковий співробітник науково-дослідного сектору будівництва та оперативного застосування Національної гвардії України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України доктор наук з державного управління старший науковий співробітник;

О. Г. Комісаров, професор кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету підготовки фахівців громадської безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Л13 **Лавніченко О.В.** Організація застосування військових частин НГУ в охороні громадського порядку при ускладненні обстановки та у кризових ситуаціях [Текст] / О. В. Лавніченко, С. О. Годлевський. – Х. : Національна акад. НГУ, 2017. – 125 с.

У посібнику викладені основи організації та планування виконання завдань з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки при проведенні масових заходів, участі частин Національної гвардії України в оперативно-профілактичних відпрацюваннях (операціях), основи застосування військових частин Національної гвардії України у надзвичайних ситуаціях соціального характеру.

Для офіцерів-слухачів Національної академії Національної гвардії України, командирів військових частин, офіцерів блоку організації охорони громадського порядку.

УДК 35.071.1: 355.426.4:519.816

ББК 67.401.031.2

А в т о р и:

О. В. Лавніченко, кандидат військових наук, доцент – вступ, розділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.4, 2.5, додатки Б, В, Г; **С. О. Годлевський** – розділи 1.1, 2.3, додаток А.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1 Застосування частин (з'єднань) Національної гвардії України для виконання завдань з охорони громадського порядку при проведенні масових заходів та в умовах складної оперативної обстановки.....	6
1.1 Оперативна обстановка в районі дій з'єднання (частини) Національної гвардії України.	6
1.2 Застосування з'єднання (військової частини) Національної гвардії України в охороні громадського порядку при проведенні масових заходів	12
1.3 Участь військових частин Національної гвардії України у оперативно-профілактичних відпрацюваннях (операціях)	30
2 Застосування частин Національної гвардії України в охороні громадського порядку та забезпеченні громадської безпеки у кризових ситуаціях соціального характеру.	45
2.1 Основи залучення та підготовки з'єднання (військової частини) Національної гвардії України до дій у спеціальній операції (під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій).	45
2.2 Основи підготовки угруповання Національної гвардії України до дій у спеціальній операції (під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій)	52
2.3 Дії Національної гвардії України у надзвичайних ситуаціях та у спеціальних операціях.....	65
2.4 Участь з'єднань (частин) Національної гвардії України у припиненні масових заворушень.....	68
2.5 Участь у прикордонних пошуках і прикордонних операціях.....	90
Післямова.....	93
Список використаних джерел	94
Додаток А	95
Додаток Б	104
Додаток В	114
Додаток Г	115
Предметний покажчик.....	123

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВОГ	–	військова оперативна група
ГУ	–	Головне управління
ДПС	–	Державна прикордонна служба
ДПУ	–	допоміжний пункт управління
ДСНС	–	Державна служба з надзвичайних ситуацій
ЗСУ	–	Збройні Сили України
КСП	–	командно-спостережний пункт
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ
МКЦ	–	мобільний командний центр
НВН	–	начальник військового наряду
НГУ	–	Національна гвардія України
НПГ	–	начальник патрульної групи
НПУ	–	Національна поліція України
НСт	–	надзвичайна ситуація
ОГП	–	охорона громадського порядку
ОТО	–	оперативно-територіальне об'єднання
ОШ	–	оперативний штаб
СБУ	–	Служба безпеки України
СОП	–	сили охорони правопорядку
ТОП	–	територіальний орган поліції
ЧВН	–	черговий військових нарядів

ВСТУП

У відповідності із Законом “Про Національну гвардію України (НГУ)”, на формування (НГУ) покладене важливе завдання, яке полягає у захисті та охороні життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охороні громадського порядку (ОГП) та забезпеченні громадської безпеки (ЗГБ).

У зв'язку з цим, НГУ зобов'язана: забезпечувати захист та охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань; брати участь у ЗГБ та ОГП, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових заходів; підтримувати або відновлювати правопорядок у районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій (НС) техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення; протидіяти масовим заворушенням.

Завдання з ОГП формування НГУ виконують у звичайній оперативній обстановці та у кризових ситуаціях.

При цьому зазначається, що потреба у силах НГУ виникає під час ускладнення оперативної обстановки, коли є необхідність значно збільшити кількість сил охорони правопорядку (СОП) у певному регіоні.

Організаційна робота командирів частин під час залучення до виконання завдань при ускладненні оперативної обстановки та у кризових ситуаціях має свої особливості і відмінності.

Тому у посібнику розглядається порядок організації і виконання завдань з ОГП бригадою (полком) НГУ під час ускладнення обстановки та надзвичайних ситуацій соціального характеру.

Розділ 1. ЗАСТОСУВАННЯ ЧАСТИН (З'ЄДНАНЬ) НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ МАСОВИХ ЗАХОДІВ ТА В УМОВАХ СКЛАДНОЇ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ

У практиці діяльності органів Національної поліції України (далі – поліції) на території, що обслуговується, нерідко може створюватись обстановка, яка за своїм характером близька до надзвичайної (проведення масових і забезпечення режимно-карантинних заходів, боротьба з пожежами і стихійними лихами). Для надання допомоги органам поліції в ОГП у таких випадках можуть бути притягнуті і формування НГУ.

Розпорядження командирам з'єднань і частин про виділення сил і засобів для надання допомоги органам поліції в умовах складної оперативної обстановки, як правило, віддає командувач НГУ. У виключних випадках за проханнями керівників територіальних органів поліції командири з'єднань і частин можуть самостійно приймати рішення про надання допомоги органам поліції з наступною доповіддю про це старшим командирам і командуючому НГУ.

У розділі розглядаються загальні положення щодо ЗГБ при проведенні заходів за масовою участю людей, порядок роботи командира частини щодо організації залучення частини до виконання завдань в умовах, що розглядаються, та особливості тактичних дій під час несення служби.

1.1. Оперативна обстановка у районі дій з'єднання (частини) Національної гвардії України

Виконання завдань формуваннями НГУ здійснюється в певних умовах, які визначаються поняттям “оперативна обстановка”. Оперативна обстановка представляє собою сукупність факторів, що в прямій або непрякій формі впливають на організацію ОГП.

Важливість правильної оцінки оперативної обстановки полягає в тому, що коли ціна кожного прийнятого управлінського рішення різко зростає, наставання можливих негативних наслідків ускладнення оперативної обстановки не тільки призводить до заподіяння матеріальної та моральної шкоди, але й наносить значний збиток престижу самого правоохоронного органу.

Сили НГУ притягаються до виконання завдань з ОГП планового характеру, при проведенні заходів за масовою участю громадян, у НСт, у надзвичайному стані. При цьому характер виконання завдань у НСт суттєво відрізняється від умов виконання завдань планового характеру. Дане твердження дає підставу говорити, що завдання виконуються як у звичайних умовах так і у складних умовах. Складність умов визначається різними факторами. Сукупність факторів визначають умови, у яких формування НГУ призначені виконувати завдання. Ці умови для них, як і для правоохоронних органів, позначаються поняттям оперативна обстановка в районі відповідальності.

У такому разі під оперативною обстановкою будемо розуміти сукупність факторів і обставин, що склалися (або можуть скластися) на визначений момент часу в районі (зоні) відповідальності військової частини (з'єднання) НГУ, які зумовлені масштабними явищами соціально-політичного, техногенного або природного характеру і виражені через систему кількісних та якісних характеристик стану злочинності і правопорушень, ОГП і ЗГБ у співвідношенні зі здатністю військових частин (з'єднань) НГУ та правоохоронних органів своєчасно впливати на динаміку розвитку небажаних процесів.

Завдання з ОГП планового характеру виконуються у звичайній обстановці, що характерна для повсякденної діяльності. Щораз оглядаючи суспільну обстановку, коли підприємства та установи працюють у повсякденному плановому режимі, оперативна обстановка в регіонах стабільна в межах середньостатистичного й т. і., ми говоримо, що відбувається нормальний ритм життя суспільства, країни. Оперативна обстановка у даному випадку звичайна.

При цьому звичайна обстановка визначається як сума усереднених кількісних та якісних показників, які характеризують повсякденну діяльність, що в свою чергу визначає необхідну кількість організаційно-штатних структур, сил та засобів а також рівень функціонування органів управління виконанням завдань, тобто пороговий рівень. Звичайну обстановку можливо представити також як обстановку без ускладнень, що характеризується відсутністю факторів її ускладнення.

Але умови виконання завдань можуть ускладнюватись, погіршуватись, характеризуватись певною напруженістю й т. ін. Тобто мова у даному випадку йде про зміну оперативної обстановки під впливом певних факторів. При цьому слід зазначити, що кількість і якість факторів, що впливають на виконання завдань з ОГП, скажемо, під час заходів за масовою участю громадян, при виникненні надзвичайних обставин (без введення надзвичайного стану), при

введенні надзвичайного стану буде різною. Відповідно до цього й по різному повинен визначатися стан оперативної обстановки.

Ускладнення оперативної обстановки у сфері ОГП визначається різними явищами (соціального, природного, техногенного характеру), що створюють для органів поліції незвичайні, особливі умови діяльності. Залежно від умов, що впливають на стан оперативної обстановки, оперативна обстановка на певній території може змінюватись від звичайної, що притаманна повсякденному життю, до такої, що потребує додаткових заходів, у тому числі й силових, для приведення стану до нормального. Тобто виникає необхідність вводити таке поняття як складність оперативної обстановки. При цьому слід зазначити, що в залежності від того, які чинники та умови будуть впливати на звичайну оперативну обстановку, оперативна обстановка буде погіршуватись різноступенево.

Таким чином, виникає необхідність визначати коло факторів, які змінюють оперативну обстановку та визначають умови виконання завдань з ОГП.

В основі факторів, що істотно змінюють оперативну обстановку у сфері ОГП, перебувають події (пригоди), які відбуваються у суспільному житті населення а також в оточуваному середовищі. Слід зазначити, що рівень даних подій (пригод) та їх характер істотно впливає на визначення рівня оперативної обстановки. При цьому застосовується наступне визначення – надзвичайна подія (пригода).

Але їх необхідно все ж таки висвітлювати так, як вони ускладнюють обстановку в динаміці та за рівнем складності.

Тому першою групою обставин, що впливають на зміну рівня оперативної обстановки, будуть події соціального характеру некримінального змісту:

- заходи за масовою участю громадян:
- масові заходи політичного, культурного, спортивного, релігійного та іншого спрямування (тобто заходи, які прямо в собі не несуть загрозу громадському порядку);
- масові акції громадян на підтримку політичного, (антиглобалістського, антивоєнного) спрямування;
- масові акції протесту соціального або економічного спрямування у межах чинного законодавства;
- масові несанкціоновані виступи самодіяльних об'єднань.

Друга група обставин визначається подіями природно-біологічного характеру (повені, масові захворювання, природні пожежі тощо).

Третя група обставин визначається подіями (пригодами) технічного або виробничого характеру.

Четверта група обставин визначається подіями соціального характеру кримінального змісту.

Розглянемо вплив цих обставин на стан оперативної обстановки в ОГП.

Проведення заходів за масовою участю громадян у собі не несуть прямих загроз громадському порядку, але ускладнюють режим діяльності органів правопорядку. При цьому оперативна обстановка ускладнюється під впливом таких факторів:

- спрямованість масового заходу;
- масштаб територіального охоплення або просторовий розмах;
- кількість та склад учасників заходу;
- тривалість проведення заходу;
- порушення повсякденного ритму життя району, міста або країни в цілому;
- прогнозовані наслідки;
- загроза виникнення групових порушень громадського порядку, масових заворушень, пожежі, пошкодження конструкцій, інші обставин, що створюють загрозу громадському порядку та безпеки.

Завдяки цим факторами органи поліції і військові частини НГУ переводяться на посиленій режим функціонування, може змінюватись тривалість робочого часу, через що зростає навантаження на особовий склад правоохоронних органів при виконанні завдань з ОГП, виникає необхідність введення тимчасових адміністративно-правових режимів на території проведення заходу, що включають:

- обмеження: руху транспорту, роботи підприємств торгівлі й громадського харчування, ведення іншої господарської діяльності тощо;
- необхідність залучення додаткових сил, у тому числі з інших регіонів, що у свою чергу ставить перед керівництвом завдання щодо їхнього розміщення й всебічного забезпечення (продовольчого, санітарно-побутового, медичного тощо).

У той же час мова йде лише про підтримання громадського порядку, хоча й у посиленому режимі. Такий рівень оперативної обстановки визначається як ускладнений.

При виникненні НСт техногенного та природного характеру основною силою, що буде займатись ліквідацією наслідків є сили цивільного захисту. Завдяки тому, що поліція та НГУ не перебувають відсторонь від цих процесів, а відповідно до законодавчих актів спрямовані на ОГП в районах НСт, їх виникнення в залежності від рівня істотно впливає на умови, у яких органи

поліції та формування НГУ будуть виконувати свої завдання. При цьому оперативна обстановка буде характеризуватись як кризова або навіть надзвичайна в залежності від рівня НСт та визначеного режиму діяльності.

Зазвичай у сферах оборони, безпеки, медицини та інших (наприклад, з питань готовності сил до дій, бойових втрат сил і засобів, пошкоджень споруд від зброї масового ураження тощо) додержуються чотирьох ступенів дії факторів як ступеню складності обстановки. Припускаємо, що й при характеристиці складності оперативної обстановки можна також користуватися чотирма її ступенями, наприклад: “звичайна”, “ускладнена”, “кризова”, “надзвичайна”.

До умов оперативної обстановки у сфері ОГП можна віднести:

- характер та рівень порушень громадського порядку;
- спроможність органів влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів контролювати обстановку, забезпечувати потрібний режим функціонування економіки та суспільства;
- необхідність переходу на посилений режим роботи органів влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів;
- можливі способи розв'язання соціально-політичного конфлікту (компроміс, консенсус, солідарність, інтеграція, локалізація, соціальний примус);
- необхідність приведення в готовність СОП;
- припустимий час реакції на ускладнену обстановку;
- час, що є для накопичення достатніх резервів і створення угруповання СОП;
- чисельність і технічне оснащення особового складу чергових СОП (сил патрульної служби, забезпечення безпеки дорожнього руху, військових патрулів) у звичайній оперативній обстановці;
- можлива чисельність, терміни прибуття резервних сил, які залучаються для ОГП, потрібні засоби їх технічного оснащення, можливості щодо їх розташування і всебічного забезпечення (розвідка, РХБ, інженерне, технічне, матеріальне, медичне забезпечення, зв'язок, РЕБ);
- необхідність дій СОП при ліквідації порушень громадського порядку;
- потрібний рівень керівництва діями з ліквідації порушень громадського порядку;
- характер місцевості, кліматичні та гідрометеорологічні умови;
- пора року;
- час доби.

Таким чином, складність оперативної обстановки у сфері ОГП можна охарактеризувати як сполучення рівня і характеру небезпеки, можливих її змін

з часом та спрямуванням, а також способів розв'язання конфліктів, які можуть виникати внаслідок загострення ситуації. Різноманітність цього сполучення є багатоцільовою, багатоаспектною й діалектично суперечливою. Таку різноманітність дуже важко формалізувати, щоб можна було застосовувати кількісні методи для її оцінки. Більш того, оперативна обстановка у сфері ОГП, з одного боку, залежить від соціально-політичної обстановки, а з іншого – впливає на неї.

Для розроблення критеріїв складності оперативної обстановки потрібно визначити залежність між зазначеними вище елементами, а саме:

- рівень і характер небезпеки, що виникає;
- спрямованість розвитку небезпеки для суспільства в цілому (держави) у перебігу подій (вплив на соціально-політичну обстановку й навпаки);
- способи розв'язання конфліктів, що можуть виникати внаслідок загострення ситуації (заходи влади для розв'язання конфліктів).

Таким чином, при оцінці складності оперативної обстановки у сфері ОГП і ЗГБ можна користуватися такими рівнями оперативної обстановки: звичайна оперативна обстановка; ускладнена оперативна обстановка; кризова оперативна обстановка; надзвичайна оперативна обстановка.

Може бути кілька варіантів правил визначення ступенів складності оперативної обстановки. Усе залежить від точності відмежування кожного з елементів оперативної обстановки від інших елементів і точності розмежування ступенів за кожним елементом оперативної обстановки.

Виходячи із вищевикладеного, критерії складності оперативної обстановки у сфері ОГП і ЗГБ можна формулювати таким чином.

Оперативна обстановка звичайна – обстановка, за якою соціально-політична обстановка у країні характеризується як стабільна, злагоджена; стан злочинності і характер правопорушень перебувають у межах середньостатистичних показників; органи державної влади і місцевого самоврядування забезпечують сприятливі умови для функціонування національної економіки; правоохоронні органи своєчасно відстежують зміни в обстановці, запроваджують ефективні заходи щодо ОГП і ЗГБ у суспільстві.

Оперативна обстановка ускладнена – обстановка, за якою порушення громадського порядку являють собою загрозу здоров'ю і життю значної кількості людей, установленому режиму функціонування підприємств і установ будь-якої форми власності, правоохоронних органів, органів державної влади і місцевого самоврядування, унаслідок чого правоохоронні органи, органи державної влади і місцевого самоврядування змушені перейти до посиленого режиму служби (функціонування) і здійснювати заходи для приведення в готовність СОП і зосередження їх у заданому районі.

Оперативна обстановка кризова – обстановка, за якою внаслідок акцій політичних партій, рухів, громадських організацій (мітинги, демонстрації, пікетування тощо), які підтримуються населенням, або заворушень, що небезпечні для життя значної кількості людей чи вже призвели до загибелі кількох людей, або створені перешкоди встановленому режиму функціонування підприємств, правоохоронних органів, органів державної влади і місцевого самоврядування, через що правоохоронні органи, органи державної влади і місцевого самоврядування змушені негайно перейти до посиленого режиму служби (функціонування), органи влади залучають для відновлення громадського порядку і ЗГБ всі наявні СОП.

Оперативна обстановка надзвичайна – обстановка, за якою внаслідок масових акцій політичних партій, рухів, громадських організацій із закликами до захоплення державної влади, протиправної зміни конституційного ладу, порушення територіальної цілісності держави із застосуванням сили, НСт техногенного або природного характеру в країні (її окремому регіоні) такого масштабу, що загрожує загибеллю (настала загибель) значній кількості людей, соціально-політична обстановка в країні загострилася настільки, що органи державної влади і місцевого самоврядування можуть опинитися на грані втрати управління суспільством, у мирний час назріває потреба у введенні режиму надзвичайного стану (або такі умови складаються у воєнний час).

1.2. Застосування з'єднання (військової частини) Національної гвардії України в охороні громадського порядку при проведенні масових заходів

1.2.1. Загальні положення щодо охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки при проведенні масових заходів

Заходи за масової участі населення, що відбуваються у громадських місцях є фактором ускладнення оперативної обстановки, що у свою чергу викликає необхідність збільшувати кількість СОП, у тому числі за рахунок формувань НГУ.

Масовий захід у нашому розумінні розуміється захід, який проводиться за участю великої групи населення і при цьому він дозволений і носить мирний характер.

Для характеристики масового заходу необхідно визначити основні риси, що характеризують захід як масовий:

– наявність великої кількості людей в одному місці та на великій території;

– дії великої кількості людей носять організований характер – організовані за ініціативою органів державної влади або місцевого самоврядування, політичних партій, рухів, громадських об'єднань, релігійних конфесій, громад, окремих громадян, спортивних організацій, закладів культури тощо;

– заходи проводяться у громадських місцях.

Тобто масовий захід – це дії значних груп (мас) людей, організовані за ініціативою органів державної влади або місцевого самоврядування, політичних партій, рухів, громадських об'єднань, релігійних конфесій, громад, окремих громадян, спортивних організацій, закладів культури тощо, що протікають у громадських місцях.

За змістом та спрямованістю масові заходи можливо розділити на:

– громадсько-політичні (соціально-політичні): зібрання, вуличні ходи, мітинги, демонстрації, пікетування, зустрічі та проводи іноземних делегацій;

– культурно-видовищні: концерти, свята пісень, народні гуляння, карнавали та маскаради на площах та парках культури та відпочинку, відкриття виставок, пам'ятників та інших споруд;

– спортивно-масові: змагання по різних видам спорту, спартакіади;

– релігійні та інші.

Масштаб масового заходу визначається територією, на якій він проводиться, кількістю його учасників та задіяних в ОГП сил та засобів територіальних органів поліції та приданих сил.

За територіальною ознакою масові заходи можуть бути районного, міжрайонного, міського, обласного та державного масштабу.

По можливості участі – загальнодоступні, обмежені кількістю або соціальним статусом учасників, що допускають наявність в зоні проведення неорганізованого населення.

Значення масового заходу визначається його політичною або іншою спрямованістю, кількістю населення, що приймає участь, рівнем присутнього керівництва, закордонних делегацій та представництв.

Масові заходи можуть проводитися у вигляді мітингів, демонстрацій, парадів, маніфестацій, вуличних походів, масових гулянь, страйків, пікетів, релігійних та інших відправлень, спортивних змагань, концертів, видовищних шоу тощо.

Мітинг – публічні збори, як правило, великої кількості громадян, для обговорення політичних, соціальних, економічних та інших питань. У переважній більшості мітинги проводяться на відкритих територіях з використанням лозунгів, прапорів та іншої атрибутики.

Демонстрація – масове проходження громадян вулицями населеного пункту з метою висловлення своїх громадсько-політичних чи інших позицій.

Парад – організоване урочисте проходження вулицями населеного пункту особового складу військових частин, гарнізонів, з'єднань, духових оркестрів, воєнізованих організацій, ветеранів, спортсменів, працівників установ, підприємств, організацій тощо.

Маніфестація – вуличний похід з метою висловлення співчуття до якого-небудь факту політичного характеру або протесту проти нього.

Пікетування – форма демонстрації, здебільшого поблизу адміністративних будівель органів державної влади та місцевого самоврядування, дипломатичних представництв тощо, з метою привернення уваги до тих чи інших проблем громадсько-політичного характеру або висловлення протесту проти будь-чого.

Релігійні та інші відправлення – заходи релігійного характеру (богослужіння, освячення, хресні ходи тощо), дні пам'яті за померлими (загиблими), організовані покладання квітів з нагоди пам'ятних дат тощо.

Спортивні заходи – змагання з різних видів спорту за участю значної кількості глядачів.

Культурно-видовищні заходи – концерти, театралізовані шоу, показ кінофільмів, рекламні заходи, що проводяться на територіях громадського призначення.

У той же час практика суспільно-політичного буття країни показує, що поширюється ситуації, при яких проводяться заходи за масовою участю людей, підґрунтям яких є гострі соціально-економічні, суспільно-політичні питання, які визначаються як резонансні масові заходи.

Тому останнім часом під масовими заходами подається суто масовий захід, резонансний масовий захід, масові акції протесту.

Найбільш небезпечними з точки зору ОГП є так звані резонансні масові заходи. Резонансні масові заходи – це заходи, підґрунтям яких є гострі соціально-економічні, суспільно-політичні, інші питання місцевого, регіонального, загальнонаціонального чи міжнародного значення, а також різноманітні заходи, що супроводжуються великою кількістю учасників та можуть призвести до некерованого розвитку подій.

Акція – це дія, діяльність, спрямована на досягнення якої-небудь мети.

Охорона громадського порядку при проведенні громадсько-політичних заходів у меншому ступені пов'язано з впливом на індивідуальну поведінку людей та передбачає насамперед, упорядкування групового спілкування.

Розглядаючи масові заходи як соціальне явище, слід відзначити, що їх проведення породжує особливу обстановку на даній території, якій властиві такі специфічні особливості:

- порушення звичайного режиму життя району, міста чи країни в цілому;
- дія великої кількості людей на обмеженій території;
- можливість швидкоплинної зміни оперативної обстановки;
- стихійне формування певних “неформальних” угруповань, які надають негативний вплив на стан громадського порядку і безпеки і здатних здійснювати різні правопорушення;
- виникнення групових порушень громадського порядку, масових заворушень, пожеж, руйнувань конструкцій, споруд, інших непередбачених обставин, що створюють загрозу громадському порядку і безпеці;
- можливість заподіяння збитку підприємствам, організаціям, особистим інтересам громадян і ін.

Основними факторами, здатними істотно вплинути на стан оперативної обстановки в ході проведення таких заходів є:

- тривалий період проведення як заходу в цілому (до тижня й понад), так й окремих міні-заходів (частина з яких проходить у вечірній і нічний час), що проводяться у його рамках;
- просторовий розмах, що припускає як велику площу зони проведення заходу, так і множинність проведених у рамках єдиної програми міні-заходів, ряд з яких проводиться поза спеціально підготовленими площадками;
- велика кількість учасників (глядачів), значна частина яких прибуває з інших місцевостей, регіонів і держав, у тому числі членів партійно-урядових делегацій;
- необхідність введення тимчасових адміністративно-правових режимів на території проведення заходу, що включають обмеження: руху транспорту, роботи підприємств торгівлі й громадського харчування, ведення іншої господарської діяльності тощо;
- необхідність залучення доданих сил, у тому числі з інших регіонів, що у свою чергу ставить перед керівництвом завдання по їхньому розміщенню й всебічному забезпеченню (продовольчому, санітарно-побутовому, медичному й тощо).

– загроза виникнення групових порушень громадського порядку, масових заворушень, пожежі, пошкодження конструкцій, інші обставин, що створюють загрозу громадському порядку та безпеки.

Крім того, проведення найбільш значущого масового заходу пов'язане зі структурною перебудовою діяльності служб та підрозділів територіальних органів поліції (створення спеціальних органів управління – оперативних

штабів (ОШ), пунктів управління, різних груп; наявність додаткових завдань, які доводиться вирішувати працівникам територіальних органів поліції та іншим громадянам і організаціям, які беруть участь в ОГП при проведенні масових заходів). При цьому додатково залучаються сили і засоби, змінюється режим роботи особового складу і т. п.

Слід зазначити, що при організації ОГП необхідно враховувати як загальні, так і специфічні особливості масових заходів, які залежать від існуючої системи соціально-економічних відносин; рівня правової свідомості тієї чи іншої групи населення; зовнішніх умов проведення і рівня організаційних заходів; кількості громадян, що беруть участь у масовому заході; соціально-психологічних закономірностей формування поведінки груп людей; способу життя, режиму праці й відпочинку населення того чи іншого регіону; несприятливих метеорологічних умов, місцевих звичаїв і традицій, а також участі іноземних громадян у масових заходах (“мовні” бар'єри, слабка орієнтація в умовах незнайомого міста і ін.).

Особливої уваги заслуговують питання формування контактних груп, іменованих публікою. Громадянам, які утворюють ці групи, притаманний певний ступінь психічного впливу і співпереживання, обумовлених наявністю загального інтересу до проведених заходів. Однак під впливом несприятливих впливів поведінка таких груп може прийняти більш складні форми.

Таким чином діяльність територіальних органів поліції та підрозділів НГУ щодо ОГП та ЗГБ при проведенні масових заходів у більшості залежить від їх виду, масштабу, значення та інших факторів.

1.2.2. Організація виконання завдань по забезпеченню масових заходів

Основними силами, які забезпечують ОГП та безпеку громадян під час мирних зібрань є особовий склад територіальних органів поліції, а силами посилення – особовий склад формувань НГУ, вищих навчальних закладів МВС України, які задіюються згідно затвердженого плану.

За рішенням начальника управління оперативно-територіального об'єднання (ОТО) (командувача НГУ) для надання практичної допомоги під час проведення масових заходів особовий склад формувань НГУ може бути направлений за межі регіону дислокації.

За необхідності, для більш ефективного управління силами й засобами, що притягуються для ОГП й ЗГБ, створюється ОШ. Чисельність і склад ОШ

визначається характером і масштабом масових заходів, надзвичайних обставин, а також складною оперативною обстановкою.

Управління силами й засобами в період проведення масових заходів здійснюється зі спеціально створюваних пунктів, на яких обладнуються робочі місця для членів ОШ, груп управління й організації зв'язку.

Пункти управління створюються, як правило, у районі проведення масового заходу й розміщаються в місцях, придатних для оперативного керівництва силами і засобами, що перебувають у підпорядкуванні. Пункти управління можуть бути стаціонарними (у будинках, спорудженнях) або пересувними (в автобусах). Вони обладнуються засобами зв'язку, а за необхідності кіно -, фото-, відеоапаратурою.

Основними завданнями ОГП й безпеки при проведенні масових заходів є:

- забезпечення успішного проведення масових заходів;
- попередження й припинення можливих злочинів, порушень громадського порядку й безпеки;
- забезпечення суворого дотримання учасниками й глядачами встановлених правил поведінки;
- недопущення ослаблення ОГП на території, де безпосередньо заходи не проводяться.

Забезпечення ОГП при проведенні масового заходу досягається:

- широким роз'ясненням населенню порядку організації та проведення зібрань, мітингів, вуличних ходів та демонстрацій і відповідальності за його порушення регулярним інформуванням громадян через засоби масової інформації про стан громадського порядку;
- своєчасним збором інформації про майбутнє зібрання, мітинг, вуличну ходу та демонстрацію;
- раціональною розстановкою та комплексним використанням сил та засобів, маневруванням ними з урахуванням місцевих умов і обстановки, що склалася;
- швидким реагуванням на конфліктні ситуації, професійно-грамотними діями особового складу НГУ, проявами витримки, дисципліни та організованості, суворим дотриманням законності, високої правової культури при припиненні групових порушень;
- постійною взаємодією з іншими підрозділами НГУ та територіальними органами поліції, державними організаціями, адміністрацією підприємств, установ, трудовими колективами та організаціями, що приймають участь в ОГП.

При організації ОГП та ЗГБ під час проведення мирних зібрань необхідно:

– забезпечити недопущення проходу до місця заходів осіб, які перебувають у стані сп'яніння, мають предмети, які можна використати для завдання тілесних ушкоджень;

– ужити заходів до безперешкодного проходу місцевих жителів до своїх помешкань, а працівників установ, підприємств, організацій – до місця роботи;

– організувати охорону важливих об'єктів, розташованих поблизу проведення заходу;

– здійснити поступову (планомірну) евакуацію визначеними шляхами учасників та глядачів заходу після його завершення, організовану посадку та безпечний проїзд комунальним транспортом.

Під час піших походів необхідно передбачити:

– завчасне відведення транспорту від маршруту проведення заходу;

– можливість зміни руху учасниками заходу від раніше визначеного маршруту;

– можливість блокування проїжджої частини вулиць.

До виконання завдань з ОГП і безпеки громадян під час проведення масових заходів військовослужбовці НГУ залучаються на підставі письмового запиту керівників територіальних органів поліції (ТОП), а військові частини НГУ з інших регіонів дислокації – з дозволу начальника управління ОТО (командувача НГУ).

Запити (розпорядження) із зазначенням необхідних установчих даних про здійснювані заходи надсилаються до військових частин НГУ не менш ніж за три доби, а за необхідності – у коротший строк.

З метою належної організації управління силами та засобами, що залучені до виконання завдань із забезпечення ОГП під час проведення масового заходу, залежно від чисельності учасників, особливостей місцевості, де відбувається масовий захід, його територія може поділятися на зони, сектори, дільниці.

Зони визначаються, як правило, при забезпеченні одночасного проведення декількох масових заходів або одного заходу при здійсненні учасниками пішого походу територіями декількох адміністративних районів населеного пункту. Начальником зони, в якій виконують завдання військовослужбовці НГУ призначається офіцер управління частини.

Сектор – складова частина зони.

Дільниця – складова частина сектору.

З'єднання та частини НГУ при проведенні масових заходів можуть бути притягнуті для:

– сприяння органам поліції в оточенні району проведення масового заходу;

– несення патрульно-постової служби;

- охорони об'єктів та споруд у районі проведення масового заходу.

Командиру військової частини (підрозділу), що притягується до виконання завдань з ОГП під час проведення масового заходу:

- доводиться: характер масового заходу, особливості оперативної обстановки, стан громадського порядку у районі його проведення;
- визначається: завдання і послідовність їх виконання; напрямки і ділянки зосередження основних зусиль, угруповання військових сил і час готовності; порядок застосування зброї, використання транспорту, інженерно-технічних і спеціальних засобів; режимні заходи; порядок доставляння і місце здавання затриманих порушників громадського порядку (злочинців); порядок зв'язку і терміни представлення донесень (доповідей); час і порядок проведення тренувань сумісно з органами поліції.

Виконання завдань з ОГП та ЗГБ під час заходів за масовою участю людей з'єднаннями, військовими частинами (підрозділами) здійснюється у три етапи: підготовчий, виконавчий та заключний.

Підготовчий етап.

Підготовчий період починається з часу отримання інформації про масовий захід, що готується, та отримання завдання на ОГП. Підготовчий етап включає виконання наступних заходів:

- при отриманні інформації про проведення заходів підвищеного ступеня ризику в управлінні ОТО, з'єднаннях та військових частинах розгортаються оперативні групи, організовується взаємодія з ОШ Головного управління (ГУ) НГУ, ТОП, іншими правоохоронними органами. У разі необхідності, до їх складу направляють представника НГУ. За потребою, за повідомленням командувача НГУ вводиться посилений варіант служби;

- відповідним командиром приймається рішення на виконання службового завдання;

- проводяться рекогносцирування місцевості, де відбуватимуться масові заходи, спільні тренування з органами поліції з відпрацювання тактичних прийомів несення служби в умовах ускладнення оперативної обстановки. Тренування здійснюється напередодні на місці проведення масового заходу. При цьому уточнюються завдання, розподіл нарядів, перевіряється реальність установлених термінів розгортання залучених сил, відпрацьовується взаємодія з нарядами поліції, іншими силами, що залучаються на випадок ускладнення оперативної обстановки;

- забезпечується постійне відслідковування, негайне і ефективне реагування на будь-які зміни в оперативній обстановці, своєчасне інформування з цього питання ГУ НГУ;

– з особовим складом проводиться вивчення нормативних актів, які регламентують права і обов'язки, відповідальності організаторів та учасників масових акцій за порушення правопорядку;

– проводиться роз'яснення військовослужбовцям оперативної обстановки й отриманого завдання;

– проводяться інструктажі (заняття) з особовим складом, підготовка зброї, спеціальної техніки, засобів зв'язку, індивідуального захисту та активної оборони, спеціальних засобів, автотранспорту, обмундирування та спорядження, стройові огляди;

– організовується морально-психологічне забезпечення дій з'єднань, військових частин при виконанні службово-бойових завдань, матеріально-технічне та тилове забезпечення служби.

Після одержання завдання з ОГП й ЗГБ, у період проведення масового заходу командир військової частини (підрозділу):

– приймає рішення на виконання завдання;

– ставить завдання підлеглим;

– організує підготовку сил і засобів для виконання поставлених завдань;

– організує взаємодію між підрозділами; елементами бойового порядку, а також взаємодіючими органами;

– організує управління підрозділами;

– вживає заходів по забезпеченню дій підрозділів;

– здійснює контроль і надання допомоги військовій частини (підрозділам, військовим нарядам).

Рішення командир військової частини (підрозділу) приймає особисто на підставі отриманого завдання, оцінки обстановки, підготовлених заступниками пропозицій і розрахунків.

Одержавши завдання, командир військової частини повинен усвідомити:

1. Мету майбутніх дій:

– який захід масового характеру проводиться і його спрямованість;

– які заходи органами поліції і підрозділами НГУ повинні бути проведені для ОГП при проведенні масового заходу.

2. Замисел старшого командира (начальника):

– яких результатів необхідно досягти у період забезпечення охорони масового заходу, роль і місце частини (підрозділів) у майбутніх діях.

3. Характер й обсяг завдань:

– які завдання частини (підрозділів) у загальній побудові елементів угруповання сил визначені старшим командиром і характер можливих дій в умовах обстановки;

– який особовий склад частини, і яка його кількість повинні бути використані у майбутній службі й можливість виділення резерву.

4. Строки виконання поставленого завдання:

– з якого часу проводиться масовий захід і його тривалість;

– наявність часу на підготовку особового складу до бойової служби;

– час знаходження особового складу на ОГП при проведенні масового заходу.

Усвідомивши отримане завдання, командир військової частини визначає:

а) заходи, які необхідно провести негайно залежно від наявності часу до початку бойової служби по ОГП й ЗГБ;

б) робить розрахунок часу, у якому враховує:

– час початку масового заходу й можлива його тривалість;

– час заняття вихідного положення підрозділами (самостійно діючими військовими нарядами);

– час, необхідний для висування до місця несення бойової служби;

– наявність часу для підготовки особового складу до служби і його тренування;

в) дає вказівки начальникові штабу про підготовку пропозицій для прийняття рішення, а також про попередні розпорядження, які необхідно віддати підрозділам і визначає:

– загальний розрахунок особового складу, необхідного для виконання отриманого завдання;

– розрахунок особового складу по елементах угруповання сил і засобів і можливість виділення резерву;

– форму одягу на майбутні дії й екіпірування;

– підготовку транспорту й спеціальної техніки.

Основою підготовки до забезпечення правопорядку та громадської безпеки є прогнозування (моделювання) командиром обстановки, яка може скластися під час проведення масового заходу.

Прогнозування обстановки враховує: вивчення командиром спільно з керівником органу поліції повідомлень організаторів про місце, час і масштаб (чисельність) масового заходу, поведінку і настрої його учасників, ставлення до проведення заходу окремих верств населення, можливі зміни в масштабах та порядку проведення заходу, результатів забезпечення правопорядку під час попередніх аналогічних заходів, інформації про стан криміногенної обстановки тощо.

При оцінці обстановки командир вивчає:

а) стан обстановки в районі виконання завдань і можливий характер дій учасників (злочинців, злочинних груп):

– суспільно-політичну, соціально-економічну й криміногенну обстановку в регіоні в цілому й у районі виконання поставленого завдання зокрема;

– чим викликані і які причини проведення масового заходу;

– можливі варіанти дій учасників (злочинців, злочинних груп) при виникненні провокацій й інших протиправних дій;

б) особливості місць несення служби:

– наявність (відсутність) закритих просторів (місць) і можливості маневру бойовими порядками й резервом;

– наявність (відсутність) контакту особового складу з учасниками проведення масового заходу й вплив його на результати виконання бойового завдання;

– можливість використання транспорту й спеціальної техніки при ускладненні обстановки у період здійснення маневру особовим складом;

в) стан, забезпеченість і можливості підрозділів:

– максимальна (мінімальна) кількість особового складу, що необхідна для виконання завдання, наявність сил для посилення бойових порядків у місцях зосередження основних зусиль;

– можливості підрозділів на виділення особового складу;

– наявність і стан спорядження, екіпірування, індивідуальних засобів захисту й активної оборони й можливості їхнього використання й застосування у період виконання завдання й при ускладненні обстановки;

г) можливості по нарощуванню сил і засобів і маневр ними:

– наявність і стан резерву, що перебуває в місці проведення масового заходу й порядок його використання при ускладненні обстановки;

– наявність резерву у підрозділі, необхідність, залежно від обстановки, його доставки до місця проведення заходу, порядок його використання для посилення підрозділів і вирішення інших раптово виникаючих завдань;

– можливість виділення особового складу у розпорядження старшого командира (начальника).

д) завдання та дії сусідів і взаємодіючих органів:

– які сили та на який період придані (підтримують) частині із взаємодіючих органів та які їх завдання;

– завдання та місця розташування угруповання сил та засобів сусідів і яким чином здійснюється з ними зв'язок та взаємодія;

– порядок дій сусідів та взаємодіючих органів при ускладненні обстановки, необхідність та можливості своїх підрозділів (військових нарядів) щодо надання допомоги.

По кожному елементу обстановки робляться висновки.

У ході з'ясування завдання й оцінки обстановки командир заслуховує пропозиції начальника штабу (заступників), командирів підрозділів, використовує інформацію взаємодіючих органів.

При оцінці даних обстановки штаб військової частини додатково враховує:

- програму, місце, час і порядок проведення масового заходу, можлива кількість і склад його учасників;
- наявність (відсутність) факторів, що вимагають заборону масового заходу;
- особливості території, маршрути руху пішоходів і стоянки транспорту, місця розміщення медичних установ і торговельних точок, санітарних вузлів;
- межі зон, секторів, рубежів несення бойової служби;
- відновлення даних про планований захід.

Для прийняття рішення командиром військової частини на виконання завдання штаб здійснює збір та обробку інформації, що надходить, пропозицій заступників командира, начальників відділень та служб управління військової частини та готує пропозиції з:

- замислу дій військових сил;
- організації оточення маршрутів слідування учасників масового заходу та створення шляхів відводу пішохідних потоків;
- організації взаємодії з органами поліції та територіальними органами безпеки (порядку і часу проведення спільних рекогносцировок та тренувань, дій при ускладненні обстановки, єдиним сигналам оповіщення);
- інструктажу особового складу на місці проведення масового заходу;
- забезпечення заходів безпеки.

Замисел командира військової частини щодо забезпечення масового заходу є головним планувальним документом з керівництва підпорядкованими силами та засобами і визначається на підставі рішення (замислу) старшого начальника, отриманого завдання, оцінки обстановки, підготовлених штабом військової частини пропозицій та розрахунків. Замисел відпрацьовується текстуально з додатком графічної частини на схемі місцевості (об'єкта), де проводиться масовий захід.

Графічна частина до замислу командира військової частини на виконання завдань бойової служби під час ОГП у ході проведення масового заходу оформлюється на схемі місцевості (об'єкта) проведення масового заходу на папері розміром не менше А-3.

Якщо протягом доби заходи відбуваються у різних місцях населеного пункту (на різних об'єктах), готується загальна план-схема та детальні план-схеми кожного місця (об'єкта).

Замисел командира військової частини щодо виконання завдань бойової служби під час забезпечення ОГП у ході проведення масового заходу повинно містити такі розділи:

- наявність сил та засобів для ОГП;
- зміст, програма заходу, місце, час його проведення, оперативна обстановка у районі несення служби;
- завдання, поставлені військовій частині старшим оперативним начальником, місце розташування, склад та порядок роботи військової оперативної групи (ВОГ) (при її розгортанні);
- порядок дій особового складу у разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення групових порушень громадського порядку, масових заворушень, інших НСт (подій);
- бойової розрахунок сил та засобів на випадок дій при різких змінах обстановки (розстановка особового складу резерву із розрахунку на можливі зміни обстановки і на випадок неправомірних дій у період проведення масового заходу:
 - а) при порушеннях громадського порядку;
 - б) при виникненні провокацій;
 - в) при здійсненні терористичних актів;
 - г) можливість виклику резерву з частини, його кількість та доцільність застосування для стабілізації обстановки);
- завдання управлінню військової частини, підрозділам – кількість сил і засобів від кожного підрозділу, види, склад військових нарядів час і місце виконання завдань бойової служби, обсяг бойової служби і конкретні завдання командирам підрозділів щодо організації виконання завдань бойової служби під час забезпечення ОГП у ході проведення масового заходу;
 - озброєння, техніка, екіпіровка та форма одягу військових нарядів;
 - організація контролю за виконанням завдань служби;
 - місця несення служби та завдання нарядів ОВС, інших правоохоронних органів, порядок взаємодії з ними;
 - порядок дотримання заходів безпеки (під час здійснення маршу та несення служби);
 - порядок підготовки особового складу до несення служби (інструктаж чергових військових нарядів (ЧВН), начальників патрульних груп (НПГ), начальників військових нарядів (НВН), інструктивні заняття з особовим складом);
 - завдання з морально-психологічного забезпечення;
 - завдання з матеріально-технічного та медичного забезпечення;
 - порядок організації охорони автотранспорту;

- час і місце розводу на бойову службу;
- час прибуття до місця виконання завдання та готовність до виконання завдань;

- порядок підбиття підсумків бойової служби.

Графічна частина замислу командира військової частини оформляється наступним чином:

а) зверху посередині графічної частини – назва документа;

б) з правого боку – схема місцевості (об'єкту) проведення масового заходу на якій відображаються:

- місця збору, маршрути пересування його учасників;
- межі зон, секторів та ділянок ОГП;
- розстановка сил та засобів усіх видів нарядів, призначених від військової частини, підрозділів поліції;
- місце розгортання ВОГ;
- місця для розбору з правопорушниками;
- можливі шляхи евакуації громадян у разі ускладнення обстановки, виникнення надзвичайних обставин (подій);
- місце розміщення автотранспорту;
- місце знаходження медичних установ, територіальних органів поліції, об'єктів особливої важливості та життєзабезпечення населення, громадських пунктів охорони порядку (у разі їх знаходження на території проведення масового заходу);

в) ліворуч від схеми місцевості (об'єкта):

- загальний розрахунок сил і засобів за видами військових нарядів;
- сили та засоби всіх взаємодіючих підрозділів НГУ, підрозділів поліції, що виконують завдання під час забезпечення ОГП у ході проведення масового заходу та їх позивні;

– схема радіозв'язку;

– порядок роботи ВОГ;

– звання, прізвища та ініціали, позивні керівника ОШ, керівників зон, ділянок, секторів;

– адреси, телефони, позивні територіальних органів поліції, на території яких відбувається масовий захід;

– умовні позначки;

– схема шиккування колони, маршрути висування підрозділів до місця виконання завдань (окремими схемами);

г) під схемою місцевості (об'єкта):

– характеристика місцевості (об'єктів) проведення масового заходу (ширина, довжина вулиць, кількість виходів з будівель, станцій метро, інша

інформація, яка впливає на розміщення учасників масового заходу та їхньої евакуації у разі необхідності);

- підпис командира військової частини.

Після затвердження замислу старшим начальником воно оформлюється наказом.

Важливим етапом підготовки рішення є проведення рекогносцировки на місцевості, у ході якої вивчається:

- розташування об'єктів у районі проведення заходу;
- шляхи під'їзду, маршрути руху глядачів (вболівальників), порядок проходу (виходу) на трибуни;
- кордони зон (секторів, ділянок) території, що оточується, уточняється розрахунок сил та засобів, особливі обов'язки нарядів на різних ділянках;
- місця розміщення резервів та шляхи їх руху при маневрі, розташування пунктів управління.

Взаємодія з органами поліції при підготовці до виконання завдань по ЗГБ організується у ході розробки планів і рішень по організації ОГП і ЗГБ під час проведення масового заходу; на спільній рекогносцировці району (місця) проведення масового заходу; на спільних навчаннях, тренуваннях з відпрацювання дій при ускладненні обстановки у районі (місці) проведення масового заходу.

При організації взаємодії з органами поліції у період виконання завдань по ЗГБ при проведенні масових заходів визначаються:

- час і послідовність зосередження сил і засобів у районі (місці) несення служби і заняття ними вихідного положення;
- час і порядок проведення спільного інструктажу військових нарядів і нарядів поліції на місці проведення масового заходу;
- порядок оточення району (місця) проведення масового заходу і звільнення його від сторонніх осіб;
- порядок організації та підтримки зв'язку між військовими нарядами і нарядами поліції;
- порядок спільних дій при ускладненні обстановки (скупченні громадян, загрозу прориву і прориві лінії оточення, припинення безчинств і провокацій хуліганських елементів, виникненні паніки), а також у НСт;
- порядок доставки і місце передачі затриманих правопорушників територіальним органам поліції;
- місця збору військових нарядів після виконання завдання і порядок висування в пункт дислокації;
- порядок і сигнали управління, оповіщення і взаємного впізнання, пароль і пропуск;

– час і порядок спільного підбиття підсумків несення служби військовими нарядами і нарядами поліції.

Крім того, на підготовчому етапі організується підготовка особового складу й технічних засобів до несення служби, проводиться остаточне обстеження території й об'єктів разом з організаторами заходу й відповідною адміністрацією, усуваються виявлені недоліки; проводиться інструктаж нарядів і посадових осіб, уточнюються їхні завдання й обов'язки при проведенні заходу, здійснюються тренування по діях нарядів при виникненні НСт на закріплених за ними ділянках, організується надійна взаємодія всіх зацікавлених служб й організацій.

Інструктаж начальників військових нарядів проводиться з використанням схеми (макету) території на якому:

а) роз'яснюється програма проведення масового заходу, місця несення служби військовими нарядами, напрямки, маршрути руху людей та стоянки транспорту, розміщення пунктів управління, резервів, медичних пунктів, торгівельних точок, санітарних вузлів;

б) доводиться:

– склад військових нарядів та елементів угруповання сил та засобів, що заступають на службу;

– завдання кожного військового наряду (елементів угруповання сил та засобів);

в) уточнюється:

– порядок дій у випадку застосування зброї, спеціальних засобів, вимог щодо дотримання законності, військової дисципліни та заходи особистої безпеки;

– порядок взаємодії та зв'язку військових нарядів між собою, з нарядами поліції та іншими взаємодіючими органами;

– коли та ким будуть проводитися інструктивні заняття з особовим складом.

Заходи виховної роботи та морально-психологічного забезпечення виконання завдань, що поставлені, у ході яких здійснюється:

– роз'яснення особовому складу оперативної обстановки, що склалася;

– поставлення майбутніх завдань, порядок і необхідність застосування у період несення служби зброї, фізичної сили, спеціальних засобів та дотримання заходів безпеки;

– визначення дій щодо недопущення порушень законності та військової дисципліни.

Тренування здійснюються напередодні масового заходу безпосередньо на місці його проведення. При цьому уточнюються завдання, розстановка нарядів, відпрацьовуються питання взаємодії військових нарядів.

Порядок взаємодії (узгодження питань з посадовими особами органів поліції):

а) у період підготовки до виконання поставлених завдань:

– час та послідовність зосередження сил та засобів в районі несення служби та зайняття вихідного положення;

– час та послідовність розстановки сил та засобів у вихідному положенні;

б) у період несення служби:

– порядок оточення району проведення масового заходу та вивільнення його від сторонніх осіб;

– порядок спільних дій при ускладненні обстановки (скупченні громадян, загрози прориву та прориві лінії оточення, діях бешкетуючих елементів, провокаціях, при виникненні паніки, нападу на учасників масового заходу або особовий склад військових нарядів) а також у НСт;

– особливості управління підрозділами та елементами угруповання і зв'язку з допоміжним пунктом управління та між собою;

– порядок доставки та місце передачі порушників в органи поліції;

– місця збору підрозділів (військових нарядів) після виконання завдання та порядок слідування в пункт дислокації.

Організація контролю за службою в елементах угруповання сил та засобів здійснюється командиром військової частини особисто або через своїх заступників, офіцерів штабу та служб військової частини.

Виконавчий етап.

З моменту прибуття сил частини до місця проведення масового заходу (акції) починається виконавчий етап, який продовжується до його закінчення та полягає у безпосередньому забезпеченні громадського порядку та безпеки під час проведення масових заходів.

У зазначений період організується служба й управління нарядами, робиться виведення із зони оточення осіб, які не мають відношення до заходу, що проводиться, вводяться передбачені планом обмеження руху транспорту й пішоходів, організується перепускний режим на контрольно-перепускних пунктах (КПП) і турнікетах, реалізуються заходи адміністративного попередження, припинення й стягнення, передбачені чинним законодавством, затримуються або віддаляються громадяни, що порушили встановлені правила, здійснюється маневр силами й засобами, організується взаємодія служб і підрозділів.

Військова частина (підрозділ) прибувають у район несення служби не пізніше двох годин до початку масового заходу.

З прибуттям у район виконання завдання, командир військової частини:

- організує охорону автотранспорту;
- встановлює зв'язок з керівником ОШ, уточнює обстановку, особисто або через офіцерів штабу перевіряє своєчасність та правильність зайняття підрозділами (військовими нарядами) вихідного положення (ділянок, секторів);
- уточнює завдання підрозділам (військовим нарядам), перевіряє готовність особового складу до несення служби;
- при наявності часу проводить тренування особового складу з порядку дій при змінах обстановки.

Після закінчення виставлення нарядів (елементів угруповання) у місця несення служби, командир військової частини за вказівкою оперативного начальника зі складу резерву виділяє особовий склад для:

- вивільнення місця оточення від сторонніх осіб;
- огляду місця проведення масового заходу з метою знаходження сторонніх осіб, що сховались, виявлення вибухонебезпечних та вогненебезпечних предметів, отруйних речовин.

Заключний етап.

З моменту закінчення заходу починається заключний етап і закінчується після здійснення евакуації та посадки основної маси людей на громадський транспорт. Особливу значимість при цьому має чітка організація територіальних органів поліції при посадці громадян на пасажирський транспорт, створення умов, що виключають виникнення тисняви, поранень та загибелі людей.

На цьому етапі знімаються введені режимні обмеження, у повному обсязі поновлюється перервана робота транспорту та окремих підприємств, згортаються сили та засоби, підводяться підсумки служби та дається загальна її оцінка.

Військова частина припиняє несення бойової служби тільки з дозволу керівника ОШ, в оперативному підпорядкуванні якого перебуває під час несення служби.

По закінченні несення бойової служби командир військової частини (підрозділу):

- перевіряє наявність особового складу, зброї, боєприпасів, спорядження й майна;
- доповідає про це по команді;
- організує посадку особового складу на транспорт і виводить його в пункт дислокації.

Після прибуття в пункт дислокації командир військової частини видає розпорядження командирам підрозділів про перевірку наявності зброї, боєприпасів, спеціальних засобів й їхній здачі в місця зберігання. Командири рот (взводів) особисто перевіряють кількість зданої зброї, спеціальних засобів, спорядження й доповідають по команді.

З одержаннями доповіді про наявність озброєння командир військової частини проводить підведення підсумків несення служби по ОГП й ЗГБ при проведенні масового заходу з командирами підрозділів.

1.3. Участь частин Національної гвардії України у оперативно-профілактичних відпрацюваннях (операціях)

З'єднання (військові частини) НГУ при їх участі у боротьбі із злочинністю можуть залучатися до проведення оперативно-профілактичних заходів, зокрема до проведення оперативно-профілактичних операцій щодо розшуку та затримання озброєних злочинців, вилученню зброї та боєприпасів, що незаконно зберігається, наркотичних засобів, психотропних речовин, розшуку і затримання транспорту, що є у розшуку, з роззброєння організованих злочинних груп, припинення актів тероризму, затримання осіб, що скоїли тяжкі і особо тяжкі злочини.

1.3.1. Організація оперативно-профілактичних заходів

Підставою для проведення оперативно-профілактичних заходів є ускладнення оперативної обстановки у регіонах (регіоні, районі, місті) на всіх або окремих напрямках оперативно-службової діяльності, коли для її стабілізації необхідна активізація значних зусиль і комплексного залучення наявних та додаткових сил та засобів органів і підрозділів поліції і підрозділів НГУ.

Крім того, з метою оздоровлення криміногенної ситуації у громадських та інших місцях, де перебуває значна кількість громадян, органи державного управління, органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації можуть ініціювати проведення ТОП і формуваннями Національної гвардії України відповідних оперативно-профілактичних заходів.

Дані заходи можуть проводитись на міжрегіональному, регіональному та міжрайонному рівнях.

Комплексне оперативно-профілактичне відпрацювання (ОПВ) – це оперативно-розшукові та профілактичні заходи, спрямовані на активізацію зусиль ТОП та військових частин (підрозділів) Національної гвардії України на всіх або основних напрямках службової діяльності, що здійснюються відповідно до конкретного плану за рахунок максимальної концентрації сил та засобів з метою оздоровлення оперативної обстановки при її ускладненні.

Цільова оперативно-профілактична операція – це комплекс оперативно-розшукових та профілактичних заходів, що здійснюються ТОП та військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України за відповідним планом і спрямовані на посилення протидії правопорушенням окремих видів або в окремих сферах діяльності.

Пропозиції щодо проведення оперативно-профілактичних операцій та відпрацювань вносяться:

- на міждержавному та загальнодержавному рівнях – Міністрові внутрішніх справ структурними підрозділами МВС України;

- на міжрегіональному, регіональному та міжрайонному рівнях (декілька районів, міст обласного підпорядкування, залізничних вузлів): керівництву МВС – структурними підрозділами Міністерства, керівництву ТОП – відповідними структурними підрозділами управлінь;

- на місцевому рівні (район, місто, інший населений пункт, район у місті, залізничний вузол): керівництву Міністерства - структурний підрозділ МВС або керівництву ТОП – відповідний структурний підрозділ цих органів.

Оперативно-профілактичні заходи проводяться в термін до 10 діб і передбачають проведення двох етапів: підготовчий протягом 2-3 діб та практичний протягом 7-8 діб. При цьому, відповідними структурними підрозділами ТОП відпрацьовується типовий план організації та проведення оперативно-профілактичного заходу, в якому передбачаються:

- мета відпрацювання;

- методичне забезпечення (з урахуванням завдань, передбачених типовим планом, та на основі аналізу оперативної обстановки, прогнозу її розвитку, місцевих особливостей у кожному ТОП розробляються детальні робочі заходи, визначаються конкретні завдання по лініях діяльності кожного структурного підрозділу, питання організації взаємодії, дотримання режиму секретності, виконавців, форми контролю);

- основні заходи, які виконуються на підготовчому етапі керівниками структурних підрозділів.

Рішення про проведення операцій та відпрацювань приймають:

– на міждержавному та загальнодержавному рівнях – виключно Міністр або особа, яка виконує його обов’язки. Час і місце проведення міждержавних та міжвідомчих оперативно-профілактичних операцій узгоджується зацікавленими сторонами;

– на міжрегіональному, регіональному та міжрайонному та місцевому рівнях – Міністр, заступники Міністра, начальник департаменту Національної поліції України (НПУ), начальник ТОП або особи, які виконують їх обов’язки.

Проекти розпорядчих документів про проведення оперативно-профілактичних заходів розробляються відповідним структурним підрозділом, за запитом якого проводяться оперативно-профілактичні заходи, а документи щодо організації проведення комплексного відпрацювання – відповідними структурними підрозділами МВС або ТОП.

При отриманні розпорядження (вказівки) про проведення оперативно-профілактичного заходу в ТОП, на території обслуговування яких будуть здійснені ці заходи, відповідно до типового плану на основі аналізу оперативної обстановки, прогнозу її розвитку та з урахуванням місцевих особливостей складається конкретний план операції чи відпрацювання. Даний план організації та проведення комплексного ОПВ (або його витяг) направляється до управлінь ОТО, з’єднань та частин НГУ. На підставі даного плану розробляються документи в структурних органах поліції, військових частинах НГУ.

Залучення додаткових сил і засобів проводити тільки після визначення обсягу роботи у межах поставлених завдань, чіткого встановлення порядку їх використання. У разі необхідності залучення до проведення заходів додаткових сил та засобів з інших регіонів держави до МВС України завчасно подають заявку з конкретним планом використання приданих сил.

Підготовчі та практичні заходи відпрацювань проводяться з дотриманням режиму секретності. У разі необхідності забезпечується проведення оперативних комбінацій для приховування часу й мети заходів. На період проведення заходів особовий склад органів поліції переводиться на посилений варіант несення служби.

На підготовчому етапі сили НГУ як правило виконують другорядну роль.

Практичний етап здійснюється проведенням певних заходів, що передбачені планом.

Територія обслуговування розподіляється на квадрати, організовується і проводиться ОПВ міст та районів області, у першу чергу, зі складною криміногенною обстановкою (азначаються конкретні райони, міста з обґрунтуванням необхідності першочергового відпрацювання).

З'єднання та частини НГУ приймають участь не у всіх передбачених планом заходах, а тільки після визначення обсягу роботи в межах поставлених завдань. Вони можуть також залучатися до участі у цільовій оперативно-профілактичній операції, яка спрямована на відпрацювання споживчого ринку держави, перекриття каналів надходження й недопущення реалізації у торгівельній мережі фальсифікованої, неякісної та контрабандної продукції, протидії незаконній міграції та торгівлі людьми, ввезення на територію країни наркотичних засобів.

На практичному етапі, як правило, формування НГУ залучаються протягом 7-8 діб. Кількість сил та засобів залежить від поставлених завдань: від 30-60 військовослужбовців в окремо взятому районі до 500-700 військовослужбовців у регіоні держави (можуть залучатися терміном до одного місяця). При цьому, відповідними структурними підрозділами ТОП відпрацьовується типовий план організації та проведення оперативно-профілактичного заходу, у якому передбачаються:

- мета відпрацювання;
- методичне забезпечення (з урахуванням завдань, передбачених типовим планом, та на основі аналізу оперативної обстановки, прогнозу її розвитку, місцевих особливостей у кожному ТОП розробляються детальні робочі заходи, визначаються конкретні завдання відповідно до діяльності кожного структурного підрозділу, виконавців, питань організації взаємодії, дотримання режиму секретності, форми контролю);
- основні заходи, які виконуються на підготовчому етапі керівниками структурних підрозділів.

Військовослужбовці несуть службу у складі самостійних (спільних) піших та автомобільних патрулів та можуть притягатись до виконання спільно з працівниками територіальних органів поліції до наступних завдань:

- відпрацювання місць можливого проживання осіб, які прибули в Україну з іноземних держав, з метою виявлення порушників установлених правил перебування в Україні, нелегальних мігрантів та інших іноземців, які не мають підстав для подальшого перебування в Україні;
- відпрацювання установ, підприємств та організацій, які надають послуги із залучення на навчання до навчальних закладів регіону студентів-іноземців, туристичні фірми та агентства з метою виявлення каналів незаконної міграції;
- припинення транзитного переміщення контрабандних вантажів, затримання злочинних елементів, які займаються протиправною діяльністю;
- виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних із хуліганством, незаконним обігом наркотичних засобів, зброї, незаконним заволодінням

транспортними засобами, використання автотранспорту з протиправною метою;

- перевірка готелів, кемпінгів, гуртожитків з метою виявлення порушень паспортного – візового режиму;

- обходи квартир та приватних будинків громадян, де допускаються правопорушення у сфері побутових відносин, зловживають спиртними напоями, вживають наркотичні засоби, займаються проституцією;

- здійснення перевірки способу життя і поведінки осіб, які перебувають під адміністративним наглядом або формально підпадають під адміністративний нагляд, повернулися з місць позбавлення волі, засуджених до виду покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільнених від відбування покарання, неповнолітніх, інших громадян, що знаходяться на оперативно-профілактичних обліках і схильні до вчинення злочинів;

- забезпечення ОГП під час огляду співробітниками поліції транспортних засобів та надання допомоги у разі затримання порушників та транспортних засобів;

- забезпечення недоторканості місця події до прибуття чергової оперативно-слідчої групи, а також супроводження транспортного засобу з вантажем до органу поліції.

Зі складу сил угруповання, що створюється за рахунок НГУ, призначається особовий склад у самостійні піші патрулі, патрулі на автомобілях. Крім того особовий склад може виділятися для несення служби на контрольних постах у складі: посту охорони порядку спільно з працівниками структурних підрозділів поліції та у складі патрульних груп швидкого реагування спільно з працівниками поліції, спільних нарядів у складі екіпажів та надаватись у розпорядження оперативних служб для виконання спеціально розроблених оперативно-профілактичних завдань з боротьби зі злочинністю, розслідування кримінальних справ, охорони правопорядку та безпеки громадян.

Основні зусилля угруповання НГУ, що створюється на час участі в ОПВ, як правило, зосереджуються на:

- а) охороні громадського порядку;

- б) забезпеченні ефективної роботи оперативних підрозділів територіальних органів поліції;

- в) взаємодії з підрозділами та оперативними службами Державної прикордонної служби (ДПС) України;

- г) повітряному спостереженні за оперативною обстановкою на найбільш важливих напрямках застосування угруповання НГУ.

Прийняття рішення командиром частини на участь у комплексному (ОПВ) в адміністративному районі.

Начальники управлінь ОТО, командири військових частин, або посадові особи ними призначені, спільно з начальниками ТОП в областях беруть участь у розробці та корегуванні планів оперативно-профілактичних заходів, визначенні спільних завдань, проведенні координаційних нарад з представниками структурних підрозділів територіальних органів поліції, на яких узгоджуються питання практичної взаємодії, контролю, обміну інформацією на всіх рівнях, порядку залучення підпорядкованих підрозділів до проведення відпрацювань та операцій.

Підставою для участі військової частини НГУ в комплексному (ОПВ) є:

- план організаційно-практичних заходів по комплексному відпрацюванню територій окремих районів з найбільш складною оперативною обстановкою на вулицях та в інших громадських місцях на визначений період;
- заявка керівників структурних підрозділів ТОП з конкретним планом використання приданих сил;
- план використання особового складу військової частини на бойовій службі з ОГП на місяць;
- письмовий дозвіл начальника управління ОТО на залучення особового складу військової частини.

Підготовка сил НГУ до проведення оперативно-профілактичних заходів включає:

- організацію проведення оперативно-профілактичних заходів;
- безпосередню підготовку військових частин (підрозділів) до проведення спеціальної операції;
- практичну роботу командира, його заступників, штабу та начальників служб у підпорядкованих військових частинах (підрозділах);
- контроль готовності військових частин (підрозділів) до проведення оперативно-профілактичних заходів.

Командири військових частин спільно з начальниками ТОП в областях беруть участь у розробленні та корегуванні планів оперативно-профілактичних заходів, визначенні спільних завдань, проведенні координаційних нарад з представниками структурних підрозділів ТОП, на яких узгоджуються питання практичної взаємодії, контролю, обміну інформацією на всіх рівнях, порядку залучення підпорядкованих підрозділів до проведення оперативно-профілактичних заходів.

З отриманням інформації про участь сил та засобів формувань НГУ у оперативно-профілактичних заходах командир військової частини з'ясовує отримане завдання, віддає попередні розпорядження в усній формі.

У свою чергу після отримання інформації про участь сил та засобів Національної гвардії України в оперативно-профілактичних заходах штаб

військової частини (група з організації служби з ОГП):

- віддає попередні розпорядження і за вказівкою командира військової частини організовує роботу оперативної групи;

- інформує заступників командира військової частини, командирів підрозділів, начальників відділень (груп) та служб, підпорядкованих безпосередньо командирові, про обстановку;

- організовує розвідку, проводить аналіз оперативної обстановки, вуличної злочинності у районах проведення профілактичних заходів, отримує довідковий матеріал від ТОП про вчинення злочинів та можливі місця зберігання, розповсюдження наркотичних засобів, зброї, вибухових пристроїв тощо;

- готує пропозиції та розрахунки, необхідні командирові військової частини для прийняття рішення;

- за необхідності проводить перерозподіл сил та засобів;

- розпочинає оформляти рішення командира;

- організовує взаємодію між військовими частинами, підрозділами, військовими нарядами, органами поліції та іншими силами, які беруть участь в оперативно-профілактичних заходах;

- організовує управління і зв'язок з військовими частинами (підрозділами, військовими нарядами тощо);

- готує донесення до вищого штабу;

- контролює виконання підрозділами визначених завдань.

У разі необхідності та з метою координації дій, ефективного використання сил і засобів НГУ, надання практичної допомоги в організації проведення профілактичних заходів, передбачається направлення на місця виконання завдань офіцерів блоку громадської безпеки та інших посадових осіб територіального управління (військової частини).

На підставі розрахунків штабу, групи організації служби з ОГП та оцінки обстановки, яка склалася на той момент, командир військової частини визначає замисел на участь у комплексному ОПВ.

Замисел командира військової частини оформлюється текстуально та повинен містити такі розділи:

- оперативна обстановка в регіоні (місті, адміністративному районі міста) проведення оперативно-профілактичних заходів;

- завдання старшого оперативного начальника;

- завдання військової частини у проведенні оперативно-профілактичних заходів;

- завдання кожному підрозділу військової частини та приданим силам, які залучаються до проведення оперативно-профілактичних заходів:

- у розпорядженні якого територіального органу поліції діє військова частина (підрозділ),
- хто очолює службу,
- кількість сил та засобів від кожного підрозділу,
- види військових нарядів,
- час, місце та порядок виконання завдань бойової служби,
- порядок і час проведення інструктажу особового складу;
- озброєння, техніка, екіпіровка та форма одягу військових нарядів;
- організація контролю за виконанням завдань служби;
- організація взаємодії та зв'язку між підрозділами військової частини, військовими нарядами і нарядами поліції;
- порядок дотримання заходів безпеки (під час здійснення маршу та несення служби);
- завдання з морально-психологічного забезпечення;
- завдання з матеріально-технічного та медичного забезпечення;
- порядок дій особового складу у разі ускладнення оперативної обстановки.

У разі необхідності до замислу може опрацьовуватись графічно дислокація маршрутів та військових нарядів.

На карті відображається:

- стан оперативної обстановки у районі виконання службово-бойових завдань;
- завдання, які визначені старшим начальником;
- угруповання сил та засобів (бойовий порядок);
- напрямок або райони зосередження основних зусиль;
- основні показники виконання завдань;
- завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними;
- завдання підлеглих підрозділів, військових частин;
- питання всебічного забезпечення;
- місця розташування пунктів управління та напрямки їх переміщення.

Крім того, на карті відображаються головні питання взаємодії і всебічного забезпечення.

Також на карті рішення симетрично у вигляді таблиць розміщується довідковий матеріал:

- розрахунок сил та засобів;
- наявність і розподіл матеріально-технічних засобів;
- схема зв'язку;
- умовні позначки.

Командир військової частини після затвердження безпосереднім командиром (начальником) замислу на залучення особового складу до участі в оперативно-профілактичних заходах віддає розпорядження штабу щодо завершення оформлення свого рішення. При цьому виконуються наступні заходи:

- доводяться завдання до військових частин (підрозділів), організовується їх виконання;
- організовується взаємодія між військовими нарядами (підрозділами) НГУ, із органами поліції та іншими взаємодіючими органами;
- організовується матеріально-технічне і медичне забезпечення військових нарядів;
- здійснюється контроль та надається допомога командирам військових частин (підрозділів) у ході виконання завдань.

Планування оперативно-профілактичних заходів.

На основі затвердженого рішення командира та його вказівок, штаб разом із заступниками командира, начальниками служб приступає до планування проведення оперативно-профілактичних заходів.

Планування оперативно-профілактичних заходів полягає у детальній розробці прийнятого командиром рішення і здійснюється по завданням, варіантам дій військових частин (підрозділів, військових нарядів) на одну-дві ступені нижче та з урахуванням можливих змін оперативної обстановки.

Під час планування оперативно-профілактичних заходів може відпрацьовуватись наступний перелік документів:

- план залучення сил та засобів до оперативно-профілактичних заходів;
- календарний план підготовки оперативно-профілактичних заходів;
- план рекогносцировки;
- планова таблиця взаємодії;
- план зв'язку;
- план морально-психологічного забезпечення;
- план технічного забезпечення;
- план тилового забезпечення.

Крім того, можуть відпрацьовуватися плани управління, розвідки.

Календарний план підготовки до проведення оперативно-профілактичних заходів відпрацьовується оперативним відділенням (заступником начальника штабу полку) текстуально. У ньому відображаються:

- порядок і терміни прийняття рішення;
- терміни доведення завдань до підпорядкованих військових частин (підрозділів);

– порядок і терміни відпрацювання плануючих документів та їх затвердження;

– планування виконання завдань у різних ланках управління до військових частин (підрозділів) включно;

– порядок і терміни організації взаємодії по всіх інстанціям;

– заходи по підготовці військових частин (підрозділів) до майбутніх дій;

– організація управління військами та всіх видів забезпечення;

– контроль за підготовкою військових частин (підрозділів) і штабів до наступних дій і надання їм допомоги.

План рекогносцировки відпрацьовується з метою забезпечення цілеспрямованої роботи командира на місцевості при уточненні прийнятого їм по карті рішення і завдань, поставлених військовим частинам (підрозділам). У ньому визначається:

– ціль, завдання і час роботи на місцевості;

– склад рекогносцированих груп і маршрути їх руху;

– робочі місця, час роботи і питання, що вирішуються на них;

– місця і час зустрічі з підлеглими командирами і по яким питанням передбачається, заслуховування їх доповідей;

– забезпечення рекогносцированих груп транспортом;

– організація зв'язку, охорони і забезпечення прихованості роботи.

Планова таблиця взаємодії розробляється з метою забезпечення у ході виконання завдань організованої командиром взаємодії. У ній деталізується порядок узгодження зусиль між елементами угруповання (бойового порядку), службами військ і іншими взаємодіючими, органами, а також між підлеглими підрозділами, військовими частинами і сусідами по завданнях, які необхідно вирішити, напрямках, рубежах, об'єктах, способах дій та часом.

У такому документі відображаються:

– основні завдання і послідовність їх виконання;

– порядок дій основних підрозділів, служб по завданням, які необхідно вирішити, місцю і часу,

– сигнали взаємодії і взаємної інформації штабів, взаємного розпізнавання, оповіщення тощо.

Планова таблиця взаємодії уточняється кожен добу.

Досвід участі НГУ у оперативно-профілактичних заходах показує, що до виконання службово-бойових завдань при комплексних ОПВ військові частини НГУ залучаються у повному штатному складі з наявним штатним органом управління.

Масовість, яка досягається залученням до визначених заходів декількох частин (навіть різного підпорядкування) потребує єдиного органу управління.

Цей орган управління формується з управління ОТО, в зоні відповідальності якого проводяться оперативно-профілактичні заходи, як правило це ОШ та ВОГ. Вони створюються з метою найбільш ефективного виконання завдань по забезпеченню громадського порядку і забезпечення безпеки громадян в умовах ускладнення оперативної обстановки, виникнення НСт, підтримання взаємодії з міністерствами та іншими центральними органами державної виконавчої влади, координації дій щодо управління силами й засобами військових частин НГУ, максимального використання їх можливостей, здійснення безпосереднього управління підлеглими та приданими військовими частинами при проведенні комплексних ОПВ.

Із складу ОШ рішенням начальника ОШ призначається ВОГ, призначенням якої є безпосередня координація та управління діями сил залучених до оперативно-профілактичних заходів та організація взаємодії з іншими правоохоронними органами, міністерствами, відомствами, громадськістю на напрямках зосередження основних зусиль.

До складу ОШ та ВОГ входять начальники відділень та найдосвідченіші офіцери відділень територіального управління ОТО НГУ. Склад робочих груп повинен затверджуватись наказом по управлінню ОТО НГУ.

При виконанні специфічних завдань до складу робочих груп можуть призначатись офіцери окремих відділів (відділень) та служб за напрямком конкретного виду діяльності. Для вирішення питань щодо тилового та матеріально-технічного забезпечення до складу ОШ призначаються офіцери тилу. Офіцери, призначені до складу робочих груп ОШ підпорядковуються командуванню управління оперативно-територіального об'єднання, ОШ несе відповідальність за достовірність та об'єктивність інформації за напрямком своєї діяльності.

Управління діями частин під час надання допомоги органам поліції з проведення комплексних ОПВ регіону. Оперативний штаб розгортає роботу в центрі керівництва оперативно-профілактичних заходів. Для безпосереднього управління в районі виконання завдань може створюватися ВОГ, що розміщується на мобільному командному центрі (МКЦ). Рішення на розгортання роботи ОШ та ВОГ приймає начальник управління ОТО.

Оперативний штаб, ВОГ ОТО НГУ, відповідно до своїх функціональних обов'язків, організують безперервний збір, аналіз, узагальнення і оцінку даних про стан оперативної обстановки, прогнозування та розробку конкретних сценаріїв її розвитку, та на основі цих даних – готують пропозиції керівнику оперативно-профілактичних заходів, для прийняття рішення з організації заходів по досягненню поставленої мети дій.

Підготовка й надання робочим групам ОШ, ВОГ ОТО НГУ попередньої інформації про очікувані події, заходи щодо залучення сил і засобів НГУ покладається на організаційно-аналітичну групу штабу керівництва оперативно-профілактичного заходу.

Основні завдання ОШ:

- постійне стеження за оперативною обстановкою в районі проведення оперативно-профілактичних заходів та прилеглих районах;
- розробка необхідних пропозицій і заходів реагування, підготовка проектів відповідних рішень, розпорядчих та інформаційних документів;
- керівництво та координація дій підпорядкованих сил;
- підтримання взаємодії з територіальними органами НПУ, Служби безпеки України (СБУ), військовими частинами Збройних Сил України (ЗСУ), регіональними органами ДПС України, іншими міністерствами та центральними органами державної виконавчої влади;
- підготовка інформаційних звітів до ГУ НГУ, департаменту поліції та інших центральних органів державної виконавчої влади.

Основні завдання (військової) оперативної групи:

- всебічне вивчення, аналіз даних обстановки в районах дій, підготовка розрахунків та пропозицій керівнику ОШ на застосування сил і засобів;
- організація зустрічі та розміщення військових частин (підрозділів), які прибули у район застосування, здійснення безпосереднього управління ними;
- доведення до підпорядкованих частин (підрозділів) поставлених завдань, наказів, розпоряджень та вказівок керівника ОШ і організація їх виконання;
- забезпечення надійного зв'язку та прихованого управління підпорядкованими частинами (підрозділами, військовими нарядами) та взаємодіючими структурами;
- організація й підтримання тісної взаємодії із підрозділами блоку кримінальної поліції, підрозділами досудового слідства та дізнання НПУ, територіальними органами СБУ, Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) України, формуваннями ЗСУ, органами ДПС України, іншими органами виконавчої влади;
- контроль виконання силами НГУ оперативно-профілактичних заходів;
- участь у проведенні правової, роз'яснювальної та профілактичної роботи серед місцевого населення, у тому числі з використанням засобів масової інформації;
- здійснення контролю за підтриманням у постійній готовності військових частин, що залучені до виконання завдань, за їх тиловим, матеріально-технічним та медичним забезпеченням;

- збір, аналіз інформації, що надходить, опрацювання, підготовка проектів рішень й відповідних звітів керівнику ОШ;
- контроль за розгортанням сил і засобів органів та підрозділів частин, залучених до проведення заходів;
- здійснення управління під час виконання ними службово-бойових завдань;
- розробка тимчасових форм обліку та звітів;
- підготовка графіків чергування командування, членів ОШ та ВОГ;
- збір відомостей про матеріально-технічне забезпечення, військове постачання й медичне обслуговування особового складу частин та підрозділів, залучених до проведення заходів.

Порядок збору, опрацювання та подання звітів про результати проведення оперативно-профілактичних операцій та відпрацювань. Підбиття підсумків.

Упровадження єдиної системи збору, опрацювання, запиту подання звітів про результати проведення операцій та відпрацювань передбачає:

- підвищення рівня організації та раціонального використання сил та засобів на всіх або окремих напрямках оперативно-службової діяльності;
- високу оперативність під час опрацювання, подання й узагальнення інформації;
- вироблення на підставі оцінки та аналізу інформації управлінських рішень, інформування органів виконавчої влади, громадськості, територіальних органів поліції, ГУ НГУ;
- підвищення відповідальності посадових осіб управлінь територіальних командувань, з'єднань і військових частин за організацію, проведення, результати операції чи відпрацювання, об'єктивність та достовірність інформації, своєчасність її подання та виключення дублювання у звітах.

З початком проведення оперативно-профілактичних заходів щодобово забезпечується збір, опрацювання та аналіз отриманих результатів служби.

Начальники територіальних управлінь, командири з'єднань і частин упродовж доби після закінчення операції чи відпрацювання забезпечують збір об'єктивних відомостей про їх результати і встановленим порядком надсилають донесення в ГУ НГУ за визначеними формами засобами електронної пошти, телеграмами. Термін донесення встановлюється окремими розпорядженням ГУ НГУ.

ГУ НГУ формує масив таких звітів і встановленими каналами зв'язку з використанням електронної пошти чи інших засобів зв'язку за необхідності передає їх до МВС України.

На нарадах командування, оперативних нарадах ТОП в областях упродовж 3 діб після закінчення служби проводиться підбиття підсумків, де

детально аналізується робота та дається оцінка кожному командирові підрозділу, начальникові служби, військовослужбовці яких залучались до виконання завдань бойової служби.

Проведення оперативно-профілактичних заходів.

Начальники управлінь ОТО, командири військових частин центрального підпорядкування після затвердження командувачем рішення на залучення особового складу ОТО до участі в оперативно-профілактичних заходах віддають розпорядження штабу щодо завершення оформлення свого рішення. Виконується ряд заходів:

- доводяться завдання до частин (підрозділів), організовується їх виконання; організовується взаємодія між військовими нарядами, підрозділами НГУ із органами поліції та іншими взаємодіючими органами;

- організовується матеріально-технічне і медичне забезпечення військових нарядів;

- здійснюється контроль та надається допомога командирам підрозділів у ході виконання завдань.

Під час проведення профілактичних заходів від військової частини, як правило, виділяються такі види військових нарядів: патруль;

- пересувна група швидкого реагування;

- пост охорони порядку;

- наряд на контрольно-пропускному пункті;

- військовий ланцюжок.

Застосовується максимальна кількість автопатрулів та патрулів зі службовими собаками.

При проведенні оперативно-профілактичних заходів особовим складом разом з працівниками ТОП реалізуються наступні заходи:

- здійснюється перевірка способу життя і поведінки осіб, які перебувають під адміністративним наглядом або формально підпадають під адміністративний нагляд, повернулися з місць позбавлення волі, неповнолітніх, інших громадян, що знаходяться на обліках в ТОП, схильних до вчинення правопорушень;

- здійснюється перевірка за місцем проживання громадян-власників мисливської вогнепальної зброї, спеціальних засобів щодо дотримання ними встановлених правил її зберігання та використання. Особливу увагу необхідно звернути на власників, схильних до зловживання алкоголем;

- уживаються заходи реагування згідно з вимогами чинного законодавства до порушників установлених вимог зберігання мисливської вогнепальної зброї;

- перевіряються готелі, кемпінги, гуртожитки з метою виявлення

порушень вимог паспортно-візового режиму, ужиття адміністративних заходів стосовно осіб і організацій, які запрошували або приймали іноземців в Україні, але не забезпечили належного режиму їх перебування;

- перевіряються автостоянки з метою виявлення транспортних засобів, що розшукуються;

- здійснюється перевірка установ, підприємств та організацій, які надають послуги із залучення на навчання студентів-іноземців, туристичних фірм та агентств з метою виявлення каналів незаконної міграції;

- відпрацьовуються місця можливого проживання осіб, які прибули в Україну з іноземних держав, з метою виявлення порушників установлених правил перебування в Україні, нелегальних мігрантів та інших іноземців, які не мають підстав для подальшого перебування в Україні.

Виявлені при проведенні перевірок порушення негайно документуються та вживаються заходи згідно із законодавством.

Розділ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ СОЦІАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

2.1. Основи залучення та підготовки з'єднання (військової частини) Національної гвардії України до дій у спеціальній операції (під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій)

Порядок залучення формувань НГУ до спеціальних операцій, нормалізації обстановки у НСт, склад залучених сил і засобів встановлюються и законами та іншими нормативними правовими актами, нормативно-правовими актами МВС та планами дій ОТО НГУ у НСт. На порядок залучення формувань НГУ впливає характер НСт, її поширення, рівень керівництва задіяними силами і засобами, завдання які поставлені перед НГУ та інше.

Державне управління у сфері захисту населення і територій від наслідків НСт здійснюється:

- Кабінетом Міністрів України;
- спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, до компетенції якого віднесено питання захисту населення і територій від наслідків НСт – ДСНС України;
- іншими спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади;
- місцевими органами влади у межах повноважень, визначених законом.

У разі необхідності, для ліквідації наслідків НСт Кабінет Міністрів України утворює спеціальні комісії загальнодержавного, регіонального, місцевого або об'єктового рівнів.

Сили НГУ можуть залучатись до ліквідації наслідків НСт:

- техногенного характеру на об'єктах атомної енергетики, хімічної промисловості, гідротехнічних спорудах;
- на найбільш вибухово- та пожежонебезпечних військових об'єктах;
- у районах, що постраждали від стихійного лиха;
- у зонах (районах) епідемії, епізоотії та епіфітотії.

Умови залучення сил НГУ до реагування на НСт природного та техногенного характеру визначаються чинним законодавством України.

Залежно від характеру НСт сили НГУ можуть залучатись до виконання таких завдань:

- при участі у ліквідації наслідків на найбільш вибухово- та пожежонебезпечних військових об'єктах – локалізація осередків та гасінні

пожеж на початковій стадії їх виникнення, проведення першочергових аварійно-рятувальних робіт, ізолювання (блокування) районів вибухів (пожеж), посилення охорони порядку на територіях, що примикають до небезпечного району, охорона відселених населених пунктів та майна що залишилось без нагляду, термінова евакуація населення і матеріально-технічних засобів, проведення пошуково-рятувальних робіт, надання медичної допомоги потерпілим, розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів, очищення прилеглої території, проведення відновлювальних робіт та рекультивація ґрунтів, а також інших завдань;

– при участі у ліквідації наслідків техногенного характеру на об'єктах атомної енергетики, хімічної промисловості, гідротехнічних спорудах – ізолювання (блокування) небезпечних районів, посилення охорони порядку в районах, що постраждали, та територіях що примикають до небезпечного району, охорона відселених населених пунктів та майна що залишилось без нагляду, проведення повітряної розвідки, пошуково-рятувальних робіт, транспортування сил і засобів аварійно-рятувальних (пошуково-рятувальних) служб і матеріальних ресурсів та участь в евакуації потерпілих із небезпечних районів, участь у технічному прикритті об'єктів атомної енергетики, проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт, дезактивація ділянок місцевості, споруд, техніки, а також інших завдань;

– при участі у ліквідації наслідків у районах, що постраждали від стихійного лиха – пошуково-рятувальні, інженерно-технічні роботи, транспортування сил і засобів аварійно-рятувальних (пошуково-рятувальних) служб та евакуація потерпілих із небезпечних районів, охорона майна, що залишається без нагляду та контроль території, надання медичної допомоги потерпілим, відновлювання об'єктів життєзабезпечення населення, а також інших завдань;

– при участі у ліквідації наслідків у зонах (районах) епідемії, епізоотії, епіфітотії – надання медичної допомоги, проведення профілактичних щеплень, лабораторної діагностики, забезпечення карантинних заходів та проведення дезінфекції, дезінсекції, дератизації при великих масштабах розповсюдження небезпечних хвороб, а також інших завдань.

За всіх випадків основним завданням сил НГУ є ізолювання (блокування) районів (зон) виникнення НСт; охорона об'єктів та громадського порядку на територіях виникнення НСт та прилеглих територіях.

Виконання зазначених завдань у разі виникнення НСт загальнодержавного або регіонального рівня здійснюється у взаємодії з органами і підрозділами ДСНС України, органами НПУ, органами та підрозділами ДПС України.

Сили НГУ, за розпорядженням командувача НГУ, можуть додаватися або передаватися в оперативне підпорядкування відповідних органів управління ДСНС України.

При виникненні НСт, до ліквідації наслідків якої, крім сил НГУ, залучаються сили і засоби інших центральних органів виконавчої влади, управління здійснюється:

- на державному рівні – з Кризового центру ДСНС України міжвідомчим ОШ та оперативними групами з пунктів управління інших центральних органів виконавчої влади; у НГУ – оперативною групою з Ситуаційного центру;

- на регіональному рівні – відповідною Комісією з питань техногенно-екологічної безпеки та НСт, штабом з ліквідації НСт, оперативними групами з пунктів управління головних управлінь (управлінь) ДСНС України в областях, регіональних структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади; у НГУ – оперативними групами з командних пунктів територіальних управлінь ОТО;

- на місцевому рівні – керівниками (начальниками) органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади та районних (міських) структурних підрозділів ДСНС України; у НГУ – представниками оперативних груп, командирами військових частин, що залучаються.

Управління військами під час реагування на НСт здійснюється з використанням елементів системи управління НГУ, а за необхідності створюється система управління в зоні НСт, яка включає: оперативну групу від органу військового управління відповідного рівня; систему пунктів управління в районах розташування формувань НГУ в зоні НСт (у районах виконання завдань); систему зв'язку (з елементами Автоматичної системи управління військами).

У зоні НСт управління здійснюється за схемою: міжвідомчій ОШ – оперативна група вищого (для НСт певного рівня) органу військового управління – командири і штаби військових частин (підрозділів) НГУ, що залучаються до реагування на НСт – групи управління військових частин (підрозділів), які виділені для виконання окремих завдань.

Залежно від масштабів і особливостей НСт та обстановки, що прогнозується або склалася, система запобігання НСт і реагування на них у НГУ може функціонувати в одному з чотирьох режимів – повсякденного функціонування (режим повсякденної діяльності); підвищеної готовності; надзвичайної ситуації (режим діяльності у НСт); у разі введення надзвичайного стану.

Основними заходами, що здійснюються в режимі повсякденного функціонування є:

– ведення спостереження і здійснення контролю за станом довкілля, обстановкою на потенційно небезпечних об'єктах, що охороняються НГУ та прилеглий до них території;

– розроблення заходів щодо запобігання НСт, забезпечення безпеки і захисту особового складу, населення, що мешкає поряд з потенційно небезпечними охоронюваними об'єктами, забезпечення сталого функціонування цих об'єктів;

– удосконалення процесу підготовки особового складу оперативних груп та сил, що залучаються до виконання завдань під час виникнення НСт;

– створення і оновлення резервів матеріальних ресурсів для участі виділених сил у ліквідації наслідків НСт;

– оцінювання загрози виникнення НСт та можливих її наслідків;

– створення бази та паспортів потенційно небезпечних об'єктів.

Режим підвищеної готовності сил і засобів, які можуть залучатися до виконання завдань, вводиться при істотному погіршенні виробничо-промислової, РХБ, сейсмічної, гідрогеологічної і гідрометеорологічної обстановки (з одержанням прогнозної інформації щодо можливості виникнення НСт).

У разі запровадження цього режиму в органах управління НГУ розгортається робота оперативних груп з реагування на НСт у скороченому складі; сили і засоби НГУ, що залучаються до реагування та ліквідації наслідків НСт, приводяться у ступінь готовності.

У режимі підвищеної готовності, крім заходів повсякденної діяльності, додатково здійснюються наступні:

– посилюється спостереження та контроль за станом довкілля, обстановкою на потенційно небезпечних об'єктах та прилеглий до них території;

– прогнозується можливість виникнення НСт та її масштабів;

– готуються пропозиції щодо прийняття рішення на виконання заходів з локалізації НСт;

– розробляються комплексні заходи щодо захисту особового складу, населення і територій, забезпечення сталого функціонування інших потенційно небезпечних об'єктів;

– переводяться на посилений варіант готовності наявні сили та засоби, а у разі потреби – готуються додаткові;

– запроваджується цілодобове чергування у ГУ НГУ та управліннях ОТО оперативних груп з реагування на НСт.

Режим НСт (режим діяльності у НСт) запроваджується при реальній загрозі виникнення НСт і реагування на них.

У режимі діяльності у НСт виконуються наступні заходи:

- розгортається робота оперативних груп у повному складі;
- здійснюється направлення з їх складу представників до місця події або створюються додаткові оперативні групи;
- організується виконання заходів, пов'язаних з ліквідацією НСт із залученням необхідних сил і засобів НГУ, а також заходів щодо захисту особового складу НГУ, територій об'єктів та військових частин;
- визначаються межі території, на якій виникла НСт;
- організовуються заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів першочергового життєзабезпечення постраждалого особового складу;
- здійснюється постійний контроль за станом довкілля та територій, що зазнала впливу наслідків НСт, обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглий до них території та інші, за необхідності.

В умовах виникнення НСт соціального характеру, на з'єднання, частини і підрозділи НГУ покладаються такі завдання:

- участь у спеціальних заходах, щодо виявлення, блокування і затримання озброєних осіб, які захопили заручників, особливі державні об'єкти та адміністративні споруди;
- участь у припиненні масових заворушень, що супроводжуються насильством із застосуванням зброї, у населених пунктах, а також в установах виконання покарань;
- сприяння забезпеченню відповідно до чинного законодавства режиму воєнного або надзвичайного стану у разі його введення на всій території України або в окремій місцевості;
- участь у забезпеченні безпеки вищих посадових осіб України, громадян та громадського порядку в районах дії режиму надзвичайного стану;
- участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законодавством озброєних воєнізованих формувань чи груп;
- надання допомоги ДПС України у забезпеченні безпеки і захисту державного кордону.

Частина сил і засобів військ може складати резерв керівника спеціальної операції (дій з ліквідації наслідків НСт).

Виконання цих завдань у групуванням НГУ, що створюється, як правило проводиться у формі спеціальної операції. При цьому слід зазначити, що найпоширенішими НСт соціального характеру у мирний час, які потребуватимуть залучення угруповань НГУ можуть бути виникнення масових заворушень, що розвиваються на території не менше одного регіону держави,

виникнення масових терористичних актів завдяки діям чисельних незаконних збройних формувань на певній території регіону, проведення прикордонних пошуків та прикордонних операції силами регіонального органу управління ДПС України.

Характерними рисами дій формувань НГУ у спеціальних операціях (під час участі в ліквідації наслідків НСт) є:

- здійснення їх організації, як правило, у короткі терміни;
- неясність обстановки і швидкі її зміни;
- участь у спеціальній операції різнорідних сил і засобів;
- складність організації взаємодії і управління.

Для забезпечення міжгалузевого (загального) управління силами й засобами, що залучаються для ліквідації наслідків негативних явищ створюється ОШ.

За рахунок формувань НГУ та територіальних органів поліції створюється угруповання сил та засобів.

Зосереджені на певній території для виконання конкретного завдання у НСт органи управління, підрозділи (частини підрозділів) правоохоронних органів зі штатним озброєнням, спеціальними засобами й технікою (засобами посилення), з'єднання (військові частини, підрозділи) НГУ, підрозділи взаємодіючих органів, сформовані в групи по призначенню оперативно-службового й службово-бойового застосування, поєднуються в угруповання сил і засобів.

Угрупування сил і засобів – об'єднання військових частин, підрозділів (військових нарядів) НГУ, сил та засобів територіальних органів поліції під єдиним командуванням для виконання завдань у спеціальних операціях з припинення масових заворушень у населених пунктах (в установах кримінально-виконавчої системи Мін'юсту), інших спеціальних операціях, а також при участі у прийнятті невідкладних заходів з рятування людей, охорони майна, що залишилося без нагляду, забезпеченні громадського порядку у НСт.

У випадку залучення від ОТО двох і більше військових частин для дій у кризових ситуаціях створюється тимчасове оперативне угруповання НГУ і призначається командир тимчасового оперативного угруповання НГУ із числа начальників управлінь ОТО або їх заступників.

Зміст роботи командира з'єднання (військової частини) буде на різних етапах відрізнятися і може бути наступний:

а) при організації дій військ:

– готувати і доповідати керівникові оперативного (об'єднаного оперативного) штабу пропозиції про завдання, які доцільно покласти на з'єднання (військову частину), порядку і послідовності їх виконання;

- організувати підготовку розрахунків для створення груп (елементів бойового порядку) з особового складу з'єднання (військових частин);
- організувати безпосередню підготовку військ до виконання завдань;
- поставити завдання військам, взяти участь в організації взаємодії та всебічного забезпечення;
- організувати управління військами;
- б) у ході дій військ:
 - керувати групами (елементами угруповання), створеними з підрозділів з'єднання (військової частини);
 - безперервно оцінювати обстановку і доповідати керівникові оперативного (об'єднаного оперативного) штабу пропозиції про зміну завдань або способів дій груп і резерву, створених із підрозділів з'єднання (військової частини) НГУ;
 - передавати розпорядження керівника оперативного (об'єднаного оперативного) штабу підрозділам;
 - контролювати дотримання законності, військової дисципліни, вжиття заходів по підтримці морального духу і психологічної стійкості особового складу;
 - доповідати про результати виконання завдань, втрати особового складу, озброєння, військової техніки;
 - в) після виконання завдання:
 - організувати збір з'єднань (військових частин), перевірити наявність особового складу, зброї, боєприпасів та інших матеріальних засобів;
 - встановити кількість, особи, місце знаходження постраждалих (отримали травми, поранення, контузії) та загиблих військовослужбовців;
 - організувати повернення військових частин (підрозділів) до місця дислокації;
 - проаналізувати дії підлеглих у ході виконання завдань, узагальнити позитивний досвід, недоліки та їх причини;
 - організувати розробку заходів щодо впровадження позитивного досвіду, усунення причин недоліків і підвищення готовності з'єднання (військової частини) до дій у НСт;
 - організувати розбір проведених дій.

Управління з'єднанням (військовою частиною) у спеціальній операції і під час участі в ліквідації наслідків НСт командир з'єднання (військової частини) здійснює з допоміжного пункту управління (ДПУ).

Завдання, до яких залучаються формування НГУ, встановлюються рішенням командувача НГУ (начальника управління ОТО) з урахуванням

основного завдання, виконуваного з'єднанням, військовою частиною й підрозділом.

Спільні дії формувань НГУ з органами поліції, підрозділами інших силових структур (відомств) по виконуваних завданнях погоджуються на етапі планування й уточнюються в процесі повсякденної службово-бойової діяльності, а також на навчаннях (інших навчальних заходах).

2.2. Основи підготовки угруповання Національної гвардії України до дій у спеціальній операції (під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій)

2.2.1. Завчасна підготовка військ до дій у спеціальних операціях, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

Підготовка військ до дій у спеціальних операціях, ліквідації наслідків НСт здійснюється завчасно.

Завчасна підготовка формувань НГУ проводиться з метою забезпечення високої службово-бойової готовності формувань НГУ до виконання завдань при виникненні НСт.

Ця мета досягається:

- плануванням дій формувань НГУ до виконання завдань при виникненні НСт (План дій органів поліції у НСт);

- підготовкою (навчанням) особового складу й злагодженням елементів угруповання сил і засобів, а також органів управління до виконання завдань і функцій при виникненні НСт;

- здійсненням перевірки готовності сил і засобів до дій у НСт у ході проведення інспектування, контрольних перевірок, комплексних і цільових (самостійних) виїздів.

З метою успішного виконання завдань у НСт повинна проводитися всебічна й ретельна підготовка до дій, яка поділяється на завчасну та безпосередню.

Завчасна підготовка об'єднань, з'єднань і військових частин здійснюється постійно й безупинно в процесі повсякденної діяльності до одержання конкретного завдання. Вона включає:

- прийняття рішення на можливі дії;
- планування;
- підтримка військ у високій готовності;
- укомплектування їхнім особовим складом, оснащення технікою й озброєнням;

- створення необхідних запасів матеріальних засобів;
- підготовку сил і засобів до виконання покладених на війська завдань.

Планування дій здійснюється на основі рішення й полягає в розробці штабом планів застосування НГУ, ОТО, з'єднання, військової частини НГУ у НСт.

Планування здійснюється у необхідному обсязі завчасно, а завершується в ході безпосередньої підготовки до рішення завдань по ліквідації наслідків надзвичайних обставин.

Штаби з'єднань і військових частин НГУ разом з органами управління правоохоронних органів, органами оперативного управління інших військових формувань й органів, у чийй компетенції перебуває виконання тих або інших завдань у НСт, визначають (погоджують) завдання, покладені на НГУ, а також порядок виділення сил і засобів для їхнього виконання.

Розробка (уточнення) Плану застосування (далі – планування) являє собою процес визначення (уточнення) змісту й послідовності виконання формуваннями завдань у НСт, організації взаємодії, всебічного забезпечення й управління.

Завчасне планування організується на основі прогнозу виникнення НСт відповідно до оцінки суспільно-політичної, соціально-економічної й оперативної обстановки на території України, указами Президента України, наказами (директивами) Міністра внутрішніх справ, наказами командувача й вказівками штабу ГУ НГУ.

У директиві командувача Про застосування НГУ під час здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану, участі в ліквідації НСт та проведенні спеціальних операцій визначений зміст Плану дій ОТО під час здійснення заходів надзвичайного стану та НСт.

З метою завчасної підготовки з'єднання (військової частини) до дій при виникненні НСт у районі дислокації:

- установлюються найнебезпечніші об'єкти й спорудження, аварії на які можуть спричинити великомасштабні НСт, прогнозуються їхні наслідки;
- визначаються найбільш ефективні способи дій військ при участі в ліквідації наслідків НСт;
- установлюється й підтримується взаємодія з органами виконавчої влади і їхніх територіальних органів, установами й організаціями, що беруть участь у ліквідації наслідків НСт;
- у ході підготовки військ спрацьовуються різні варіанти дій по ліквідації наслідків НСт.

Прийняття рішення на можливі дії у НСт здійснюється на підставі з'ясування отриманого завдання, оцінки обстановки, підготовлених штабом пропозицій і розрахунків.

У рішенні на можливі дії у НСт командир з'єднання (військової частини) завчасно визначає: замисел дій; завдання підрозділам; основні питання взаємодії; організацію управління.

Крім того, у рішенні можуть визначатися завдання по підготовці сил і засобів, видам забезпечення, підтримці військової дисципліни й статутного порядку.

Основу рішення повинен становити замисел, у якому командир з'єднання (військової частини), на можливі дії у НСт може завчасно визначати:

- район (об'єкт) виконання завдання; які сили й засоби й у якій послідовності залучити для його виконання; порядок і строки прибуття сил і засобів у райони майбутніх дій; способи виконання поставленого завдання; напрямку зосередження основних зусиль; час готовності до дій;

- у завданнях з'єднанням (військовим частинам, підрозділам) – склад, озброєння й екіпірування виділюваних сил і засобів (військових нарядів) або в яких елементах угруповання бути готовими діяти; маршрути й порядок висування сил і засобів; строки прибуття в зазначений район.

План дій з'єднання (військової частини) під час здійснення заходів надзвичайного стану та НСт розробляється текстуально з доданням графічної частини.

Особливості створення угруповання сил і засобів й його застосування по завданнях у НСт полягають у наступному.

Для планування дій НГУ у НСт техногенного характеру необхідно одержати інформацію від:

- адміністрації підприємств, регіональних підрозділів ДСНС України – про аналіз і прогноз варіантів можливого розвитку аварії, катастрофи (паспорта об'єкта);

- спеціалізованого центра по наданню оперативної й прогностичної інформації – розрахунки переносу радіоактивних опадів й отруйної хмари аварійно хімічно небезпечної речовини при різних погодних умовах і прогнозі про межі зони забруднення й зараження за часом викиду з урахуванням швидкості вітру;

- комісії з НСт – про планові заходи щодо захисту населення; про організацію руху автотранспорту, проведенні технічного огляду транспортних засобів, призначених для евакуаційних перевозок, забезпечення автотранспорту спеціальними пропусками й розпізнавальними знаками; про організацію евакуації населення.

Аналіз прогнозованої обстановки здійснюється під час рекогносцировки, у ході якої вивчаються:

- межі зон забруднення (зараження);
- місця розташування важливих об'єктів;
- кількість населення, що підлягає евакуації;
- розташування збірних евакуаційних пунктів, посадкових площадок, райони евакуації населення, маршрути руху;
- кількість транспортних засобів, що виділяється для евакуації населення;
- матеріальні засоби, майно, що залишається без догляду й потребує охорони;
- тривалість евакуаційних заходів.

У ході рекогносцировки робиться розрахунок сил і засобів для створення груп й нарядів. Для оточення рубежу на напрямку зосередження основних зусиль призначаються пости, дозори, а у деяких випадках – рідкі поліцейські (військові, змішані) цепи. На інших напрямках – патрулі, пости, дозори.

При розрахунку чисельності груп, створюваних за НСт природного характеру, застосовуються збільшені норми.

При розрахунку чисельності груп оточення зон (районів) епідемій (епізоотій, епіфітотій) застосовуються норми визначення чисельності груп оточення при НС техногенного характеру.

На графічній частині розділу наносяться межі району аварії, катастрофи, місця постійної дислокації органів управління, сил і засобів, що притягуються до дій, прогнозований вихідний район, маршрути висування до нього (основного й запасний), завдання групам (рубежі розгортання, найближче й наступне завдання), позначаються населені пункти, що підлягають евакуації, місця розташування спеціальних евакуаційних пунктів, пункти спеціальної обробки, райони евакуації населення, місця розташування КПП й інших нарядів, місця розташування резерву, пункти управління угрупованням сил і засобів й інших взаємодіючих структур, дислокація органів виконавчої влади, охоронювані об'єкти, місця розташування груп тилового й технічного забезпечення й медичної групи, складів, баз постачання, організацій-постачальників продовольства, бази ПММ, ремонтні, побутові установи, шляхи підвозу, евакуації й лікувальні установи.

Чисельність особового складу, кількість озброєння і техніки для виконання завдань з'єднаннями, військовими частинами НГУ визначаються їх штабами спільно із штабними підрозділами органів поліції виходячи із оперативної обстановки.

Заходи з ліквідації наслідків НСт природного і техногенного характеру, до виконання яких залучаються сили і засоби органів поліції і формувань НГУ, визначаються обласною комісією з НСт.

Цією ж комісією дається частина вихідних даних для розрахунку сил і засобів (загальний характер і розмір можливих НСт), а також гідрометеорологічний, сейсмотектонічний, медико-бактеріологічний та ветеринарно-бактеріологічний прогнози. При прогнозуванні НСт техногенного характеру розміри зон зараження слід розраховувати, використовуючи певні розроблені методики.

У ході розробки Плану організується взаємодія з:

- керівниками територіальних органів поліції, командирами з'єднань, військових частин (підрозділів) ЗСУ, інших військ, військових формувань й органів – по визначенню завдань, кількості сил і засобів, що залучаються до їхнього виконання, строкам готовності й часу прибуття в райони зосередження, порядку включення сил і засобів у групи оперативної побудови й інших питань, по способах і порядку виконання спільних завдань;

- органами державної влади і їхніми територіальними підрозділами, органами державної влади суб'єктів й органами місцевого самоврядування – з питань охорони важливих об'єктів, виділення транспортних засобів для перевезення особового складу до місць виконання завдань, розміщення, харчування, побутового забезпечення особового складу тощо;

- органами прокуратури – з питань, визначених чинним законодавством;

- адміністрацією залізниць, аеропортів (аеродромів), морських (річкових) пароплавств – про призначення основних (запасних) станцій (аеродромів, пристаней) навантаження особового складу й техніки, порядку їхнього перевезення, посилення охорони спеціальних вантажів, важливих об'єктів і виконання завдань у НСт на об'єктах транспорту.

Питання взаємодії відбиваються у Плані у вигляді розділу, а також у плані взаємодії. Взаємодія організується старшим начальником (командиром).

Документи Плану дій розробляються в штабах під керівництвом начальників штабів. До розробки (уточнення) документів планування залучаються посадові особи рішенням начальників штабів, про що видається відповідний наказ.

У з'єднаннях і військових частинах плани розробляються на основі планів начальника управління ОТО, планів взаємодії інших органів військового управління й завдань, визначених ними, а також бойових, інших розпоряджень і вказівок вищестоячого штабу.

Плани дій у всіх органах управління розробляються в одному екземплярі. Переробка Планів дій здійснюється при виданні нових нормативних правових

актів, зміні організаційно-штатної структури об'єднання (з'єднання, військової частини), зміні характеру виконуваних службово-бойових завдань або у випадку значної кількості уточнень (виправлень), що утрудняють користування документами, протягом 3 місяців після закінчення організаційно-штатних заходів або ухвалення рішення відповідним командуючим (командиром, начальником).

2.2.1. Безпосередня підготовка військ (сил і засобів) з'єднання (військової частини) Національної гвардії України до дій у спеціальних операціях, під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

З отриманням завдання (встановленого сигналу) на дії у спеціальній операції (участь у ліквідації наслідків НСт) проводиться безпосередня підготовка.

Вона включає:

- організацію дій з'єднання (військової частини) у спеціальній операції (ліквідації наслідків НСт) (уточнення раніше прийнятого, а при необхідності – прийняття нового рішення);
- уточнення планів і доведення підрозділам завдань; уточнення порядку взаємодії, всебічного забезпечення й управління; контроль готовності підрозділів до дій і практична робота у підрозділах);
- підготовку сил і засобів до виконання завдання;
- організацію та проведення заходів морально-психологічного забезпечення;
- зосередження сил і засобів у районі проведення спеціальної операції (висування в район виконання завдання з ліквідації наслідків НСт);
- зайняття вихідного положення (вихідних районів);
- практичну роботу у підпорядкованих підрозділах з керівництва їх безпосередньою підготовкою до операції та інші заходи.

Всі заходи безпосередньої підготовки проводяться, як правило, приховано.

Порядок роботи командира з'єднання (військової частини) залежить від конкретної обстановки, отриманого завдання і наявності часу.

При виникненні надзвичайної ситуації в районі дислокації командир з'єднання (військової частини):

- устанавлює її масштаби й характер, а також стан системи охорони аварійного об'єкта, охоронюваного військами;

- визначає необхідність й обсяг робіт по наданню допомоги (евакуації) підрозділам, що опинились у зоні НСт;
- приводить до готовності сили й засоби з'єднання (військової частини), призначені для участі у ліквідації наслідків НСт, при необхідності здійснює маневр ними;
- відповідно до плану дій у НСт виділяє оперативну групу до складу оперативного (об'єднаного оперативного) штабу;
- організує надання допомоги підрозділам з'єднання (військової частини), що опинились у зоні НСт;
- підтримує безперервну взаємодію з комісією з НСт регіону України, організує безперервний збір й аналіз даних обстановки в зоні НСт й, при необхідності, надає допомогу військам, що виконують завдання по ліквідації наслідків надзвичайної обставини.

Крім того:

- бере участь в організації розвідки зони НСт, виділяє для її ведення необхідні сили й засоби від з'єднання (військової частини);
- бере участь особисто й залучає до участі в проведеній керівником оперативного (об'єднаного оперативного) штабу рекогносцировці командирів підлеглих йому підрозділів;
- готує керівникові оперативного (об'єднаного оперативного) штабу пропозиції для ухвалення рішення по сил з'єднання (військової частини);
- організує дії підрозділів по ліквідації наслідків надзвичайної обставини й здійснює керівництво ними у ході виконання завдань.

З виникненням НСт та отриманням завдання на дії у НСт в управлінні з'єднання (військової частини) починається робота з підготовки сил з'єднання (військової частини до виконання завдань у відповідності з планом дій у НСт.

У ході першого етапу планування (з отриманням сигналу або розпорядження на дії) в управлінні з'єднання (військової частини) аналізується поставлене завдання, здійснюється орієнтування посадових осіб, проводиться розрахунок часу та інші заходи з організації роботи управління, оцінюється обстановка та прогножуються можливі варіанти її розвитку, війська орієнтуються на майбутні дії.

Алгоритм роботи начальника управління, командира з'єднання (військової частини) може бути наступний:

а) заслуховування:

- начальника розвідки по обстановці яка склалася в районі стихійного лиха;
- першого заступника командира частини – начальника штабу – по стану та можливостях з'єднання (військової частини) у районі виконання завдань;

– начальника відділення по роботі з особовим складом – щодо морально-психологічного стану особового складу військового оперативного резерву з'єднання (військової частини);

б) складання і відправка бойового донесення про наслідки стихійного лиха, прогноз розвитку ситуації, об'єм завдань та вжиті першочергові заходи;

в) оцінка обстановки;

г) заслуховування пропозицій начальників відділів (відділень) та служб до рішення командира з'єднання (військової частини щодо виконання завдань у районі НСт;

д) відпрацювання замислу командира з'єднання (військової частини) на участь у ліквідації наслідків стихійного лиха та забезпеченні громадського порядку в населених пунктах у районі виконання завдань;

е) доведення рішення на участь у ліквідації наслідків надзвичайної обставини та ОГП в населених пунктах у районі виконання завдань до заступників, начальників відділень та служб;

ж) підготовка та відправка бойових розпоряджень;

з) оформлення графічного замислу на виконання СБЗ.

При цьому начальник штабу з'єднання (військової частини повинен бути готовий доповісти начальникові управління:

а) відомості про кількість і порядок евакуації населення;

б) розрахунок необхідної кількості сил і засобів, для виконання отриманого завдання, та складу угруповання сил та засобів;

в) пропозиції про способи дій, обсяг завдань кожної частини;

г) стосовно заходів підвищення надійності ОГП;

д) заходи з поліпшення управління частинами, підрозділами й військовими нарядами;

е) організації зв'язку й взаємодії між взаємодіючими силами.

Штаб з'єднання (військової частини: готує та представляє на затвердження розрахунки та пропозиції, схеми по організації бойової служби у районі НСт. Розробляє та відпрацьовує основні плануючі документи, доводить бойові розпорядження частинам та контролює їх виконання.

Тил з'єднання (військової частини): розробляє пропозиції, розрахунки та розпорядження по тилу. На основі рішення начальника управління розробляє план тилового та технічного забезпечення.

Відділення по роботі з особовим складом: готує основні розрахунки та пропозиції щодо морально-психологічного забезпечення у ході виконання поставлених завдань та проведення виховних заходів у районі НСт. Розробляє план морально-психологічного забезпечення та відпрацьовує основні плануючі документи згідно рішення начальника управління.

Оцінювання обстановки включає оцінювання стану оперативної обстановки в районі дій (правопорушників, злочинців), своїх військ, району майбутніх дій) (просторові розміри, найбільш значні особливості, що можуть ускладнити або полегшити виконання поставленого завдання; соціально-політичні і економічні умови, у тому числі об'єкти національної економіки, що можуть бути використані в інтересах підготовки і застосування військ; фізико-географічні умови) та інших умов і факторів, що можуть впливати на виконання поставленого завдання. Воно може здійснюватися послідовно за її елементами або за елементами замислу дій.

За результатами аналізу отриманого завдання та оцінювання обстановки формулюються висновки та готуються вихідні дані для розробки варіанту замислу майбутніх дій.

У замислі на дії, крім звичайних питань, зазначаються: район майбутніх дій (якщо він не визначений старшим начальником); напрями (об'єкти, ділянки) зосередження основних зусиль; порядок застосування військових сил і засобів і способи військових дій; бойовий порядок; порядок застосування зброї, бойової техніки (порядок і послідовність вогневого ураження незаконних збройних формувань, злочинців, які чинять збройний опір).

В замислі на дії з'єднання (військової частини) при ліквідації наслідків НСт додатково визначаються заходи щодо виключення ураження (зараження) особового складу радіоактивними і сильнодіючими отруйними речовинами, а в умовах стихійних лих природного характеру (землетруси, пожежі, повені та інші) – ділянки (об'єкти), що представляють підвищену небезпеку для особового складу та заходи щодо попередження загибелі людей і травматизму.

У замислі можуть також визначатися маршрути висування підрозділів у район проведення спеціальної операції (зону НСт), вихідний район (вихідне положення) і порядок його заняття.

Командир з'єднання (військової частини) доповідає замисел керівнику оперативного (об'єднаного оперативного) штабу і старшому військовому начальнику.

Замисел складається з текстуальної оперативної частини з додатком графічної частини на карті та інших додатків.

Додатки:

- а) висновки з оцінювання обстановки;
- б) бойовий склад угруповання військ (сил);
- в) потреба в особовому складі органів управління, з'єднань, військових частин у складі угруповання військ (сил);
- г) потреба в основних видах озброєння та військової техніки;

д) потреба в основних видах ракет, боєприпасів та інших матеріально-технічних засобах;

е) потреба у коштах;

ж) перелік техногенно-небезпечних об'єктів у визначеній зоні відповідальності (районі проведення спеціальної операції) та прогнозовані наслідки у разі їх руйнування;

з) перелік обмежень (заборон) на дії військ (сил) та застосування зброї і бойової техніки;

и) перелік заходів завчасної (безпосередньої) підготовки до спеціальної операції (бойових дій).

У текстуальній частині замислу викладаються:

а) основні висновки з оцінки обстановки; мета спеціальної операції (службово-бойових дій під час ліквідації наслідків надзвичайної обставини);

б) способи виконання завдань (оперативне завдання угруповання ОТО у ході дій;

в) завдання, напрямки, на яких зосереджуються основні зусилля, напрямки дій; порядок оперативного розгортання; порядок виконання оперативних (тактичних) завдань; у спеціальній операції – порядок застосування спеціальних засобів, зброї бойової та спеціальної техніки; угруповання військ та їх оперативна побудова (бойовий порядок);

г) основи організації управління;

д) першочергові завдання з підготовки військ, їх забезпечення та підготовка району майбутніх дій.

У спеціальних операціях з ліквідації незаконних збройних формувань, затримання озброєних та інших особливо небезпечних злочинців, а також в антитерористичній операції, при визначенні способу виконання завдань, крім того, визначається порядок вогневого ураження.

На карті замислу командира з'єднання (військової частини) відображаються:

– межі району проведення спеціальної операції (зони НСт);

– дані оперативної обстановки (незаконні збройні формування, учасники масових заворушень, злочинці, їх склад, озброєння, стан, положення і характер дій);

– райони руйнувань, затоплень, пожеж, зараження;

– положення з'єднання (військової частини) до початку спеціальної операції (ліквідації наслідків НСт);

– маршрути висування у район спеціальної операції (зону НСт), вихідні райони (рубезі);

- завдання підрозділів у спеціальній операції (при ліквідації наслідків НСт), способи і строки її виконання;
- завдання підлеглих, доданих і підтримуючих військових частин (підрозділів) і строки їх виконання;
- завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними;
- завдання, що виконуються силами і засобами старшого начальника;
- напрямок зосередження основних зусиль, бойовий порядок;
- місця і час розгортання оперативного (об'єднаного оперативного) штабу, ДПУ з'єднання (військової частини), пунктів управління підрозділів до початку спеціальної операції, напрям їх переміщення у ході спеціальної операції;
- райони розташування тилкових підрозділів до початку операції, шляхи підвозу й евакуації;
- райони, несприятливі для підготовки та ведення спеціальної операції, бойових дій (райони компактного проживання національних меншин);
- техногенно-небезпечні об'єкти та ймовірні райони забруднення, зараження, отруєння, затоплення, пожеж у разі їх руйнування;
- об'єкти, які знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права та райони, у межах яких забороняється (обмежується) підготовка та ведення воєнних дій.

Крім того, на карті відображаються основні показники спеціальної операції (ліквідації наслідків НСт), розрахунки сил і засобів, інші необхідні дані.

Підрозділи з'єднання (військової частини) беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайної обставини в складі груп блокування (оточення), охорони, огляду, супроводу (евакуації), патрулювання, рятувальних робіт, резерву.

При постановці завдань указується:

- а) підрозділам, що діють у групі блокування (оточення):
 - напрямки зосередження основних зусиль;
 - рубежі блокування;
 - кількість і місця розгортання застав, варт і КПП;
 - завдання по ізоляції району, що блокується;
 - розмежувальні лінії із сусідами;
 - місце й час розгортання командно-спостережного пункту (КСП) (при необхідності – пункти дислокації або райони розташування);
- б) підрозділам, що діють у групі охорони:
 - об'єкти й способи охорони, виділювані варти; з ким взаємодіють;

– порядок зміни варт; місце й час розгортання КСП (якщо підрозділи залучаються до евакуації обсервованих – додатково вказується порядок їхньої евакуації);

в) підрозділам, що діють у групі огляду:

- місця оглядових пунктів і порядок огляду залізничного транспорту;
- місце й час розгортання КСП;

г) підрозділам, що діють у групі супроводу (евакуації):

- місця й порядок посадки громадян (збірні пункти евакуації);
- маршрути евакуації й порядок дій після виконання завдання;

д) підрозділам, що діють у групі патрулювання:

– обсяг завдань (маршрути патрулювання, місця виставлення постів охорони порядку), способи дій;

– органи поліції, у розпорядження яких виділяються сили й засоби (з ким взаємодіють);

е) підрозділам, призначеним у групу рятувальних робіт:

- склад, засоби посилення;
- обсяг завдань, порядок і строки їхнього виконання; місце й час

розгортання КСП;

ж) резерву:

- склад, засоби посилення, яке мати озброєння і військову техніку;
- можливі завдання; час і ступені готовності;
- командир резерву.

Підрозділам, що беруть участь в ОГП й ЗГБ при аваріях на радіаційно й хімічно небезпечних об'єктах, додатково вказується:

- порядок ведення радіаційної (хімічної) розвідки й доповіді її даних;
- порядок контролю опромінення особового складу;
- припустимі дози опромінення й рівні зараженості місць несення

бойової служби;

- місця й порядок проведення санітарної й спеціальної обробки.

Важливим обов'язком командира з'єднання (військової частини) і штабу є погодження спільних дій із всіма структурами, які приймають участь як у ліквідації наслідків надзвичайної обставини так і у забезпеченні дій цих структур.

Організовуючи взаємодію, командир з'єднання (військової частини) повинен погодити:

– порядок і строки зосередження сил і засобів, виходу підрозділів, військових нарядів у вихідні райони (на призначені рубежі), розгортання і дій;

– дії підрозділів, військових нарядів, інших сил, військових формувань і органів, що залучаються до спеціальної операції (ліквідації наслідків НСт);

- порядок отримання інформації від регіональних органів державної влади, органів місцевого самоврядування і населення в районі проведення спеціальної операції (зоні НСт);

- порядок зв'язку підрозділів і окремо діючих військових нарядів з оперативним (об'єднаним оперативним) штабом, ДПУ та між собою;

- єдину систему сигналів управління, взаємодії, взаємного розпізнання, оповіщення і цілевказівки.

У ході безпосередньої підготовки особового складу до виконання завдань з ліквідації наслідків надзвичайних обставин, крім звичайних заходів, проводяться:

- при забезпеченні режимно-карантинних заходів – вакцинація особового складу й хіміопрфілактика; забезпечення особового складу антибіотиками, дезінфекційними засобами й іншими засобами медичного захисту; доведення епідемічної обстановки й проведення занять із заходів профілактики й гігієни; проведення санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів;

- при забезпеченні ОГП й громадської безпеки в умовах аварій на радіаційно й хімічно небезпечних об'єктах – перевірку й припасування (підбор) засобів індивідуального захисту шкіри й органів дихання; забезпечення особового складу антидотами, протирадіаційними й іншими захисними препаратами, приладами дозиметричного контролю; проведення занять й інструктажів з вивчення радіаційної (хімічної) обстановки в районі аварії й навчання особового складу використанню засобів індивідуального захисту, захисних препаратів, проведенню санітарної й спеціальної обробки а також за правилами поведіння на зараженій місцевості; навчання особового складу веденню радіаційної (хімічної) розвідки й інші заходи залежно від виду аварії.

Особливостями підготовки пунктів дислокації (районів розташування) військових частин (підрозділів) і місць несення бойової служби вартами й військовими нарядами при забезпеченні режимно-карантинних заходів є:

- санітарно-епідемічна розвідка; дезінфекція пунктів дислокації (районів розташування), місць несення бойової служби й транспортних засобів;

- розгортання ізоляторів; обладнання місць несення бойової служби пристроями для кип'ятіння води (організація постачання кип'яченою водою);

- підготовка спеціального одягу й взуття для варт і військових нарядів, що діють у безпосередньому контакті з можливими носіями збудників епідемічних захворювань;

- створення умов для виключення забруднення продовольства й технічних засобів готування їжі.

У разі участі з'єднання (військової частини) в ОГП й ЗГБ в умовах аварій на радіаційно й хімічно небезпечних об'єктах додатково проводяться:

- радіаційна (хімічна) розвідка пунктів дислокації (районів розташування) підрозділів, місць несення бойової служби вартами й військовими нарядами;

- устаткування місць несення бойової служби вартами й військовими нарядами захисними спорудженнями й засобами колективного захисту;

- знезаражування місць несення бойової служби (за необхідності); оснащення місць несення бойової служби приладами радіаційної (хімічної) розвідки;

- створення запасів засобів індивідуального захисту, спеціальної обробки й змінного обмундирування; підготовка місць приготування й прийому їжі на зараженій місцевості, місць зберігання зараженої техніки, обмундирування й спорядження. При виборі районів розташування застав, варт, інших військових нарядів варто уникати розміщення їх у лісі.

При перевірці готовності військових частин (підрозділів) до виконання завдань додатково перевіряється:

- при забезпеченні режимно-карантинних заходів – забезпеченість особового складу антибіотиками, вакцинами, що дезінфікують засобами й іншими засобами медичного захисту; знання особовим складом заходів профілактики;

- при аваріях на радіаційно- і хімічно небезпечних об'єктах – забезпеченість особового складу антидотами, протирадіаційними препаратами, засобами індивідуального захисту й контролю зараження, уміння особового складу користуватися ними;

- при пожежах і стихійних лихах – забезпеченість особового складу засобами надання першої медичної допомоги; знання особовим складом вимог безпеки, порядку надання само- і взаємодопомоги.

2.3. Дії Національної гвардії України у надзвичайних ситуаціях та у спеціальних операціях

З початком ускладнення обстановки, в район (місце) можливих дій може направлятись група рекогносцировки. Її завдання:

- вивчення оперативної обстановки в районі можливих дій;

- встановлення зв'язку із взаємодіючими органами;

- вивчення питання розміщення, харчування, забезпечення сил, що прибудуть у район дій;

– своєчасна передача інформації у штаб для уточнення розрахунків, вироблення пропозицій тощо.

Райони дій у НСт визначаються єдині:

- для підрозділу (батальйону, роти) – у межах адміністративного району;
- для частини, з'єднання – у межах області.

У необхідних випадках у район дій у НСт може включатися частина території сусідніх адміністративних районів на глибину розташування найближчих великих населених пунктів, залізничних станцій, аеропортів, а також природних рубежів – річки, шляхи та інше.

Для оперативно-територіальних об'єднань район дій у НСт визначається в межах зон їх відповідальності.

Висування з'єднання (військової частини) в район проведення спеціальної операції (зону НСт) здійснюється з розрахунком своєчасного зайняття ними вихідного положення (рубежу блокування).

У першу чергу висуваються підрозділи, діючі в групі блокування (оточення, оточення, в заслонах). Висування здійснюється швидко і таємно, переважно вночі, по можливо більшій кількості маршрутів, як правило, минаючи населені пункти.

Для забезпечення своєчасного заняття підрозділами вихідного положення призначаються вихідний пункт (рубіж) і пункти (рубежі) регулювання, а в необхідних випадках і рубежі розгортання.

Для огляду місцевості, виявлення незаконних збройних формувань (озброєних злочинців) на маршрутах висування організовується розвідка, а для виключення раптового нападу на війська та забезпечення вигідних умов для розгортання – похідна охорона.

Допоміжні пункти управління в район проведення спеціальної операції (зону НСт) слідують з військовими частинами (підрозділами), що висуваються у першу чергу.

Рубежі (вихідні, блокування, оточення, оточення), як правило, займаються військами з ходу. Якщо за умовами обстановки одночасне блокування (оточення, оточення) усіма елементами угруповання сил і засобів (бойового порядку) району дій неможливе, війська, що прибувають першими, можуть розташовуватися в вихідних районах на відстані 1-3 км від кордону блокування (оточення, оточення). На призначені рубежі вони виходять одночасно з іншими елементами угруповання сил і засобів (бойового порядку).

По завершенні ліквідації НСт (спеціальної операції) командир з'єднання (військової частини):

- віддає розпорядження підлеглим підрозділам про припинення дій;

– інформує усі зацікавлені війська, військові формування та органи про закінчення дій (спеціальної операції), скасування режимних обмежень у районі дій і припинення інших, що проводяться в її ході заходів;

– організовує огляд місцевості в районі проведення спеціальної операції, особливо місць зіткнення сил, що залучаються до проведення спеціальної операції та учасників масових заворушень (незаконних збройних формувань), з метою виявлення залишеної (втраченої) зброї, боєприпасів, майна, документів, предметів, що є речовими доказами скоєних злочинів;

– організує за необхідності документування доказів протиправних дій;

– організовує вихід військових частин (підрозділів) з району дій (спеціальної операції) та повернення їх у пункти постійної дислокації;

– організує, за необхідності, оформлення актів про вбитих і поранених учасників масових заворушень, про матеріальну шкоду, завдану підприємствам, установам та приватним особам у ході спеціальної операції;

– направляє донесення в штаб вищого органу управління про хід і результати спеціальної операції, відомості про постраждалих (травмованих, поранених, контужених);

– організує (за категоріями військовослужбовців) розбір дій залучених військ у спеціальній операції;

– віддає відповідні розпорядження на оформлення в установленому порядку матеріалів на заохочення військовослужбовців, які особливо відзначилися у ході проведення спеціальної операції;

– вживає заходів до відновлення боєздатності та проведення реабілітаційних заходів;

– погоджує з представниками взаємодіючих органів та організує внесення до раніше розроблених планів необхідні зміни, що впливають з досвіду проведеної спеціальної операції;

– організовує підготовку докладного опису спеціальної операції в триденний строк після її закінчення і представляє його в штаб вищестоячого органу управління.

У випадку тривалого виконання завдань по ліквідації наслідків надзвичайних обставин проводиться зміна військ.

При зміні військ, що беруть участь у забезпеченні режимно-карантинних заходів:

– не допускається безпосередній контакт особового складу військових частин (підрозділів), що змінюють, і змінюваних військових частин (підрозділів);

– військові частини (підрозділи), що змінюють, займають пункти дислокації (райони розташування) і місця несення бойової служби після їхньої дезінфекції або розташовуються у нових пунктах (районах);

– змінювані військові частини (підрозділи) виводяться в пункти постійної дислокації після проведення обсервації, при цьому підрозділи, у яких виявлені захворілі або носії збудників епідемічних захворювань, розташовуються ізольовано від інших;

– залежно від виду епідемічного захворювання, після прибуття військових частин (підрозділів) у пункт постійної дислокації, проводиться повторна обсервація особового складу і його медичне обстеження.

Особовий склад змінюваних військових частин (підрозділів), що виконували завдання в умовах радіоактивного (хімічного) зараження піддається після зміни санітарній обробці, а техніка, озброєння й інше майно – знезаражуванню (дегазації й дезактивації).

Після прибуття в пункти постійної дислокації встановлюється медичне спостереження за особовим складом, що одержав значні дози опромінення (що достали хімічного зараження).

Військові частини (підрозділи), що змінюють, займають пункти дислокації (райони розташування) і місця несення бойової служби після їхньої спеціальної обробки.

Війська, що виконують службово-бойові завдання в умовах пожеж, стихійних лих, аварій і катастроф (не пов'язаних з аваріями й катастрофами на радіаційно- і хімічно небезпечних об'єктах), змінюються звичайним порядком.

2.4. Участь з'єднань (частин) Національної гвардії України у припиненні масових заворушень

Масові заворушення відрізняються від інших злочинів підвищеною суспільною небезпекою. Вони негативно впливають на національні інтереси держави, тягнуть руйнування основ суспільства, дестабілізацію обстановки, падіння авторитету органів державної влади й місцевого самоврядування, дезорганізують роботу підприємств, організацій, транспорту. У результаті масових заворушень заподіюється значний матеріальний збиток, різко погіршується загальна криміногенна ситуація.

Варто враховувати, що мають місце спроби різних екстремістських кіл використати масові заворушення у боротьбі за владу. Можливі ситуації, коли в результаті провокаційної діяльності екстремістів можуть виникнути масові

заворушення із трагічними наслідками. Проведення несанкціонованих акцій, що мають місце у суспільстві, створюють погрозу виникнення масових заворушень.

Мета розділу – розкрити сутність масових заворушень, етапи їх протікання, дій сил правопорядку щодо їх попередження, врегулювання та силового припинення.

2.4.1. Організаційно-правові основи діяльності органів Національної поліції і Національної гвардії України по запобіганню й припиненню масових заворушень

У сфері громадського порядку й громадської безпеки відбуваються різні групові порушення порядку, масові заворушення, збройні й незброєні конфлікти, терористичні акти. Нерідко вони супроводжуються вбивствами, загибеллю людей, погромами й підпалами державних і суспільних будинків, житлових будинків громадян, руйнуванням залізничних колій, мостів, ліній електропередач і зв'язку.

Аналіз негативних ситуацій показує, що за характером і умовами виникнення групові і масові порушення громадського порядку можуть бути поділені на три основних види:

а) заворушення, пов'язані з проведенням громадсько-політичних заходів, коли демонстрації, мітинги або інші форми виразу соціальної активності громадян переростають у великомасштабні заворушення та насильницькі дії;

б) спонтанні або заздалегідь сплановані масові заворушення, що викликані національною ворожнечею, екологічними або іншими причинами і супроводжуються вбивствами, насильством, грабежами, підпалами та іншими протиправними діями;

в) масові порушення громадського порядку, що виникають під час проведення великих спортивних, видовищних і інших культурно-масових заходів.

Найбільш небезпечним видом групових порушень громадського порядку є масові заворушення.

За своїм характером і наслідками ці злочини є досить небезпечними, оскільки вони порушують нормальне функціонування органів державного управління, транспорту і торгівлі; учасники масових заворушень здійснюють спроби підірвати авторитет представників влади, вчинити над ними розправу. У

результаті масових заворушень суспільству наноситься не тільки економічна (іноді значна), але й політична шкода.

Небезпека розглянутого злочину і його відмінна риса від інших зазіхань на власність, здоров'я й тілесну недоторканність громадян полягає у тому, що у здійсненні цього діяння втягуються (як стихійно, так і ретельно сплановано) маси людей. Добре відомий “ефект юрби”, коли законослухняні, урівноважені люди під впливом масового психозу починають робити злочинні дії. Саме неможливість прогнозувати, стримувати дії учасників масових заворушень, від яких можна чекати будь-яких, навіть самих тяжких діянь, і викликає особливу небезпеку цього злочину.

Заворушення можуть виникнути одночасно чи послідовно в одному чи декількох районах на території держави, області, в окремих місцевостях, населених пунктах, на промислових об'єктах, об'єктах залізничного, повітряного й водного транспорту тощо.

Основними формами масового виразу незадоволення, протесту певними верствами населення можуть бути демонстрації, мітинги, маніфестація, пікетування, страйки. При цьому слід зазначити, що подібні акції можуть бути санкціонованими й не санкціонованими та носити, як правило, організований характер, тому що на чолі заворушень стоять партії, рухи, спілки, певні групи людей.

Виходячи із визначень способів заворушень, можливо стверджувати, що заворушення характеризуються збиранням великої кількості людей (здійснюється великої кількості людей) одночасно чи послідовно в одному чи декількох районах на території держави, області, в окремих місцевостях, населених пунктах, на промислових об'єктах, об'єктах залізничного, повітряного й водного транспорту тощо.

Таким чином, заворушення – це вираження протесту невизначеною кількістю людей (організованим угрупованням людей) на обширній території, дії певних організованих угруповань людей, які можуть характеризуватись створенням натовпу а також без нього та спрямуванням дій на вираження протесту шляхом проведення демонстрацій, мітингів, маніфестацій, пікетувань, страйків. Заворушення можуть виникнути одночасно чи послідовно в одному чи декількох районах на території держави, області, в окремих місцевостях, населених пунктах, на промислових об'єктах, об'єктах залізничного, повітряного й водного транспорту тощо.

У випадку появи у натовпі екстремістські налаштованих елементів та вчинення ними дій, що супроводжуються проявами насильства, погромів, підпалів, знищенням майна, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади, захопленням будівель органів державного управління або

іншими діями, у тому числі руйнівного характеру із застосуванням предметів, які використовуються як зброя або зброї, заворушення переростають у масові заворушення (масові порушення громадського порядку).

Сутність масових заворушень полягає у протиправних діях великих груп людей, що відмовилися від виконання законних вимог органів влади, сил правопорядку, та діяльність яких спрямована проти громадської безпеки й установленого порядку й супроводжується, як правило, насильством, погромами, підпалами, знищенням майна й іншими протиправними діями. У деяких випадках масові заворушення можуть викликати серйозні злочини проти основ конституційного ладу й безпеки держави: збройний заколот, насильницьке захоплення влади.

Масштаби масових заворушень, найчастіше, носять локальний характер (територія міського району, площі із прилягаючими до неї вулицями). В окремих випадках, це територія великого населеного пункту або її більша частина. У такому разі припинення даного явища здійснюється органами правопорядку відповідно до оперативного плану. Але масові заворушення можуть охоплювати й території декількох адміністративних районів у сільській місцевості або декількох великих міст. У такому випадку виникає ситуація щодо необхідності введення певного правового режиму.

Тривалість протікання масових заворушень перебуває у прямої залежності від характеру реагування на них органів влади й сил правопорядку. Найбільш активна їхня фаза може тривати від одного до декількох днів.

Таким чином, масові заворушення – це дії великої групи людей чи натовпу людей, що супроводжуються вчиненням насильства, погромів, підпалів, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади та інші дії руйнівного характеру, із застосуванням зброї або інших предметів, які використовуються як зброя; одна з крайніх форм прояву заворушення.

Аналізуючи причини виникнення, масштаби протікання та інші фактори, що визначають характер масових заворушень, виникає потреба в їх класифікації.

Масові заворушення можна класифікувати у такий спосіб:

- за підставами виникнення й спрямованості – економічні, політичні, етнічні, релігійні, екологічні, субкультурні, антидержавні, антиполіцейські, антипенітенціарні;
- за масштабом – локальні, регіональні, міжрегіональні, глобальні;
- за тривалістю – короткочасні (швидкоплинні), тривалі;

– за місцем протікання – на відкритій місцевості, на закритих об'єктах (установах виконання покарань), на великих підприємствах, на стадіонах, на об'єктах із джерелами підвищеної небезпеки, у великих видовищних установах;

– за технічною оснащеністю, озброєності учасників – із застосуванням технічних засобів, без застосування технічних засобів, із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин, вибухових пристроїв, із застосуванням холодної зброї;

– за складом учасників – моноетнічні, поліетнічні, молодіжні, за участю неповнолітніх, підліткові, чоловічі, жіночі, змішані;

– за ступенем організованості – з ознаками високої організованості, з ознаками слабкої організованості, спонтанні (викликаним масовим психозом, випадковою обставиною);

– за умовами протікання – без введення надзвичайного стану, в умовах введення надзвичайного стану, із введенням особливої форми правління, при збройних конфліктах всередині держави.

Виходячи з аналізу процесів розвитку масових заворушень, умовно їхній зміст можна розділити на наступні етапи.

Перший етап – формування причин і приводів для виникнення масових заворушень. Цьому етапу, зокрема, властиві наступні характерні риси й ознаки:

– збільшення числа повідомлень / заяв у поліцію про порушення громадського порядку, що носять груповий характер;

– виникнення інцидентів із працівниками поліції, що прибувають на місце події;

– зіткнення й конфлікти між групами населення;

– напади на працівників поліції й військовослужбовців;

– зростання кількості скарг населення про випадки зловживання владою з боку співробітників правоохоронних органів;

– помітне зниження активності населення в наданні допомоги працівникам поліції при виконанні ними своїх обов'язків;

– розростання слухів і домислів негативного характеру;

– поява неформальних лідерів, спроби з їх боку організувати збіговиська громадян, провести мітинги й демонстрації.

За рахунок постійного припливу зацікавлених, особливо молоді, юрба за короткий відрізок часу (дві-три години) може зрости від кількох сотень людей до десятків і навіть сотень тисяч. Під впливом призвідників і підбурювачів вона може організаційно оформитися й перетворитися у серйозну силу, сліпу у своїй люті.

Другий етап – початок масових заворушень. На цьому етапі, як правило, утворюються юрби громадян, які готуються (потенційно вже готові) до

здійснення насильницьких дій. Лідери різко активізують свою діяльність, направляючи емоції й настрої юрби у своїх корисливих цілях.

Основними ознаками даного етапу є так названі “початкові агресивні дії” – кидання каменів й інших предметів у вікна будинків, руйнування огорож, перекидання урн, підпали автомобілів й інші факти групового хуліганства, у тому числі “словесна агресивність” відносно представників влади. Збільшується кількість випадків зіткнень екстремістських угруповань, нападів на співробітників поліції й військовослужбовців з метою заволодіння зброєю. Здійснюються спроби блокування будинків органів державної влади й управління, радіотелецентрів, аеропортів, вокзалів, підприємств промисловості й навчальних закладів. Починаються страйки. Можуть робитись спроби щодо дезорганізації роботи транспорту, зв'язку, підприємств громадського харчування й торгівлі. Масовано розповсюджуються домисли й чутки.

На цьому етапі вводиться в дію оперативний план з метою припинення заворушень без застосування силових заходів.

Третій етап – кульмінація заворушень. Юрби правопорушників переходять до руйнівних дій, масовим актам насильства й вандалізму, підпалами, погромами, грабежами й убивствами. На цьому етапі можливі захоплення будинків з узяттям заручників, перестрілки із СОП, здійснення вибухів, диверсій, терористичних актів.

Характерною рисою цього етапу є те, що заворушення відбуваються на тлі нестриманості юрби, її прагнення до руйнівних дій. Юрба, як правило, виходить із підпорядкування “лідерів” й являє собою безконтрольну, некеровану силу. Вона постійно втягує у свої ряди нових учасників, розширюються межі формування нових груп, що бешкетують, які спрямовуються в район зосередження основної маси правопорушників. Створюються самодіяльні “загони самооборони”. Різко зростає протидія силам охорони правопорядку.

Четвертий етап – згасання заворушень. Юрба під впливом СОП розпадається на окремі частини (групи), її агресивність знижується. Однак спалахи хвилювань і бешкетувань в окремих місцях ще можливі, продовжують посилено нагнітатися слухи. Залишаються напруженими взаємини населення із СОП. Уживають спроби “лідерів” скомпрометувати дії працівників поліції й військовослужбовців НГУ в очах громадськості, обвинуватити їх у тому, що сталося. Висловлюються невдоволення режимом надзвичайного стану. Улаштовуються різні провокації з метою нагнітання напруженості. Робляться спроби до проведення несанкціонованих мітингів, зборів і демонстрацій громадян.

Організацію діяльності сил правопорядку при масових заворушеннях варто розглядати у відповідності зі стадіями їхнього розвитку. Перераховані стадії конфлікту взаємозалежні, мають свої характерні риси й часові рамки. Відрізняються й завдання правоохоронних органів на кожному з названих етапів.

2.4.2. Участь формувань Національної гвардії України у припиненні масових заворушень

У спеціальній операції з припинення масових заворушень у населеному пункті з'єднання (військові частини) НГУ можуть виконувати наступні завдання:

- локалізація осередків масових заворушень;
- несення патрульної служби;
- посилення охорони (охорони) будинків органів державної влади, державних банків, радіо-, телевізійно й телефонно-телеграфних станцій, інших важливих об'єктів, а також місць компактного проживання військовослужбовців НГУ і членів їхніх родин;
- охорона фільтраційних пунктів;
- конвоювання затриманих;
- розосередження натовпу й витиснення його з району операції, затримання організаторів й активних учасників масових заворушень;
- розгородження завалів й інших перешкод.

З одержанням завдання на дії у спеціальній операції проводиться безпосередня підготовка військ.

Вона включає:

- уточнення раніше прийнятого, а при необхідності – прийняття нового рішення; уточнення планів і доведення з'єднанням (військовим частинам) нових завдань;
- уточнення порядку взаємодії, всебічного забезпечення й управління;
- підготовку сил і засобів НГУ (приведення їх у встановлений ступінь готовності, підготовку озброєння, техніки, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту й активної оборони до застосування);
- контроль готовності військ до дій і практичну роботу командирів, офіцерів штабів і служб у підлеглих підрозділах.

Одночасно організується роз'яснювальна робота серед військовослужбовців НГУ, особлива увага при цьому приділяється доведенню вимог статей кримінального кодексу України про відповідальність за здійснення

злочинів, прав й обов'язків військовослужбовців при виконанні ними службово-бойових завдань, умов і меж застосування фізичної сили й спеціальних засобів.

Разом із цим проводиться робота з недопущення проникнення на територію (райони тимчасової дислокації) військових частин агітаторів із числа організаторів й активних учасників протиправних дій і масових заворушень, з метою недопущення проведення ними пропагандистської діяльності серед військовослужбовців НГУ.

Як правило, безпосередня підготовка проводиться у вкрай обмежений термін. При наявності часу можуть проводитися заняття й тренування.

Порядок роботи командира військової частини залежить від конкретної обстановки, отриманого завдання й наявності часу.

З одержанням завдання на дії у спеціальній операції командир військової частини приймає рішення, що включає: замисел майбутніх дій; завдання підлеглим підрозділам; основні питання взаємодії; організацію управління та всебічного забезпечення. Рішення на дії у спеціальній операції командир частини приймає, як правило, на карті (плані, схемі).

Оцінка оперативної обстановки здійснюється за елементами. При підготовці даної спеціальної операції такими елементами є: порушники громадського порядку, стан злочинності й інших правопорушень, поведіння й настроїв різних груп місцевого населення, у тому числі стосовно біженців і переселенців, стан і результати роботи правоохоронних органів; свої сили, взаємодіючі органи і сусіди, місцевість, місцеве населення, пора року і доби.

Штабом розробляються необхідні розрахунки для обґрунтування рішення.

На підставі усвідомлення отриманого завдання, зроблених висновків з оцінки обстановки, підготовлених штабом пропозицій і розрахунків командир полку (бригади) приймає рішення на спеціальну операцію.

Основу рішення становить замисел, у якому, крім звичайних питань, указуються: район майбутніх дій (якщо він не визначений старшим начальником); порядок застосування військових сил та засобів і способи військових дій з'єднання (частини); бойовий порядок (угруповання сил та засобів) з'єднання (військової частини), напрямки (об'єкти, ділянки) зосередження основних зусиль; порядок застосування зброї, бойової та спеціальної техніки.

У замислі можуть також визначатися маршрути висування з'єднання (військової частини) у район проведення спеціальної операції, вихідний район (вихідне положення) і порядок його заняття.

У завданнях підрозділам, з яких формуються військові наряди може бути визначено: елементи угруповання сил та засобів, що виділяються; засоби

посилення (у взаємодії з якими силами та засобами виконується завдання); які завдання та до якого терміну виконати; завдання сусідів їх райони (напрямки дій, розмежувальні лінії з ними; напрямки зосередження основних зусиль, порядок застосування озброєння і військової техніки, спеціальної техніки і спеціальних засобів, місце розгортання КСП, час готовності.

У тому випадку, якщо завдання визначаються елементам угруповання сил та засобів (бойового порядку), то в даному випадку указується: склад, завдання, напрямок зосередження основних зусиль, порядок застосування техніки, зброї та спеціальних засобів, час готовності до дій, командир групи, зокрема:

– підрозділам, що діють у групі оточення, – склад, завдання; рубіж оточення й час його заняття; щільність оточення; порядок дій; командир групи;

– підрозділам, що діють у групі патрулювання, – склад, завдання й маршрути (місця) несення служби; райони (ділянки) зосередження основних зусиль; час початку патрулювання; командир групи;

– підрозділам, що діють у групі охорони, – склад варт; які об'єкти й до якого часу прийняти під охорону; способи й строк несення служби; командир групи (начальники варт);

– підрозділам, що діють у групі розсічення (витіснення), – склад, засоби посилення, побудова групи; вихідне положення й час його заняття; рубежі й час виходу на них; завдання, послідовність і порядок її виконання; час готовності; командир групи;

– підрозділам, що діють у групі блокування, – склад, рубіж блокування й час його заняття; напрямок зосередження основних зусиль; завдання й порядок дій; порядок забезпечення стиків і хто відповідальний за них; командир групи;

– іншим елементам угруповання сил і засобів і резерву – склад; вихідне положення (район зосередження) і час його заняття; завдання; час готовності до дій; командир.

Командир військової частини доповідає рішення керівникові оперативного (об'єднаного оперативного) штабу й старшому військовому начальникові. Рішення оформляється текстуально та графічно на карті (плані, схемі).

У текстуальній частині рішення викладаються: короткі висновки з оцінки обстановки; замисел дій; бойовий порядок (угруповання сил і засобів); основні питання взаємодії й всебічного забезпечення; організація управління.

На графічній частині рішення відображаються:

– межі району проведення спеціальної операції);

– дані оперативної обстановки (учасники масових заворушень, злочинці, їхній склад, озброєння, стан, положення й характер дій);

- положення з'єднання (військової частини) до початку спеціальної операції;
- маршрути висування у район спеціальної операції, вихідні райони (рубежі);
- завдання з'єднання (військових частин) у спеціальній операції, способи й строки її виконання;
- завдання підлеглих, доданих і підтримуючих підрозділів і строки їх виконання;
- завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними;
- завдання, виконувані силами й засобами старшого начальника;
- напрямок зосередження основних зусиль, бойовий порядок (угруповання сил і засобів);
- місця й час розгортання оперативного (об'єднаного оперативного) штабу, ДПУ, пунктів управління з'єднання (військової частини) до початку спеціальної операції, напрямок їхнього переміщення у ході спеціальної операції;
- райони розташування тилкових підрозділів до початку операції, шляхи підвозу й евакуації.

Крім того, на карті відображаються основні показники спеціальної операції, розрахунки сил і засобів, інші необхідні дані.

Рішення, прийняте по карті (плану, схемі) уточнюється на місцевості. Штаб з'єднання (військової частини) розробляє план рекогносцировки, до проведення якої залучаються командири підрозділів та посадові особи із складу допоміжного пункту управління (ДПУ). Крім того командир та посадові особи штабу з'єднання (військової частини) можуть приймати участь у рекогносцировці, що проводиться керівником спеціальної операції.

На рекогносцировці вивчається місцевість у районі майбутніх дій, визначається її вплив на виконання поставленого завдання й уточнюються:

- рубіж оточення району спеціальної операції, маршрути висування військ для його заняття;
- місця виставлення КПП на рубежі оточення;
- об'єкти, що підлягають охороні;
- напрямки, які необхідно прикрити для недопущення припливу учасників масових заворушень;
- маршрути (ділянки) патрулювання;
- вихідне положення групи розосередження, маршрути висування військ для його заняття;
- напрямок (напрямки) розосередження й витіснення учасників масових заворушень;

- місця розташування фільтраційного пункту (пунктів);
- район розташування резерву;
- район розгортання ДПУ й напрямок його переміщення в ході спеціальної операції;
- інші питання.

При проведенні рекогносцировки приймаються заходи до збереження в таємниці замислу й строків проведення спеціальної операції, а також до забезпечення надійної охорони. Рекогносцировка може не проводитися у випадках, коли за умовами обстановки учасниками протиправних дій могут бути виявлені замисел дій або на її проведення немає достатнього часу або за умовами обстановки не может бути забезпечена надійна охорона її учасників.

Взаємодія військових сил і засобів між собою, з іншими задіяними в операції силами й засобами, організується по завданнях, рубежах, напрямках дій, часу й способам виконання завдань керівником спеціальної операції або його заступником по військах. При цьому узгоджується:

- порядок і час висування й заняття елементами угруповання сил і засобів вихідних рубежів, їхнього розгортання й підготовки до дій;
- порядок дій всіх елементів угруповання сил і засобів по різних варіантах обстановки в інтересах підрозділів, що діють на напрямку зосередження основних зусиль (виконуючих головне завдання);
- порядок дій елементів угруповання сил і засобів при активній збройній протидії учасників заворушень;
- дії елементів угруповання сил і засобів по завершенні операції;
- порядок і способи підтримки зв'язку між взаємодіючими підрозділами.

Крім того, командир встановлює єдину систему сигналів, дає загальну орієнтирну схему.

Основні питання взаємодії командир передбачає у своєму рішенні і уточнює в ході всього періоду ведення спеціальної операції. На основі рішення та вказівок командира штаб відображає заходи щодо взаємодії у наказі, в інших документах, де передбачає час, місце їх проведення, питання, що вирішуються, хто притягається до роботи та які заходи проводить, які матеріали слід підготувати, потім віддає вказівки по взаємодії

Розробляється також бойовий наказ на операцію або бойові розпорядження підрозділам.

Тактика дій у силовому припиненні масових заворушень полягає у такому.

Одним з головних завдань усієї спеціальної операції з припинення масових заворушень є надійне перекриття району активних заворушень, недопущення поповнення натовпу новими активними членами, нейтралізація і

придушення фактів прояву заворушень поза межами локалізованого району, недопущення можливості поширення стихійних заворушень. Саме в інтересах цього завдання плануються і проводяться усі дії і заходи цього етапу. Проводиться попереднє і в подальшому посилюється блокування району заворушень за позначеними межами і рубежами. Позначаються напрями можливого виходу громадян, що відмовилися від участі у протиправних діях. На позначених напрямках їх виходу готуються фільтраційні пункти.

Блокування натовпу, що здійснює протиправні дії на обмеженій території (наприклад, площа) в основному без зброї (заворушення, що стихійно виникають з масових ходів і демонстрацій), доцільно здійснювати безпосередньо по межі району активних заворушень з метою утруднення переміщення найбільш активних мас, спілкування між собою, недопущення єдиних масових дій.

При блокуванні районів з невизначеними межами заворушень і відносно невеликою кількістю учасників заворушень, але найбільш активних і найчастіше озброєних (масові погроми, пограбування, повстання), – межі блокування доцільно визначати на відстані найбільш ефективного використання групою блокування зброї, спеціальних засобів і техніки. Забезпечується оточення прилеглих районів з метою недопущення поповнення натовпу, припинення заворушень на прилеглій території, надання допомоги фільтраційними пунктам у затриманні активних учасників заворушень і розсіюванні громадян, що витісняються з району, що блокується.

В інтересах забезпечення надійного блокування й усебічної підготовки сил і засобів до майбутніх дій з представниками організаторів заворушень здійснюються переговори, здійснюються спроби увійти в контакт з натовпом за допомогою різних звернень керівників органів влади, поліції тощо.

Одночасно здійснюється розвідка, виведення груп бойового порядку на вихідні позиції, уточнення завдань, підготовка техніки до майбутніх дій.

Після закінчення повного блокування району заворушень проводиться уточнення оперативної обстановки, підготовка груп до силових дій, більш жорстке і активне переконання як організаторів заворушень, так і простих їх учасників про необхідність припинення протиправних дій і можливі наслідки.

Своєчасне і успішне виконання першого завдання дозволяє, виходячи з обстановки, отримати деякий запас часу на проведення перегрупування, проведення переговорів, надання можливості частині громадян, що відмовилися від участі у заворушеннях, покинути цей район.

Тільки після остаточного формування і зміцнення групи блокування, а також коли стає очевидним, що припинити протиправні дії шляхом переконань і закликів не вдається, приймається рішення на проведення силових дій.

За певними напрямками і секторами групами розосередження проводиться паралельне або послідовне розсічення натовпу на декілька частин. У ході розсічення одночасно може проводитися вилучення найбільш активних членів заворушень. Для ефективнішого досягнення цілей і забезпечення безпеки особового складу при проведенні розсічення групи блокування можуть прикриватися застосуванням спеціальних засобів і забезпечуватися спеціальною технікою.

У ході розсічення, у разі масової відмови громадян від участі у масових заворушеннях і спробах їх виходу через напрями фільтраційних пунктів, в інтересах недопущення стихійного ураження особового складу групи блокування і громадян, дії груп розосередження можуть тимчасово призупинятися на досягнутих рубежах. Розсічені частини натовпу ізолюються одна від одної групами блокування, і робота у кожній з них по витісненню і вилученню проводиться індивідуально-паралельно або послідовно.

Приблизні розміри розсічених частин натовпу визначаються з можливостей підрозділів і груп, що проводять силові дії. В ході витіснення громадян через фільтраційні пункти проводиться вилучення організаторів і найбільш активних членів заворушень як самостійно, так і за даними оперативних служб і підрозділів. Розсіювання громадян, що виходять з районів блокування і оточення, здійснюється групами оточення і патрульними групами.

При припиненні заворушень у формі масових погромів, заворушень на невизначеній території у межах населених пунктів або адміністративних районів послідовність дій у цілому аналогічна описаній вище. Група розосередження як така, як правило, не застосовується. Замість неї формується маневрені групи. Блокування окремих злочинних груп проводиться по об'єктах, районах, вулицях і кварталах. Припинення злочинних дій і придушення активного опору здійснюється маневреними і рухомими групами у районах, що блокуються, зазвичай без витіснення за його межі. У подібних випадках проводиться затримання більшості учасників протиправних дій. Виходячи з вказаних особливостей, визначаються склад, екіпіровка і тактика дій груп бойового порядку, що беруть участь у спеціальній операції.

Керівництво спеціальною операцією організовується, як правило, з допоміжного пункту управління (ДПУ). Частіше всього ДПУ обладнується у заздалегідь визначених планами дій приміщеннях і будівлях, зазвичай на рівні друго-третього поверху. Місце розміщення і особливості організації ДПУ в операції повинні забезпечувати можливість керівникові операції або його заступникові своєчасно і якнайповніше оцінювати оперативну обстановку, управляти силами і засобами, практично відстежувати дії основних груп бойового порядку. ДПУ повинен знаходитися на рубежі блокування або за його

межами, вживаються усі необхідні заходи по його охороні і забезпеченню безпеки силами групи охорони.

Блокування здійснюється групою блокування. Якщо проводилося первинне блокування або операція проводиться на тлі заходів по забезпеченню ОГП, то у цьому випадку групи оточення і первинного блокування району заворушень поетапно замінюються групою блокування. Група блокування у цій операції екіпірована захисними протиударними щитами, касками, захисними жилетами і щитками, гумовими палицями, спеціальними засобами типу “Терен” і, при необхідності, засобами захисту дихання (протигазами).

Спочатку блокування робиться на видаленні до 50 метрів від приблизної межі натовпу. При організації блокування доцільно споруджувати між учасниками заворушень і групою блокування загородження і перешкоди. У подальшому блокування стискається і дистанція (якщо не використовувалися перешкоди) може скорочуватися, оскільки при проведенні активних дій бойового порядку натовп неминуче прагнуче до переміщень і проривів через рубіж блокування.

Блокування здійснюється, по можливості використовуючи архітектурні і інженерні особливості місцевості (глухі огорожі, стіни будівель і так далі). Група блокування, як правило, утворює подвійне кільце блокування.

Перше (внутрішнє) кільце здійснює фізичне утримання натовпу за допомогою утворення “огорожі” з щитів.

Друге кільце підтримує стійкість першого, застосовує, при необхідності, спеціальні засоби і гумові палиці. Увесь рубіж блокування ділиться зазвичай на сектори блокування з визначенням старших кожного сектора.

У кожному секторі блокування виділяється свій резерв, визначаються основні і резервні проміжки для виходу натовпу і визначається порядок їх застосування. За фронтом групи блокування на видаленні в середньому до 20-30 метрів обладнаються (зазвичай у секторах блокування вірогідного прориву натовпу) інженерні перешкоди і загородження з автотехніки, переносних огорож і так далі.

При чиненні великого тиску на групу блокування старший сектору блокування по команді керівника спеціальної операції організовано відводить сектор або його частину на підготовлений рубіж, не порушуючи загальну систему блокування. Основні проходи (на сектор один-два) в рубежі блокування позначаються покажчиками за фронтом групи блокування або нанесеними стрілками на деяких щитах особового складу групи блокування на відстані до 15-20 метрів від проходу з обох боків. Основний прохід посилюється за рахунок особового складу другого кільця групи блокування.

Пропуск через нього здійснюється при витискуванні натовпу і за наполегливим бажанням громадян вийти із зони заворушень.

Основний прохід (і резервні проміжки) можуть відкриватися на ширину, потрібну для пропуску найбільш активного натовпу на цьому напрямі (на ширину до 10-15 метрів), при цьому особовий склад першого кільця стику, міцно утримуючи один одного однією рукою за ремінь, “розкриваються” всередину на необхідну ширину, утворюючи з щитів ковзаючу поверхню. Друге кільце при цьому посилює точки вигину рубежу блокування і кінцеві фланги групи блокування. Зі спадом тиску активної частини натовпу резервні проміжки зникають силами групи блокування. Старший сектору блокування зазвичай знаходиться з резервом групи блокування в районі основного проходу.

Одночасно з проведенням блокування в районах основних проходів у бойових порядках групи блокування формуються фільтраційні пункти. Фільтраційні пункти призначені для виявлення і затримання злочинців, призвідників і активних учасників заворушень, проведення розглядів і первинних слідчо-оперативних дій. Фільтраційний пункт включає групи охорони (прикриття), конвоювання, у деяких випадках – оперативну групу.

До складу фільтраційної групи входять співробітники слідчих підрозділів, дізнання, оперативні працівники. Всього до складу фільтраційного пункту можуть призначатися до 20 співробітників. Фільтраційний пункт це не точкова група. Він виставляється на напряму виходу громадян через основні проходи із зони заворушень. Для проходу зазвичай вибираються архітектурно зручні ділянки (обмежені будинками і огорожами вулиці, алеї парків і так далі) на глибину до 50 метрів.

Фільтраційний пункт виконує свої завдання шляхом вилучення в ході поступового пропуску громадян з блокованого району по обладнаному коридору найбільш активних учасників заворушень, підозрілих осіб, проведення за необхідності, первинних слідчо-оперативних дій.

Для цього у зручних місцях, безпосередньо у обладнаних коридорах, готується одно-два місця збору вилучених громадян. Ці місця, охороняються групою конвоювання.

Групою охорони (прикриття) здійснюється оточення коридору і здійснюються заходи по фізичній охороні співробітників фільтраційного пункту. Співробітниками фільтраційного пункту у взаємодії з групою охорони (прикриття) здійснюється вилучення вищеперераховані категорії громадян і передача групі конвоювання для виведення на пункти тимчасового збору.

Оточення району проведення операції здійснюється також одночасно з блокуванням, як правило, комбінованим способом. Глибина району оточення може коліватися від 50 до 100 метрів, а у деяких випадках і більше. Між

групою блокування і оточення створюється буферна зона, усередині якої функціонують фільтраційні пункти. Усі громадяни, що виявилися усередині буферної зони, а також ті, що виходять через основні і резервні проходи із зони заворушень (за винятком осіб, що вилучаються фільтраційними пунктами), – силами резервів групи оточення і, частково, силами групи оточення виводяться (витісняються) за рубіж оточення і розсіюються. Пропуск громадян через рубежі оточення здійснюється тільки з буферної зони. За необхідності, в групі оточення можуть формуватися контрольно-перепускні пункти. Співробітники групи оточення можуть озброюватися, окрім засобів захисту, і штатною зброєю.

У цей же період формуються в районах зосередження групи розосередження, вилучення, застосування спеціальних засобів.

Крім того, здійснюються спроби налагодити контакт з призвідниками або організаторами заворушень через гучномовці представниками місцевої адміністрації, керівниками силових структур і так далі.

Організація силових дій.

Способи дій з'єднань і військових частин у спеціальній операції повинні відповідати принципу необхідної достатності. Вони визначаються керівником спеціальної операції, виходячи зі сформованої обстановки (характеру й інтенсивності масових заворушень, розмірів району, охопленого масовими заворушеннями, розмірів, конфігурації й характеру забудови місця, де проводиться спеціальна операція), наявності сил і засобів, пори року й доби, стану погоди.

На початковому етапі виникнення масових заворушень, війська можуть залучатися до їхньої локалізації. При цьому підсилюється й здійснюється укрупненими військовими нарядами патрулювання в місцях можливої ескалації масових заворушень, приймаються під військову охорону об'єкти, на які націлені протиправні дії, або які можуть стати об'єктом злочинних зазіхань. Залежно від характеру розвитку масових заворушень у цей час проводиться нарощування й зосередження військових сил і засобів і підготовка їх до дій.

При подальшому розвитку масових заворушень основними способами дій сил і засобів, притягнутих до спеціальної операції, є: локалізація масових заворушень, розсічення (витиснення) їхніх учасників, вилучення організаторів (активних учасників); дії маневрених груп на певних маршрутах (у районах) з розсічення груп порушників громадського порядку, заборона скупчення правопорушників біля ймовірних об'єктів протиправних дій; охорона об'єктів, на які спрямовані протиправні зазіхання; патрулювання у населених пунктах.

Локалізація масових заворушень, розсічення (витиснення) їхніх учасників, вилучення призвідників (активних учасників) застосовується у

випадках, коли учасники масових заворушень утворюють великі юрби в одному або декількох місцях (на вулицях, площах, у парках і так далі).

Рейдові дії маневрених груп на певних маршрутах (у районах) з припинення дій груп порушників громадського порядку, заборона скупчення порушників біля ймовірних об'єктів протиправних проводяться, коли масові заворушення одержали великий просторовий розмах (охоплена весь або більша частина населеного пункту) та відбуваються невеликими групами правопорушників, а також при заворушеннях у сільській місцевості, коли ними охоплені декілька віддалених друг від друга населених пунктів.

Залежно від сформованої обстановки одночасно може застосовуватися кілька способів проведення спеціальної операції.

Висування військ у район проведення спеціальної операції здійснюється з урахуванням своєчасного заняття ними вихідного положення (рубежу оточення). У першу чергу висуваються військові частини (підрозділи), що діють у групі блокування (оточення, у заслонах).

Зосередження військ і заняття ними вихідних положень (районів зосередження) проводиться по найкоротших маршрутах у короткий термін, для того, щоб не дати можливість учасникам масових заворушень підготуватися до надання організованої протидії.

У спеціальних операціях по припиненню масових заворушень у населених пунктах, коли не забезпечується безпека особового складу від впливу злочинців (правопорушників), війська можуть займати вихідне положення – задалегідь створена й розташована на місцевості побудова угруповання сил і засобів (бойового порядку). Вихідне положення вибирається таким чином, щоб забезпечити своєчасний й одночасний початок дій всіма елементами угруповання сил і засобів (бойового порядку), а також безпеку особового складу.

Вихідне положення групи розсічення вибирається на такому видаленні від учасників заворушень, щоб забезпечити безпеку особового складу, скритність побудови й підготовки його до дій.

Рубежі (вихідні, блокування, оточення), як правило, займаються військами з ходу. Якщо за умовами обстановки одночасне блокування (оточення) всіма елементами угруповання сил і засобів (бойового порядку) району дій неможливо, війська, що прибувають першими, можуть розташовуватися у вихідних районах на видаленні 1-3 км від рубежу блокування (оточення). На призначені рубежі вони виходять одночасно з іншими елементами угруповання сил і засобів (бойового порядку).

Групи оточення й патрулювання без заняття вихідного положення виходять на призначені їм рубежі (маршрути, місця, райони, ділянки) несення

служби. У випадку, якщо група оточення або частина її не може вийти на призначений рубіж, рішенням керівника спеціальної операції їй призначається новий рубіж.

Транспортні засоби, після висадження з них особового складу, зосереджують в одному або декількох місцях осторонь від імовірних напрямків руху учасників масових заворушень при їхньому розосередженні. Для охорони транспортних засобів призначаються варти.

Допоміжний пункт управління в район проведення спеціальної операції прибуває з військовими частинами (підрозділами), що висуваються у першу чергу.

Перед початком дій по розосередженню (витісненню) учасників масових заворушень керівник спеціальної операції попереджає їх про протиправність їхніх дій, вимагає припинення заворушень, указує напрямку виходу громадян з району масових заворушень і повідомляє про те, що у випадку продовження масових заворушень для їхнього припинення будуть застосовані силові дії (про можливе застосування спеціальних машин, фізичної сили, спеціальних засобів, зброї).

При цьому надається час, щоб учасники масових заворушень змогли виконати вимоги керівника спеціальної операції.

Спеціальна операція починається по команді (сигналу) керівника спеціальної операції рухом групи (груп) розосередження (витіснення) з вихідного положення у напрямку учасників масових заворушень.

Усі силові дії проводяться у блокуванні зоні. Умовно період організації силових дій можна розділити на два етапи – розосередження (розділення натовпу на декілька частин для забезпечення контролю за ситуацією) і розсіювання (витіснення розосереджених частин натовпу через підготовлені основні і резервні проходи групи блокування через буферну зону).

Оцінюючи оперативну обстановку, керівник спеціальної операції приймає рішення про напрями і способи розосередження натовпу, кількість створюваних контрольованих ділянок. Виходячи з цього, розраховується кількісний склад груп, кількість секторів блокування, місця і кількість підготовки основних і резервних проходів, фільтраційних пунктів і так далі.

На основі рішення готуються групи розосередження (зазвичай одна або дві). Група розосередження є угрупованням декількох груп бойового порядку, що виконують єдине загальне завдання. Старший групи розосередження є старшим усього угруповання. До складу групи розосередження входять власне група розосередження, група блокування, група застосування спеціальних засобів. Крім того, у бойових порядках групи розосередження можуть діяти група вилучення і група конвоювання.

Бойовий порядок групи розосередження є клином з кутом вперед. Доцільно в якості опорної вершини клину використати підготовлений вантажний автомобіль або БТР. У цьому випадку група розходиться від машини з обох боків двошереножним клином, утворюючи з щитів “ковзаючу” поверхню. Якщо передова машина не застосовується, то вершина клину утворюється передовою групою чисельністю до 10 чол., що утворюють вершину з п'яти щитів. Перша шеренга групи розосередження щільно утримує один одного однією рукою за ремені, забезпечуючи тим самим жорсткий зв'язок. Друга шеренга екіпірується гумовими палицями і спецзасобами типу “Терен-10” (щитами екіпірується за необхідності). Її завдання – забезпечувати протизгинальну стійкість першої, основної шеренги і, при необхідності, застосовуючи гумові палиці і спецзасоби, послабляти тиск на бойовий порядок на цій ділянці. Довжина правого і лівого флангів клину групи розосередження може бути від 10 до 20 метрів.

Як правило, дії групи розосередження проводяться на тлі застосування різних спецзасобів. Застосування спецзасобів повинне послабляти тиск на групу розосередження, створювати вільні зони і простори. Види вживаних спецзасобів і способи їх застосування визначаються залежно від щільності натовпу. Якщо натовп відносно рідкий і є великі вільні ділянки усередині зони, що блокується, то можна застосовувати практично усі спецзасоби, виходячи з вимог ситуації. У випадках, коли натовп досить щільно блокований, застосування спецзасобів типу “Терен” може спровокувати різкі тиски на протилежний рубіж блокування і привести до масових неконтрольованих проривів. У цих випадках доцільніше застосовувати водомети. Група застосування спеціальних засобів розташовується безпосередньо за бойовим порядком групи розосередження у пішому порядку або на спеціальних автомобілях у готовності до застосування спецзасобів за вказівкою старшого групи розосередження і самостійно. Виходячи з тактики застосування спецзасобів співробітники групи розосередження екіпіруються засобами захисту органів дихання.

У випадку, якщо учасники масових заворушень створили на шляху руху групи розосередження (витиснення) загородження (барикади) або намагаються перепинити шлях автомобілями (іншою технікою), групи розгородження проробляють проходи в зазначені їм напрямках (розсовують автомобілі). Дії груп розгородження (підрозділів на бойовій й іншій техніці) прикриваються спеціально призначеними підрозділами. За рішенням керівника спеціальної операції для відсікання учасників масових заворушень від установлених ними загороджень (барикад) можуть застосовуватися спеціальні засоби.

Група блокування, діюча на стиках флангів клину групи розосередження, поступово, у міру просування групи розосередження углиб натовпу, вибудовує свій бойовий порядок подібно до групи розосередження і продовжуючи її дії. Загальна ширина клину не повинна перевищувати 10-15 метрів. Якщо клин постійно розширюватиметься, це приведе до створення надмірного тиску на протилежний сектор групи блокування і у результаті до його прориву. Група розосередження повинна просуватися углиб натовпу не витісняючи, а розділяючи його частини, не даючи надалі з'єднатися. Це основне завдання групи розосередження. Ширина клину і коридору розосередження повинна лише дозволяти групі розосередження виконувати свої завдання. При досягненні групою розосередження кінцевого рубежу група блокування, група розосередження закінчують блокування розділених частин і утримують коридор шириною 10-15 метрів.

При необхідності за групою розосередження може працювати група вилучення. Вилучаються необхідні особи перед фронтом як групи розосередження, так і групи блокування і негайно передаються групі конвоювання для виведення їх за межі зони блокування у заздалегідь підготовлені пункти збору вилучених. Вилучення може робитися зазвичай перед фронтом груп з глибини натовпу до 10 метрів. Формується група вилучення, чисельністю 10-12 чол. Перші “номери”, екіпіровані захисними щитами і гумовими палицями, забезпечують прикриття, утворюючи подібність коробки. Її рух вперед забезпечують два передні таранні “номери”, назад – двоє задніх.

Рухається “коробка” вперед-назад без розвороту. Другі “номери” – “номери” безпосереднього захоплення (дві-три людини) рухаються усередині “коробки” без щитів. Намітивши об'єкт вилучення, група вилучення несподівано, ривком виходить через групу розосередження, (досягає об'єкт і першими “номерами” захоплює порушника, відтісняючи тих, що стоять поряд, і оточуючи його. У цей момент другі “номери” захоплюють об'єкт, і на руках, під прикриттям перших “номерів” зворотним рухом йдуть за групу розосередження.

В інтересах усієї групи розосередження створюється резерв. Зазвичай резерв концентрується в районі входу групи розосередження в натовп. Основним його завданням, окрім надання допомоги усім групам групі розосередження, являється недопущення зімкнення натовпу.

Розосередження може проводитися послідовно – коли однією групою забезпечується поетапний розтин натовпу на визначені рішенням начальника спеціальної операції контрольовані ділянки, або паралельно – коли розтин проводиться декількома (зазвичай не більше двох) групами розосередження.

Після завершення розсічення учасників масових заворушень, підрозділи групи розосередження (витіснення), діючи у зазначених їм напрямках, витісняють їх за межі зазначеного району. Учасники масових заворушень за допомогою гучномовних пристроїв безупинно інформуються про напрямки виходу з району проведення спеціальної операції.

Групи вилучення, діючи у взаємодії з підрозділами групи розосередження, вилучають призвідників й активних учасників заворушень і передають їхній групі конвоювання.

Підрозділи групи оточення, що діють на напрямках руху учасників заворушень при їхньому витісненні, з наближенням учасників заворушень згортаються й висуваються у безпечне місце. Одиночних учасників заворушень, що йдуть із району проведення спеціальної операції, група оточення пропускає, як правило, безперешкодно. За необхідності, окремі із правопорушників, що йдуть, за вказівкою співробітників органів поліції, можуть затримуватися й передаватися групі конвоювання.

Після витіснення порушників за межі району проведення спеціальної операції частина підрозділів групи розосередження, за рішенням керівника спеціальної операції, може призначатися у маневрені групи (загони) для супроводу великих груп учасників масових заворушень і наступного їхнього розосередження.

У випадку, якщо сил і засобів для одночасного розосередження учасників масових заворушень недостатньо, воно може проводитися послідовно, вроздріб. При цьому від юрби послідовно відтинаються, витісняються й розосереджуються невеликі групи учасників масових заворушень.

Закінченням періоду силових дій є закінчення формування контрольованих ділянок, їх блокування, надійна ізоляція і переформовування групи розосередження і групи вилучення, витіснення і резерви.

Паралельно з розосередженням або після остаточного утворення контрольованих ділянок здійснюється витіснення натовпу через основні проходи фільтраційного пункту, а також резервні стики у буферну зону.

Сформовані з групи розосередження групи витіснення і вилучення визначають напрями витіснення натовпу і її швидкість. Групи не повинні допускати возз'єднання натовпу і його частин у буферній зоні і на території, прилеглій до оточеного району. У ході витіснення здійснюється затримання призвідників і найбільш активних членів заворушень.

За межами зони оточення патрульними групами триває розсіювання витісненого натовпу і затримання найбільш активних порушників громадського порядку. Для проведення цієї роботи, для кожної контрольованої ділянки і кожного напрямку можуть формуватися угруповання витіснення, що включають

групи витіснення, вилучення, блокування, фільтраційного пункту, оточення, патрульні групи тощо.

За перший і другий періоди проведення спеціальної операції через групи блокування і фільтраційні пункти може витіснитися у середньому до 30% натовпу. Це необхідно враховувати при плануванні розосередження, визначення місць і кількості основних і резервних проходів, фільтраційних пунктів, швидкості і напрямів витіснення.

Якщо умови обстановки дозволяють витиснути учасників масових заворушень без їхнього попереднього розділення, розсічення юрби може не проводитися. Група витіснення, діючи в одинарному (подвійному) військовому цепу або “клином”, рухаючись із установленою швидкістю, витісняє учасників за межі району проведення спеціальної операції, потім діями підрозділів зі свого складу по напрямках розосереджує їх.

Якщо у ході розосередження (витіснення) складається обстановка, коли подальші дії військ можуть викликати важкі наслідки для учасників масових заворушень й інших громадян, рішенням керівника спеціальної операції просування підрозділів припиняється, за необхідності – вони повертаються назад. Про обстановку, що склалася, заступник керівника операції по військах доповідає керівникові операції, разом з ним вживає заходів до запобігання можливих важких наслідків й усуненню їхніх причин, уточнює своє рішення на дії військ в операції й, по команді (сигналу) керівника спеціальної операції, відновлює дії військ.

Після закінчення витіснення натовпу із зони, що блокується, і в подальшому з буферної – знімаються групи блокування й усі силові групи та збираються у визначеному місці (місцях) усередині району проведення операції.

Продовжують свою роботу тільки група оточення, патрульні групи і групи регулювання дорожнього руху. Затримані і вилучені особи, якщо вони раніше не виводилися з району проведення операції у слідчому ізоляторі, концентруються в пункті (пунктах) збору і організовується їх відправлення до слідчого ізолятора для проведення подальшої роботи. Усередині оточеного району проводяться необхідні слідчо-оперативні дії, а також технічні і ремонтно-відновлювальні роботи, для проведення яких може виділятися частина сил і засобів. У цей період основні зусилля зосереджуються на забезпеченні громадського порядку в районах за межами зони оточення. З числа сил і засобів, що беруть участь у спеціальній операції, формуються патрульні групи для перекриття районів відповідальності, визначуваних керівником ОШ. Після посилення нарядів ОГП і закінчення основних слідчо-

оперативних дій в зоні проведення операції, а також виходячи з оперативної обстановки приймається рішення про зняття оточення.

При організації дій в умовах погромів і заворушень, що виникають на невизначених територіях, формуються маневрені групи (для проникнення в зони заворушень і затримання призвідників) і групи розгородження (для розбору завалів і барикад і забезпечення дій маневреної групи).

Якщо спеціальна операція проводиться діями маневрених груп по призначеним їм маршрутам (у районах), заступник керівника операції по військах й офіцери ДПУ здійснюють безперервний збір, аналіз й оцінку даних обстановки, оперативно уточнюють завдання групам і вживають заходів щодо надання їм допомоги силами резерву.

Посилені пости і наряди по ОГП знімаються за рішенням керівника спеціальної операції після остаточної стабілізації обстановки на контрольованій території.

По закінченні розосередження учасників масових заворушень особовий склад до особливої вказівки керівника спеціальної операції частиною сил виконує завдання по ОГП в районі проведення спеціальної операції й поблизу нього. Частина підрозділів використовується для несення патрульно-постової служби у населеному пункті або виводиться в резерв.

2.5. Участь у прикордонних пошуках і прикордонних операціях

Прикордонний пошук – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, часом і місцем військових дій, оперативних та режимних заходів, що проводяться за єдиним замислом і планом у визначеному районі з метою пошуку та затримання (ліквідації) порушників режиму державного кордону, інших розшукуваних осіб, дії яких на державному кордоні можуть завдати шкоди інтересам держави.

Основними способами дій у прикордонному пошуку є: переслідування, прикриття, блокування, пошук, оточення.

Бойовий порядок у прикордонному пошуку складається з: групи прикриття, групи блокування, групи пошуку, підрозділи вертольотів, резерву.

Прикордонна операція – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом прикордонної служби, прикордонних пошуків, спеціальних і бойових дій, маневру, які проводяться органами ДПС одночасно або послідовно за єдиним замислом і планом для вирішення

оперативних (оперативно-тактичних) завдань на певному напрямі або ділянці (в районі) у встановлений період часу.

Прикордонна операція є основною формою припинення збройного інциденту на державному кордоні.

Виділювані для участі у прикордонних пошуках і прикордонних операціях сили і засоби дислокованих у прикордонних районах військових частин ЗСУ, НГУ, їх оснащення та екіпіровка, порядок виклику і строки оперативного підпорядкування відповідним керівникам органів ДПС України визначаються спільно начальником управління ОТО НГУ, командувачем оперативного командування ЗСУ та начальником регіонального управління ДПС України і передбачаються Планом дій з'єднання (військової частини) у НСт.

Військові частини, що виділяються від НГУ для участі у прикордонних пошуках і прикордонних операціях, застосовуються в межах районів їх дислокації, у безпосередній близькості від об'єктів НГУ і можуть залучатися для:

- прикриття ймовірних маршрутів руху порушників державного кордону на підступах до населених пунктів, залізничних та автобусних станцій і інших об'єктів у прикордонних районах;

- огляд можливих місць укриття порушників режиму державного кордону у населених пунктах прикордонних районів;

- блокування (прикриття) району прикордонного пошуку (прикордонної операції); вогневого ураження озброєних порушників державного кордону; ведення військової розвідки, пошуку, ліквідації диверсійно-розвідувальних і злочинних груп в районах, знищення військових підрозділів суміжної держави, незаконних збройних формувань, що вторгнулися на територію України.

Рішенням старших оперативних начальників військові частини ОГП, крім того, можуть бути залучені під час пошуку порушників державного кордону до посилення ОГП в районах, прилеглих до району пошуку, забезпеченню за поданням органу ДПС України тимчасового обмеження або заборони доступу громадян на окремі ділянки місцевості чи об'єкти поблизу державного кордону.

З отриманням сигналу на виділення сил і засобів для участі у прикордонному пошуку (прикордонній операції) командир з'єднання (військової частини):

- встановлює взаємодію з управлінням регіонального управління ДПС України, уточнює район проведення прикордонного пошуку (операції), район збору залучених сил і засобів;

- приводить у готовність сили і засоби з'єднання (військової частини), призначені для участі у прикордонному пошуку (прикордонній операції) в даному районі, організує їх безпосередню підготовку і направляє в район збору;
- організовує у ході проведення прикордонного пошуку (прикордонної операції) контроль за діями виділених сил і засобів і, за необхідності, надання їм допомоги.

Загальне керівництво діями виділених для прикордонного пошуку (прикордонної операції) сил і засобів органів та військ ДПС України, формувань НГУ здійснюється відповідним начальником органів ДПС України.

Для забезпечення керівництва взаємодіючими силами і засобами при підготовці і в ході прикордонного пошуку (прикордонної операції) на пункт управління керівника прикордонного пошуку (прикордонної операції) направляється оперативна група від з'єднання, військової частини НГУ зі своїми засобами зв'язку.

Військовослужбовці НГУ, які беруть участь у прикордонному пошуку (прикордонної операції), озброюються табельною зброєю, прибувають у призначені райони на службовому автотранспорті (штатній бронетехніці) з необхідною кількістю боєприпасів, засобів зв'язку, запасами матеріальних засобів, що забезпечують їх участь у прикордонному пошуку (прикордонної операції) нормальну життєдіяльність протягом не менше трьох діб.

Порушники режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон, затримані військовослужбовцями НГУ, передаються органам ДПС України.

В ході прикордонних пошуків (прикордонних операцій) вводиться посилений режим бойової служби на певних ділянках державного кордону, визначених міжвідомчими актами, у місцях дислокації військових об'єктів і гарнізонів НГУ, охорона яких покладено на війська. Посилений режим бойової служби також вводиться в дислокованих у районі прикордонного пошуку (прикордонної операції) і поблизу них військових частинах (підрозділах) по охороні важливих державних об'єктів і спеціальних вантажів.

ПІСЛЯМОВА

Формування НГУ, як складова Міністерства внутрішніх справ, призначені для забезпечення безпеки особистості, суспільства й держави, захисту прав і свобод людини від злочинних й інших зазіхань. Відповідно вони разом з органами поліції беруть участь в охороні громадського порядку, забезпеченні громадської безпеки у випадках, коли потребується надавати допомогу поліції при виконанні завдань планового характеру та при проведенні заходів за масовою участю громадян. Але у надзвичайних ситуаціях вони можуть виконувати завдання й самостійно. Військовослужбовці НГУ під час виконання завдань з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки наділені правами, що за своєю сутністю й розмаїтістю є подібними до прав поліції. При цьому слід відмітити, що завдання з охорони громадського порядку формування НГУ виконують за звичайних умов у плановому порядку, у надзвичайних ситуаціях, а завдання із забезпечення громадської безпеки переважно за умов ускладнення оперативної обстановки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 // Відомості Верх. Ради України. – 2014. – № 29. – ст. 397.
2. Положення про єдину державну систему цивільного захисту. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 січня 2014 р. №11. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF> (дата звернення від 21.05.2017).
3. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку. Наказ Міністра внутрішніх справ України від 10 серпня 2016 р., № 773. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16> (дата звернення від 21.05.2017).
4. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події. Наказ Міністра внутрішніх справ України від 22 серпня 2016 р., № 859. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16> (дата звернення від 21.05.2017).
5. Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. Наказ Міністра внутрішніх справ України від 26 грудня 2014 р., № 1406. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0047-15> (дата звернення від 21.05.2017).
6. Дробаха Г. А., Лавніченко О. В. Курс лекцій. Тактика внутрішніх військ за умов звичайної оперативної обстановки. Частина 2: Навчальний посібник. – Х.: Академія ВВ МВС України, 2008.
7. Дробаха Г. А., Лавніченко О. В. Курс лекцій. Тактика внутрішніх військ за надзвичайних обставин. Частина 3: Навчальний посібник. – Х.: Академія ВВ МВС України, 2008.
8. Шмаков О. М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно–наукових питань. Харків: ВІ ВВ МВС України, 2005. – 362 с.

Додаток А

Основні терміни

1. Бойова служба – спосіб застосування підрозділів, військових частин і з'єднань НГУ у звичайній оперативній обстановці при виконанні планових завдань з патрулювання, охорони важливих об'єктів, конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних тощо в постійній готовності до дій у НСт.

2. Бойовий порядок (угруповання сил та засобів) – склад і розміщення сил та засобів, що виділені для виконання службово-бойового завдання. Залежить від характеру цього завдання, наявності сил та засобів та їх стану.

Бойовий порядок складається:

– у спеціальній операції щодо затримання особливо небезпечних та озброєних злочинців (дезертирів): при проведенні операції у блокуваному районі – із групи блокування, групи пошуку та резерву; у неблокуваному районі – із групи пошуку, заслонів (тимчасових розшукових нарядів, засад) та резерву; при оточенні – із групи оточення, групи захоплення та резерву;

– у спеціальній операції з припинення групових непокор та масових заворушень засуджених в установах виконання покарань – із групи блокування, розосередження, вилучення, охорони, патрулювання, застосування спеціальних засобів та резерву;

– у спеціальній операції з припинення масових заворушень у населеному пункті – з груп оточення, розосередження, вилучення, патрулювання, охорони, конвоювання, застосування спеціальних засобів та резерву;

– у спеціальній операції з припинення захоплення та угону повітряного судна особовий склад НГУ включається у склад основної групи блокування, групи прикриття, очеплення та групи снайперів;

– при забезпеченні карантинних заходів – із груп оточення, огляду транспорту, супроводження, патрулювання і резерву.

Бойовий порядок в операції щодо розшуку може бути:

Угруповання ОТО – із бойових порядків частин (зведених загонів, підрозділів) і резерву;

З'єднання (частини) – із бойових порядків зведеного загону, підрозділів та резерву;

Зведеного загону – із груп блокування, пошуку, оточення, захоплення, застосування спеціальних засобів та резерву

Бойовий порядок зведеного загону щодо ліквідації групових непокор та масових безпорядків засуджених в установі виконання покарань складається із

груп: блокування, розосередження вилучення, охорони, патрулювання, застосування спеціальних засобів, прикриття, конвоювання та резерву.

3. Вартова (вартова та конвойна) служба – служба варт, гарнізонів і застав, що наряджаються від військових частин для охорони особливо важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, місць проведення спеціальних робіт, споруджень, комунікацій, складів, баз ресурсного забезпечення і військового постачання з метою забезпечення недоторканості об'єктів і матеріальних цінностей, попередження проникнення порушників, проносу на об'єкт або виносу з об'єкта заборонених предметів і речовин, припинення нападу на об'єкт; охорони й супроводження осіб, які взяті під варту, підсудних під час судових засідань, засуджених під час перевезень до місць відбування покарання, осіб під час екстрадиції за межі території країни; спосіб службово-бойового застосування НГУ.

4. Взаємодія – узгоджені зусилля з'єднань, частин, підрозділів, варт, військових нарядів між собою та з взаємодіючими органами. Організується за завданнями, місцем і часом в інтересах найбільш ефективного застосування сил та засобів, досягнення високих результатів у службово-бойовій діяльності військ. Командир з'єднання (частини) взаємодію організує: між підлеглими та з сусідніми частинами НГУ; місцевими органами поліції та СБУ; з органами ресурсного забезпечення МВС України, з відділами (відділеннями) спеціальних перевезень МВС України, установ цивільної авіації, зі штабами оперативних командувань, органами ДСНС України, начальниками гарнізонів, частинами ДПС України (при розташуванні з'єднань та частин у прикордонних районах).

5. Військовий наряд з ОГП — група військовослужбовців, призначена для підтримання встановленого порядку й боротьби зі злочинністю на вулицях, стадіонах, у парках й інших громадських місцях, при проведенні масових заходів та НСт.

До військових нарядів з ОГП відносяться: патруль, пост охорони порядку, наряд на КПП і військовий цеп.

6. Оперативна група – створений на певний період колектив посадових осіб, призначених для управління створеним для виконання певного завдання угрупованням військ НГУ, що діє у визначеній зоні відповідальності або на окремому самостійному напрямку (регіоні). Вона може діяти самостійно у взаємодії з органом управління поліції, або входити у склад оперативного штабу.

Оперативна група ГУ НГУ (ОГО) – орган управління військами створеного угруповання НГУ (об'єднаного угруповання) для виконання завдань у відриві від пунктів постійної дислокації. Безпосередньо вона підпорядковується командувачу НГУ, при створенні в зоні дій оперативного

штабу переходить в оперативне підпорядкування його начальника. На неї покладаються відповідальність за забезпечення безперервного управління військами, правомірність їх застосування і виконання поставлених перед ними завдань. Крім того оперативна група ГУ НГУ відповідає за підтримання взаємодії з місцевими органами поліції, СБУ, іншими притягнутими силами, а також за організацію всіх видів забезпечення. На відміну від оперативної групи ГУ НГУ, оперативні групи ОТО, з'єднань забезпечують управління підлеглими силами, діючими у визначеному районі (зоні відповідальності) або на окремому напрямку. Вони здійснюють планування їх застосування, організують всебічне забезпечення, здійснюють контроль і всебічне надання допомоги в організації службово-бойової діяльності. На них покладаються завдання з підтримання постійної бойової готовності підлеглих сил.

7. Військовий цеп – військовий наряд чисельністю від відділення до роти, що виконує завдання з оточення району (ділянки місцевості) з метою заборони неорганізованого проходу в нього громадян, а також створення напрямних коридорів для руху громадян і розмежувальних прямокутників у місцях розміщення учасників масових заходів і глядачів.

8. Глибина охорони – розташування сил та засобів охорони по рубежах, на об'єкті, у забороненій зоні, за межами об'єкту для попередження, запобігання, припинення несанкціонованих проникнень та нападу на об'єкт.

9. Забезпечення громадської безпеки – комплекс заходів, який здійснюється державою, у тому числі правоохоронними органами, суспільством для відвернення загроз особі, суспільству.

10. Заворушення – це вираження протесту невизначеною кількістю людей (організованим угрупованням людей) на обширній території, дії певних організованих угруповань людей, які можуть характеризуватись створенням натовпу а також без нього та спрямуванням дій на вираження протесту шляхом проведення демонстрацій, мітингів, маніфестацій, пікетувань, страйків. Заворушення можуть виникнути одночасно чи послідовно в одному чи декількох районах на території держави, області, в окремих місцевостях, населених пунктах, на промислових об'єктах, об'єктах залізничного, повітряного й водного транспорту тощо.

11. Замисел службово-бойової діяльності – один з основних елементів рішення командира. Замисел командувача НГУ, начальника управління ОТО, командира з'єднання (частини) включає обсяг завдань, строки і порядок їх виконання та яких наслідків досягнути в наступному періоді, сили та засоби і порядок їх застосування; напрямок зосередження основних зусиль (завдання, об'єкти, частини, підрозділи); заходи щодо підвищення бойової готовності частин (підрозділів) та надійності охорони об'єктів.

12. Зведений загін — тимчасове формування сил і засобів частини (з'єднання), створюване відповідно до встановленої структури для виконання завдань у НСт. Включається особовий склад лінійних підрозділів, підрозділів забезпечення й обслуговування, вільний від несення бойової служби й, що вивільняється за рахунок деякого скорочення обсягу повсякденних завдань.

Притягається до припинення групових і масових порушень громадського порядку в населених пунктах, забезпеченню карантинних заходів – за рішенням командира військової частини (начальника управління ОТО).

Зведений загін створюється у тому випадку, якщо зі складу військової частини виділяється менш ніж 50% сил та засобів для дій у НСт, при цьому потребується створення хоча й тимчасової, але нової організаційно-штатної структури.

13. Масові заворушення – це дії великої групи людей чи натовпу людей, що супроводжуються вчиненням насильства, погромів, підпалів, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади та інші дії руйнівного характеру, із застосуванням зброї або інших предметів, які використовуються як зброя; одна з крайніх форм прояву заворушення.

14. Надзвичайні обставини – пригоди та явища соціального, природного, техногенного, воєнного походження, факти введення надзвичайного та воєнного стану, за наявності яких створюються умови, для врегулювання яких виникає необхідність у здійсненні додаткових заходів політичного, правового, організаційного, технічного та іншого характеру, їх ресурсного забезпечення з тим, щоб у найбільш короткі терміни і з найменшими затратами нормалізувати НСт.

15. Надзвичайна ситуація – обстановка, яка утворилася на певній території внаслідок небезпечного природного або техногенного явища, протиправних дій кримінального, терористичного і антиконституційного спрямування, застосування звичайної зброї або зброї масового ураження що призвело (може призвести) до виникнення великої кількості постраждалих, загрози життю та здоров'ю людей, їх загибелі, значних матеріальних утрат, а також до неможливості проживання населення на території чи об'єкті, ведення там господарської діяльності та потребує проведення негайних заходів щодо ліквідації негативних наслідків, забезпечення безпеки населення, відновлення порушеного правопорядку.

16. Обсяг службово-бойових завдань – загальна кількість завдань, що планується (виконується) у з'єднанні (частині, підрозділі) протягом певного періоду. Характеризується кількістю охоронюваних об'єктів, судів та їх виїзних сесій, за заявками яких здійснюється конвоювання, обмінних пунктів,

маршрутів конвоювання, маршрутів перевезення спеціальних вантажів, маршрутів несення патрульно-постової служби, споряджених варт і військових нарядів, масових заходів, на які планується залучення сил НГУ.

17. Обсяг бойової служби являє собою кількість варт (постів), військових нарядів, що наряджаються від частини (підрозділу) протягом певного періоду. Визначається кількістю: варт та постів (у добовому обчисленні), для охорони ОВО; військових нарядів (патрулів, патрульних груп, постів охорони порядку), що наряджаються для ОГП; При розрахунку час несення служби начальників варт, військових нарядів та їх помічників, розвідних та інших осіб варт і військових нарядів приводиться до постів у добовому обчисленні.

18. Оперативний штаб – основний орган (тимчасовий) управління у спеціальній операції, що створюється при керівникові спеціальній операції. В операції щодо припинення захоплення та угону повітряного судна керівником оперативного штабу призначається начальник управління СБУ по області. Командир з'єднання (частини) призначається заступником керівника оперативного штабу.

19. Охорона громадського порядку – комплекс профілактичних, оперативних, режимних, спеціальних військових та інших заходів, спрямованих на усунення небезпек громадському порядку під час проведення масових заходів та у надзвичайних обставинах або його відновлення за надзвичайних обставин, на підтримання громадського спокою, забезпечення нормальних умов праці та відпочинку громадян, поваги до їх честі, людської гідності.

20. Організація виконання службово-бойових завдань полягає у прийнятті рішення; постановці завдань підлеглим; організації взаємодії, управління та всіх видів забезпечення службово-бойових дій; детальній розробці послідовності, термінів та способів дій всіх сил та засобів на основі прийнятого рішення, розробці та оформленні службово-бойових та інших документів, підготовці відповідних розрахунків (планування).

21. Орган управління – організаційно-штатна одиниця, наділена певними функціями щодо управління підлеглими частинами (підрозділами). Органи управління з'єднання (військової частини) очолюються командиром (начальником) і включає заступників командира, штаб, начальників служб, органи технічного і тилового забезпечення.

22. Охорона об'єктів (спеціальних вантажів) є комплекс військових, режимних, інженерно-технічних та інших заходів, що проводяться силами та засобами з'єднань (військових частин, підрозділів) по охороні важливих державних об'єктів і спеціальних вантажів при безпосередній участі адміністрації охоронюваних об'єктів та інших взаємодіючих органів з метою

попередження проникнення порушників на охоронюваний об'єкт (з об'єкту) або до охоронюваних спеціальних вантажів.

23. Оцінка обстановки – вивчення й аналіз факторів й умов, що впливають на виконання завдань. Проводиться командирами (начальниками) за допомогою штабів і служб при прийнятті рішення на службово-бойову діяльність (виконання службово-бойових завдань, спеціальну операцію).

24. Патрульно-постова служба – сукупність профілактичних і охоронних дій, спрямованих на підтримання та ОГП і боротьбу з вуличною злочинністю, що здійснюється постами охорони правопорядку та патрулями на встановлених маршрутах за планами комплексного використання територіальних органів поліції.

Патрульно-постова служба є одним з основних способів службово-бойового застосування НГУ внаслідок її профілактичного характеру у діяльності щодо ОГП та ЗГБ.

25. Планування службово-бойової діяльності – розробка та доведення до військ (виконавців) документів, що визначають порядок, строки і послідовність виконання задач і заходів у відповідності з рішенням командира.

26. План дій у НСт – текстовий документ з доданням графічної частини, в якому відображена система заходів, що передбачає створення угруповання сил і засобів органів поліції й військових частин (з'єднань) НГУ, порядок, послідовність і строки дій по виконанню завдань у НСт. Розробляється на основі замислу старшого оперативного начальника й рішення командира штабом частини (з'єднання) разом із взаємодіючими органами.

27. План залучення особового складу частини на службу з ОГП на місяць – службовий документ, що розроблюється на основі рішення командира з'єднання (військової частини) на місяць штабом. У плані вказуються: органи поліції, у розпорядження яких направляються патрульні підрозділи; кількість виділюваного особового складу й патрульного транспорту, піших й автопатрулів; дні й час несення служби; навчальні, парково-господарські й вихідні дні; час і місце проведення спільних з органами поліції тренувань і навчань.

28. Прийняття рішення командиром передбачає виконання наступних заходів:

- усвідомлення завдання;
- проведення розрахунку часу, орієнтування підлеглих про отримане завдання, віддача вказівок (попередніх розпоряджень) щодо підготовки необхідних розрахунків та пропозицій для прийняття рішення, організації підготовки сил та засобів до виконання завдання;
- всебічна оцінка обстановки;

- формулювання рішення та його оформлення;
- при організації спеціальної операції з метою уточнення рішення може проводитись рекогносцировка;
- затвердження рішення у старшого командира;
- доведення рішення до підлеглих.

29. Пунктом дислокації з'єднання, військової частини називається частина населеного пункту (при розташуванні поза населеним пунктом – спеціального військового містечка або району розташування), на якій вони розміщені постійно або тимчасово.

30. Районом розташування з'єднання (військової частини) вважається територія суб'єкта країни, у межах якої постійно розміщується й виконує службово-бойові завдання з'єднання (військова частина).

Районом розташування частин ОГП вважається територія міста (іншого населеного пункту), у межах якого воно виконує завдання з ОГП.

31. Режимно-карантинна служба – сукупність охоронних та ізоляційно-обмежувальних дій, спрямованих на блокування району НСт техногенного або природного характеру, ОГП і ЗГБ на ізольованій та прилеглий територіях.

32. Режимно-комендантська служба – сукупність охоронних та профілактичних дій з ОГП і ЗГБ частинами, підрозділами та військовими нарядами, спрямованих на забезпечення введеного відповідно до чинного законодавства особливого правового режиму.

33. Резерв – елемент оперативного шикування (бойового порядку), призначений для виконання завдань, що раптово виникають.

34. Рішення на службово-бойову діяльність — визначення командиром сил, засобів, способів, строків і результатів виконання поставлених завдань, а також заходів щодо їхнього забезпечення. Рішення є основою управління військами.

35. Службово-бойова діяльність НГУ являє собою безперервні, активні, погоджені і взаємозалежні за цілями, завданнями, місцем й часом правоохоронну, охоронну, бойову, адміністративно-господарську й інші види діяльності ОТО, з'єднань і військових частин, що здійснюються самостійно або разом з правоохоронними органами України, іншими органами виконавчої влади, з метою успішного виконання покладених на них завдань у мирному та у воєнному часі.

36. Спеціальна військова діяльність – діяльність формувань НГУ з виконання завдань за призначенням за повсякденних умов, у НСт та у воєнному часі з метою забезпечення безпеки суспільства і держави, та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також виконання інших завдань, що вимагають постійної оперативної готовності та підвищеної мобільності.

Вона включає:

- бойову службу;
- дії у НСт та у спеціальних операціях;
- бойові дії у воєнний час.

37. Службово-бойове застосування НГУ – організоване застосування об'єднань, з'єднань, частин і підрозділів, яке представляє собою узгоджені по цілі, місцю і часу дії військ у визначеному районі (пункті) спільно з органами поліції, СБУ, силами і засобами інших відомств або самостійно. Метою службово-бойового застосування є виконання службово-бойових завдань, покладених на НГУ в мирний та воєнний час. Службово-бойове застосування НГУ здійснюється на оперативному і тактичному рівнях.

Службово-бойове застосування НГУ здійснюється за мирного і за воєнного часу.

Службово-бойове застосування НГУ за мирного часу включає службово-бойові дії у плановому порядку у спосіб бойової служби (у формі патрульно-постової служби, вартової служби, конвойної служби) та службово-бойові дії за надзвичайних обставин у формах спеціальних дій, режимно-карантинної служби і режимно-комендантської служби.

Службово-бойове застосування НГУ за воєнного часу включає службово-бойові дії, що властиві мирному часу (у формі патрульно-постової служби, вартової служби, конвойної служби), та бойові дії з виконання завдань воєнного часу у формах режимно-комендантської служби, спеціальних дій, бойових дій.

38. Службове навантаження – час несення військовослужбовцями підрозділів (частин) бойової служби у складі варт, військових нарядів.

При розрахунку службового навантаження ураховується, що військовослужбовець перебуває на виконанні службово-бойового (бойового) завдання у складі варті (військового наряду) з моменту отримання вартою (військовим нарядом) наказу на бойову службу до повернення в частину (підрозділ) та доповіді про виконання задачі.

Середньодобове службове навантаження військовослужбовця за місяць визначається шляхом ділення загальної кількості часу перебування на бойовій службі у складі варті (військового наряду) на кількість робочих днів на місяць.

Середньодобове службове навантаження підрозділу виражається середнім значенням середньодобового навантаження всього особового складу підрозділу за обраний проміжок часу (місяць, квартал).

39. Спеціальна операція правоохоронних органів – це комплекс оперативно-розшукових, розвідувальних, контррозвідувальних, запобіжних заходів, силових і слідчих дій, здійснюваних залученими силами за єдиним планом при централізованому управлінні в одному або кількох районах з метою попередження,

припинення та ліквідації наслідків кризової ситуації терористичного характеру, а також іншого кримінального характеру, не пов'язаної з тероризмом.

40. Спеціальна (військова) операція НГУ – сукупність військових дій у сполученні з режимними, обмежувальними, розвідувальними та іншими заходами, що проводяться підрозділами, частинами НГУ або їх угрупованнями самостійно або у взаємодії з правоохоронними органами, СБУ, військовими формуваннями під керівництвом військового командира за єдиними замислом у конкретно визначеному районі і в обмежений час.

41. Служба із ЗГБ під час проведення масових заходів – сукупність дій, що здійснюються, як правило, зведеними загонами сил ОГП під оперативним керівництвом територіальних органів поліції і спрямовані на профілактику правопорушень, локалізацію та припинення групових та масових порушень громадського порядку у населених пунктах під час проведення масових заходів.

42. Управління НГУ при виконанні службово-бойових завдань – цілеспрямована свідома діяльність командирів (начальників), штабів та інших органів управління щодо підтримання бойової і мобілізаційної готовності військ, підготовки їх до дій і керівництву ними при виконанні поставлених завдань.

Додаток Б

Основні тактичні розрахунки

Б.1 Розрахунок чисельності груп, призначених для силових дій

Чисельність групи блокування при виконанні найближчого завдання (відділення активних учасників масових заворушень від іншої частини юрби) визначається по формулі $A \times B \times V$, де A – довжина колони, обмірювана від вихідного пункту до кінцевого пункту в метрах, B – інтервали в колоні по глибині (0,8 - 1 м), V – кількість рядів у колоні. До отриманого результату додається 10% від розрахункової чисельності для формування резерву групи блокування.

При виконанні завдання двома колонами визначається чисельність кожної, результати підсумуються й до них додається 10% від отриманої суми для формування резерву групи блокування. При виконанні наступного завдання (ізоляції активних учасників масових заворушень) чисельність групи не змінюється.

Чисельність групи розосередження при виконанні найближчого завдання (поділі юрби на частині) розраховується так само, як й чисельність групи блокування. Для виконання наступного завдання (розосередження юрби вроздріб) чисельність групи не змінюється. Група розосередження може ділитися на підгрупи по кількості напрямків розосередження.

Чисельність групи застосування спеціальних засобів № 1 для виконання найближчого завдання (забезпечення руху груп блокування й розосередження) визначається залежно від очікуваної сили опору юрби й максимально може становити 20 чол. Для виконання наступного завдання (забезпечення ізоляції активних учасників масових заворушень й розосередження юрби) група може ділитися на підгрупи.

Чисельність групи застосування спецзасобів № 2 (для забезпечення дій групи оточення на напрямку зосередження основних зусиль) визначається виходячи з виду й кількості застосовуваних засобів. При визначенні чисельності групи варто виходити із установлених нормативів (розрахунків). Наприклад, для установки засобів примусової зупинки транспорту (типу “Іжак”) необхідно по дві людини на кожний, для застосування водометної машини “Лавина” – екіпаж у складі 4 чол., засобу “Хмара” – 2 чол., для установки пакету спіралей – 4 чол.

У групу вилучення (для вилучення активних учасників масових заворушень) призначається до 20 чол. Група може поділятися на підгрупи (по напрямках, об'єктам діяльності).

Маневрена група по чисельності повинна не менш чим у два рази перевершувати групу активних учасників масових заворушень (бойовиків). Чисельність останньої, як правило, не перевищує 50-60 чол. У зв'язку із цим чисельність маневреної групи повинна бути не менш 100-120 чол.

Чисельність групи розгородження визначається в залежності від можливого обсягу завдань і наявності необхідних для їх виконання спеціальних технічних засобів. У неї, крім працівників, що обслуговують техніку, призначається група прикриття і затримки осіб, активно перешкоджаючі діяльності групи розгородження, з розрахунку до 10 чол. на кожен одиницю техніки.

Чисельність групи конвоювання визначається залежно від очікуваної кількості затриманих (підлягаючому конвоюванню на фільтраційний пункт) і наявності спеціальних автомобілів для конвоювання, з обліком того, що на кожен спеціальний автомобіль призначається варта в складі начальника варти, двох вартових і водія.

Б.2 Розрахунок чисельності груп, призначених для забезпечення режимних обмежень

Чисельність групи патрулювання при виконанні найближчого завдання (розосередження дрібних груп на підступах до місця масових заворушень) визначається з урахуванням імовірних напрямків підходу дрібних організованих груп, установлених норм чисельності укрупнених нарядів і довжини маршрутів патрулювання. Укрупнені піші патрулі діють у складі 15 чол. кожний. Автопатрулювання здійснюється парними автопатрулями з екіпажами по 5 чол. у кожному. Довжина маршрутів пішого патруля – до 1,5 км, автопатруля – до 8 км.

Пост охорони порядку виконує свої завдання в районі радіусом до 300 м. Довжина маршрутів на напрямках, по яких можливий підхід дрібних організованих груп громадян, може бути скорочений. При виконанні наступного завдання (припинення порушень правопорядку на напрямках розосередження) чисельність групи патрулювання не міняється. У випадку необхідності здійснюється її передислокація на напрямки розосередження.

Чисельність групи оточення визначається виходячи із загальної довжини рубежу оточення, напрямків зосередження основних зусиль й умов місцевості. Напрямку зосередження основних зусиль, а також напрямку, на яких очікується

підхід великої організованої юрби або на які в якості тарана можуть застосовувати великовантажні автомобілі, перекриваються у три ряди: у першому ряді використовуються вантажні автомобілі (потреба обчислюється шляхом розподілу ширини що перекриває ділянки на довжину призначених для перекриття автомобілів). Для прикриття автомобілів призначається група прикриття (10-12 чол. на один автомобіль) і група застосування спеціальних засобів № 2; другий і третій рубіж перекриваються поліцейськими (військовими, змішаними) посиленими цепами (один чол. менш чим на 1 м). На інших напрямках рубіж оточення перекривається нормальними (1 чол. на 1-2 м) або рідкими (1 чол. більше чим на 2 м) поліцейськими (військовими, змішаними) цепами.

Для пропуску громадян, що живуть (працюючих) в оточеному районі, створюються КПП. Чисельність наряду на КПП – 5-10 чол.

Визначивши чисельність груп, необхідних для перекриття напрямків зосередження основних зусиль й інших ділянок рубежу оточення, її варто підсумувати й до отриманого результату додати 10% від загальної суми для створення резерву групи оточення.

Чисельність групи охорони визначається виходячи з кількості важливих об'єктів і системи охорони кожного з них. Перелік важливих об'єктів узгоджується (затверджується) з головою адміністрації області. Об'єкти охороняються вартами, чисельність яких визначається по числу постів (на кожен добовий пост призначаються 3 чол., а при несенні служби більше доби – 5 чол.). Крім того, до складу варти призначаються начальник варти, його помічник і розвідні (по числу змін вартових). На об'єктах, віддалених від загального резерву ОШ, може створюватися свій резерв.

Чисельність групи організації дорожнього руху визначається виходячи з необхідної кількості постів регулювання руху й патрулів, з урахуванням створення 10% – його резерву. На кожен пост регулювання руху призначається 3 - 4 чол.

Б.3 Розрахунок чисельності груп розвідки

Чисельність оперативної групи визначається з урахуванням потреб й оперативних можливостей. Як правило, група призначається у кількості 20 і більше чол. Чисельність групи наземної розвідки визначається в залежності від кількості постів спостереження і розвідувальних дозорів, з урахуванням створення 10% резерву. На пост спостереження призначається 2 чол., у розвідувальний дозор – 5-7 чол. В групу повітряної розвідки (при наявності

можливості її створення) включається один або кілька вертольотів з екіпажами й 2-3 спостерігача на кожен вертоліт.

Б.4 Розрахунок чисельності й кількості інших груп (підрозділів)

Чисельність організаційно-аналітичної групи звичайно становить 9-12 чол. з розрахунку: для збору інформації про оперативну обстановку й ведення журналу бойових дій – 3-5 чол.; для узагальнення й аналізу даних про обстановку – 2 чол.; для підготовки пропозицій за рішенням і проектами розпоряджень – 2 чол.; для підготовки повідомлень й інформації – 1-2 чол.; для ведення робочої й звітної карт – 1 чол.

Чисельність групи зв'язку визначається з урахуванням можливостей штатних підрозділів зв'язку.

Група взаємодії із засобами масової інформації створюється на базі підрозділу інформації й суспільних зв'язків органу поліції.

Чисельність резерву визначається залежно від можливих ускладнень оперативної обстановки (прориву через рубежі оточення й блокування більших груп, різкого розмаху масових заворушень і збільшення активності дій учасників масових заворушень, сповільнення руху груп блокування й розосередження й ін.).

Б.5 Розшук і затримка збройних й інших особливо небезпечних злочинців

Для розрахунку сил і засобів на першому етапі треба умовно розділити територію регіону на зони розшуку, визначити напрямки найбільш імовірного руху злочинців і місця можливого вкриття; потім на цих напрямках намітити рубежі, які злочинці не можуть об'їхати на транспортних засобах (обійти пішки); установити місця розташування тимчасових розшукових постів (постів спостереження, заслонів, засідок, секретів, КПП й інших нарядів).

Якщо на рубежах розташовані постійні розшукові пости, то вони також включаються в загальну систему нарядів. По маршрутах імовірного руху злочинців направляються групи переслідування, а назустріч – пошукові групи. Залізничні станції, платформи приміських поїздів, пристані, аеропорти (аеродроми) прикриваються заслонами (розшуковими постами). Всі наряди органів поліції й НГУ, що несуть службу з ОГП, патрульної служби, що виконують завдання по охороні об'єктів і т. ін., орієнтуються на розшук злочинців. Може передбачатися й створення групи повітряної розвідки, застосування якої організується після одержання даних про характерні ознаки

використовуваного злочинцями автотранспорту (кольори автомобіля, державний реєстраційний номер й ін.) або особливостей групи злочинців, що рухається пішим порядком (чисельність, одяг і тощо).

Розрахунок чисельності здійснюється по кожній зоні виходячи з кількості планованих до виставляння нарядів й наступних норм:

- групи переслідування – 8 і більше чол.;
- пост спостереження – 3-5 чол.;
- пошукова група – 6-15 чол. (може вести розшук на відкритій місцевості в смузі шириною до 800 м, на закритій – 200-300 м);
- постійний розшуковий пост – не менш 6 чол.;
- тимчасовий розшуковий пост – не менш 9 чол.;
- КПП – до 25 чол. (залежно від інтенсивності руху).

Чисельність оперативної групи визначається виходячи з оперативних можливостей, але не менш 2 чол. на сільський населений пункт. При розшуку збройної групи створюються оперативно-військові групи, до складу яких включаються два оперативних працівника й 8 чол. (відділення) для забезпечення безпеки співробітників, а при виявленні злочинців – для їхньої затримки. Розрахунки по зонах розшуку підсумуються.

На другому етапі для затримки злочинців чисельність необхідних сил у кожній зоні розшуку визначається виходячи з максимально можливої чисельності групи злочинців, умов місцевості й характеру вкриття з урахуванням наступних норм.

Група блокування виконує своє завдання заслонами. Заслін чисельністю 8 чол. може блокувати місцевість по рубежу: на закритій місцевості – до 250 метрів, на відкритій місцевості – до 300 метрів.

Заслін чисельністю 32 чол. може блокувати місцевість по рубежу: на закритій місцевості – до 200 метрів, на відкритій місцевості – до 600 метрів. У складних умовах (наприклад, для затримки груп збройних злочинців) зазначені нормативи рубежів знижуються у два рази. До загальної чисельності групи додається 10% для створення резерву групи блокування. Чисельність групи захоплення визначається виходячи з необхідності затримки максимальної по чисельності групи злочинців з розрахунку 3 чол. для затримки одного злочинця. Чисельність групи прикриття й застосування спецзасобів визначається виходячи з обсягу завдань по прикриттю дій групи захоплення вогнем, димами, застосуванням спеціальних засобів й наданню допомоги групі захоплення. Звичайно в групу включаються 2-3 снайперські пари (4-6 чол.), два чоловіки для прикриття дій групи захоплення димами, 2-4 чол. для застосування спецзасобів, 3-6 чол. для надання допомоги групі захоплення.

При затримці злочинців у населених пунктах створюються групи оточення й евакуації. Чисельність групи оточення визначається виходячи з довжини рубежу оточення й норм виставляння особистого складу в рідкі цепи (на одну людину більше 2 м).

На рубежі оточення виставляються пости регулювання руху (по 2-3 чол. кожний) для направлення потоків транспорту в обхід району оточення. Чисельність групи евакуації визначається виходячи з необхідності забезпечення безпеки громадян, що попадають у зону обстрілу.

Група може складатися з 2-5 підгруп, чисельність кожної – до 10 чол. Чисельність груп розгородження (пророблення проходів в місця вкриття злочинців), організаційно-аналітичної, зв'язку, документування протиправних дій, кількість підрозділів по гасінню пожеж визначається у порядку, аналогічному до викладеного у розділі 1.

Б.6 Ліквідація незаконних збройних формувань

Розрахунок чисельності проводиться виходячи з кількості планованих до виставляння нарядів й наступних норм:

- групи переслідування – 8 і більше чол.;
- пост спостереження – 3-5 чол.;
- пошукова група – 6-15 чол. (може вести пошук на відкритій місцевості в смузі шириною до 800 м, на закритій – 200 - 300 м);
- постійний пошуковий пост – не менш 6 чол.;
- тимчасовий пошуковий пост – не менш 9 чол.;
- КПП – до 25 чол. (залежно від інтенсивності руху).

Чисельність оперативної групи визначається виходячи з оперативних можливостей, але не менш 2 чол. на сільський населений пункт. При розшуку збройної групи створюються оперативно-військові групи, до складу яких включаються два оперативних працівника й 8 чол. (відділення) для забезпечення безпеки співробітників, а при виявленні злочинців – для їхньої затримки.

Група блокування виконує своє завдання заслонами. Заслін чисельністю 8 чол. може блокувати місцевість по рубежу: на закритій місцевості – до 50 метрів, на відкритій місцевості – до 300 метрів. Заслін чисельністю 32 чол. може блокувати місцевість по рубежу: на закритій місцевості – до 200 метрів, на відкритій місцевості – до 600 метрів.

У складних умовах (наприклад, для затримки груп збройних злочинців) зазначені нормативи рубежів знижуються у два рази. До загальної чисельності групи додається 10% для створення резерву групи блокування.

При розрахунку чисельності для ліквідації незаконного збройного формування, що підготувалося до оборони й маючого важке озброєння, замість групи блокування й групи захоплення доцільно створювати групи оточення. При розрахунку сил і засобів варто виходити з того, що бойовий порядок групи будується в цеп з інтервалами між співробітниками (військовослужбовцями) до 5 метрів.

Для придушення (знищення) важкого озброєння призначається артилерійська батарея повного або скороченого складу – 4-6 гармат. Наступальні дії група оточення веде в такому ж бойовому порядку (цепом) в одному або декількох напрямках з дотриманням мер безпеки ведення вогню назустріч (у фланг) взаємодіючого підрозділу.

При розрахунку сил для ліквідації незаконного збройного формування (з попереднім блокуванням) замість групи захоплення створюється штурмова група, чисельність якої визначається з урахуванням чисельності банди, наявності оборонних споруд й необхідності забезпечення переваги у силах і засобах не менш ніж у три рази. Після проведення розрахунків устанавлюється, від яких підрозділів буде виділятися особовий склад і засоби. При цьому враховується призначення залучуваних сил, ступінь їх підготовки й наявність необхідних засобів.

Б.7 Припинення захоплення важливих об'єктів

Розрахунку сил повинне передувати визначення важливих об'єктів, на які можливий напад, з'ясування їх характеристик (розміри об'єкта, потайливі підступи до нього, місця безпечного розташування груп на вихідному рубежі, кількість працюючих на об'єкті і їхнє місце розташування в різний час доби, наявність вибухо-, радіаційно-, хімічно небезпечних речовин, організація охорони (оборони) об'єкта й ін., а також варіанти дій злочинців по захопленню об'єкта (чисельність групи злочинців, її озброєння й тактика дій

Чисельність групи охорони визначається виходячи з кількості важливих об'єктів і системи охорони кожного з них. Перелік важливих об'єктів узгоджується (затверджується) з головою адміністрації області. Об'єкти охороняються вартами, чисельність яких визначається по числу постів (на кожен добовий пост призначаються 3 чол., а при несенні служби більше доби – 5 чол.).

Крім того, до складу варті призначаються начальник варті, його помічник і розвідні (по числу змін вартових). На об'єктах, віддалених від загального резерву ОШ, може створюватися свій резерв.

Чисельність групи посилення охорони визначається з урахуванням ступеню надійності існуючої охорони. Чисельність штурмової групи визначається залежно від тактики її дій (можливості проникнення на захоплений об'єкт через огороження, двері, вікна, дах, підземні комунікації).

На кожен напрямок призначаються групи, чисельність яких повинна перевершувати передбачувану (або установлену) чисельність злочинців, що перебувають на напрямку її дій, не менш чим у 3 рази. Чисельність групи ліквідації погрози вибуху визначається з обліком обсягу завдань і розмірів об'єкту:

- для пошуку вибухових пристроїв може знадобитися до 25 чол.;
- для видалення, транспортування й ліквідації вибухових пристроїв додатково 6-8 чол. (включаючи водія); для відключення подачі газу 2-3 фахівця комунального господарства;
- для охорони місць зберігання вибухових матеріалів, хімічних і речовин, що розщеплюються, 75 й більше чол.;
- для зупинки виробництва необхідна кількість фахівців промислового об'єкта.

Чисельність групи оточення визначається виходячи з довжини рубежів оточення й норм виставлення особового складу в нормальний ланцюжок (1 чол. на 1-2 метри); чисельність груп блокування, ведення переговорів, прикриття, застосування спецзасобів й евакуації розраховується у порядку, викладеному у розділі 5; чисельність груп розгородження (пророблення проходів для штурмової групи), документування протиправних дій, слідчо-оперативної, конвоювання, організації дорожнього руху, взаємодії із засобами масової інформації, кількість підрозділів по гасінню пожеж розраховується в порядку, викладеному в розділах 1, 2, 3, 4.

Одночасно з розрахунком чисельності груп здійснюється розрахунок засобів, необхідних кожній групі з урахуванням способів дій й обстановки, у якій їй вони будуть діяти, і наявності цих засобів. Після проведення розрахунків визначається, від кого буде виділятися особовий склад і засоби. При цьому враховується призначення сил, що притягуються, їхня підготовка й наявність необхідних засобів.

Б.8 Участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру

Заходи щодо ліквідації наслідків НСт природного й техногенного характеру, до виконання яких залучаються сили й засоби НГУ, визначаються

республіканською (обласною) комісією з НСт. Цією же комісією дається частина вихідних даних для розрахунку сил і засобів (загальний характер і розмір можливих НСт), а також гідрометеорологічний, сейсмотектонічний медікобактеріологічний і ветеринарно-бактеріологічний прогнози.

При прогнозуванні НСт техногенного характеру розміри зон зараження варто розраховувати, використовуючи “Методики виявлення й оцінки хімічної обстановки при руйнуванні (аварії) об’єктів, що містять сильнодіючі отруйні речовини” (1984) і “Методики виявлення й оцінки радіаційної обстановки при руйнуваннях (аваріях) атомних електростанцій” (1989 р.), пакет програм “Автоматизована інформаційна система прогнозування й оцінки наслідків НСт при аваріях на АЕС і ХНО” (1994 р.).

Після встановлення максимальних меж зон зараження (руйнування, затоплення й ін.) і нанесення їх на карту місцевості (житлові масиви, промислові зони й тощо) визначаються напрямки зосередження основних зусиль. Робиться розрахунок чисельності групи оточення зони зараження (забруднення, руйнування, затоплення й тощо).

Для оточення районів зосередження основних зусиль призначаються пости, дозори й у деяких випадках рідкі поліцейські (військові, змішані) цепі. На інших напрямках – патрулі, пости, дозори. При розрахунку чисельності використовуються наступні норми:

- рідкі цепі – більше 2 м на людину;
- дозор, чисельністю 3 чол., для прикриття рубежу довжиною до 500 м;
- пост, чисельністю 2-3 чол., для прикриття рубежу до 300 м.

Передбачається створення потужного резерву (до 15% від розрахункової чисельності).

Розрахунок чисельності групи забезпечення евакуації робиться на підставі встановленого адміністрацією області порядку її проведення у НСт і норм виділення особового складу.

На кожен збірний евакуаційний пункт (ЗЕП) призначаються 1-2 чол. для роботи в евакуаційній комісії; 1-2 чол. для роботи в комісії з огляду транспорту; 1-2 чол. для ОГП.

По периметру кожної посадкового майданчику організується оточення з розрахунку:

- одна людина на 3 – 10 м периметра;
- на пунктах посадки на залізничний транспорт – 3-5 чол. на ешелон;
- для супроводу кожної автоколонни – 1-2 чол., а також 1 співробітник патрульної поліції;
- на супровід залізничного ешелону – 2 чол.
- на пункт посадки на плавзасоби – 2-4 чол. на кожен плавзасіб;

- на супровід кожного плавзасобу – 1-2 чол.;
- для супроводу піших колон – 1-2 чол. на одну тисячу тих, хто евакуюється.

На маршрутах евакуації через 7-10 км виставляються пости регулювання руху, чисельністю 1-3 чол. кожний. У пунктах розміщення тих, хто евакуюється, на кожне місце тимчасового розміщення призначають наряди для ОГП (патрулі, чисельністю 2-3 чол. кожний) з розрахунку на 5-10 тисяч евакуйованих – два наряди; для обліку (реєстрації) евакуйованих – 3-5 чол. Також призначаються оперативні групи чисельністю 9-12 чол. (по 2-4 чол. по лініях боротьби з карною, економічною й організованою злочинністю).

На кожен адміністративний район, з якого проведена евакуація, додатково призначаються 1-2 оперативні групи. На пункт розміщення евакуйованих – одна група чисельністю 3-6 чол.

При визначенні чисельності групи встановлення особистості загиблих береться за основу досвід рішення аналогічного завдання у НСт. При землетрусі (з більшими втратами) чисельність групи устанавлюється, як правило, до 30 чол. При повенях й техногенних НСт – до 10 чол. Групи забезпечення аварійно-рятувальних робіт, проведених силами ДСНС, можуть бути чисельністю до 100-150 чол. (за необхідності, вони підсилюються за рахунок резерву). Група надання допомоги постраждалим й їхнім родичам призначається у складі 3-6 чол.

ДОДАТОК В

Графічна частина замислу командира військової частини на участь в охороні громадського порядку під час масового заходу

(графічна частина)

ЗАМИСЕЛ

командира військової частини 5555 на виконання завдань бойової служби під час забезпечення ГП у ході проведення масового заходу _____ 20__ року

1. Загальний розрахунок сил і засобів за видами військових нарядів за кожним місцем (об'єктом);
2. Сили та засоби всіх взаємодіючих підрозділів НГУ, підрозділів ТОП та їх позивні;
3. Схема радіозв'язку;
4. Порядок роботи військової оперативної групи;
5. Адреси, телефони, позивні територіальних ОП, на території яких відбувається захід;
6. Схема шикування колони.
6. Умовні позначки

- Схема місцевості (об'єкта) проведення масового заходу, на якій відображаються:
1. Місця збору, маршрути пересування його учасників;
 2. Межі зон, секторів та ділянок ОГП;
 3. Розстановка сил та засобів усіх видів нарядів, призначених від батальйону (роти), інших підрозділів військової частини, підрозділів ТОП;
 4. Місце розгортання військової оперативної групи;
 5. Місця для доставляння та оформлення правопорушників;
 6. Можливі шляхи евакуації громадян у разі ускладнення обстановки, виникнення надзвичайних обставин (подій);
 7. Місця розміщення автотранспорту;
 8. Місце знаходження ТОП, медичних установ, об'єктів особливої важливості та життєзабезпечення населення, громадських пунктів охорони порядку (у разі їх знаходження на території проведення масового заходу).

Характеристика місцевості (об'єктів) проведення масового заходу (ширина, довжина вулиць, кількість виходів з будівель, станцій метро та інша інформація, яка впливає на розміщення учасників масового заходу та їхню евакуацію у разі необхідності).

Командир військової частини 5555
полковник

Р.М. Козак

Додаток Г

Схеми тактики дій підрозділів та частин (з'єднань) з охорони громадського порядку при виконанні різних завдань

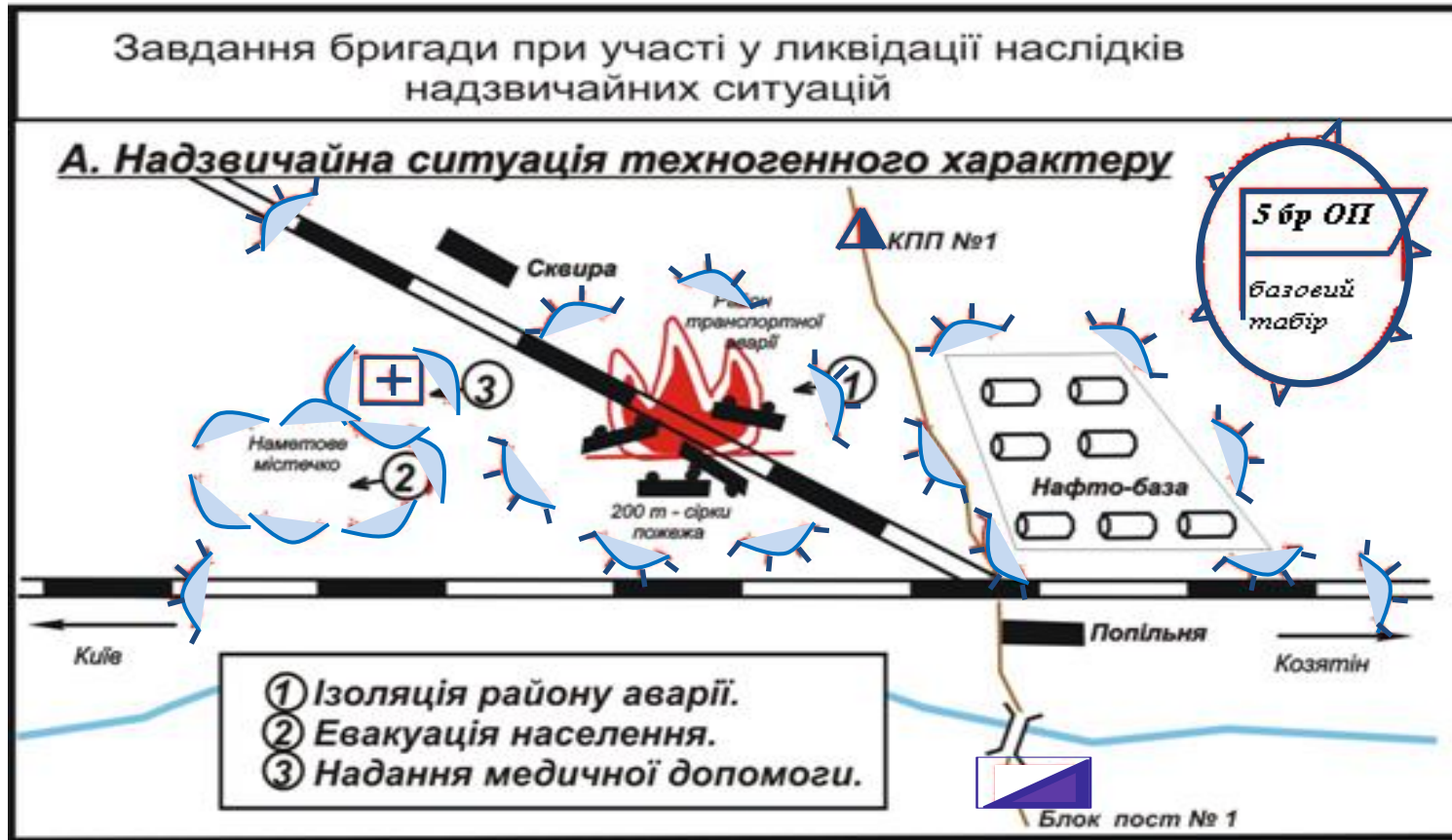

Рис. Г.1 Завдання бригади Національної гвардії України у надзвичайній

Б. Надзвичайна ситуація природного характеру

Рис. Г.2 Завдання бригади Національної гвардії України у надзвичайній ситуації природного характеру

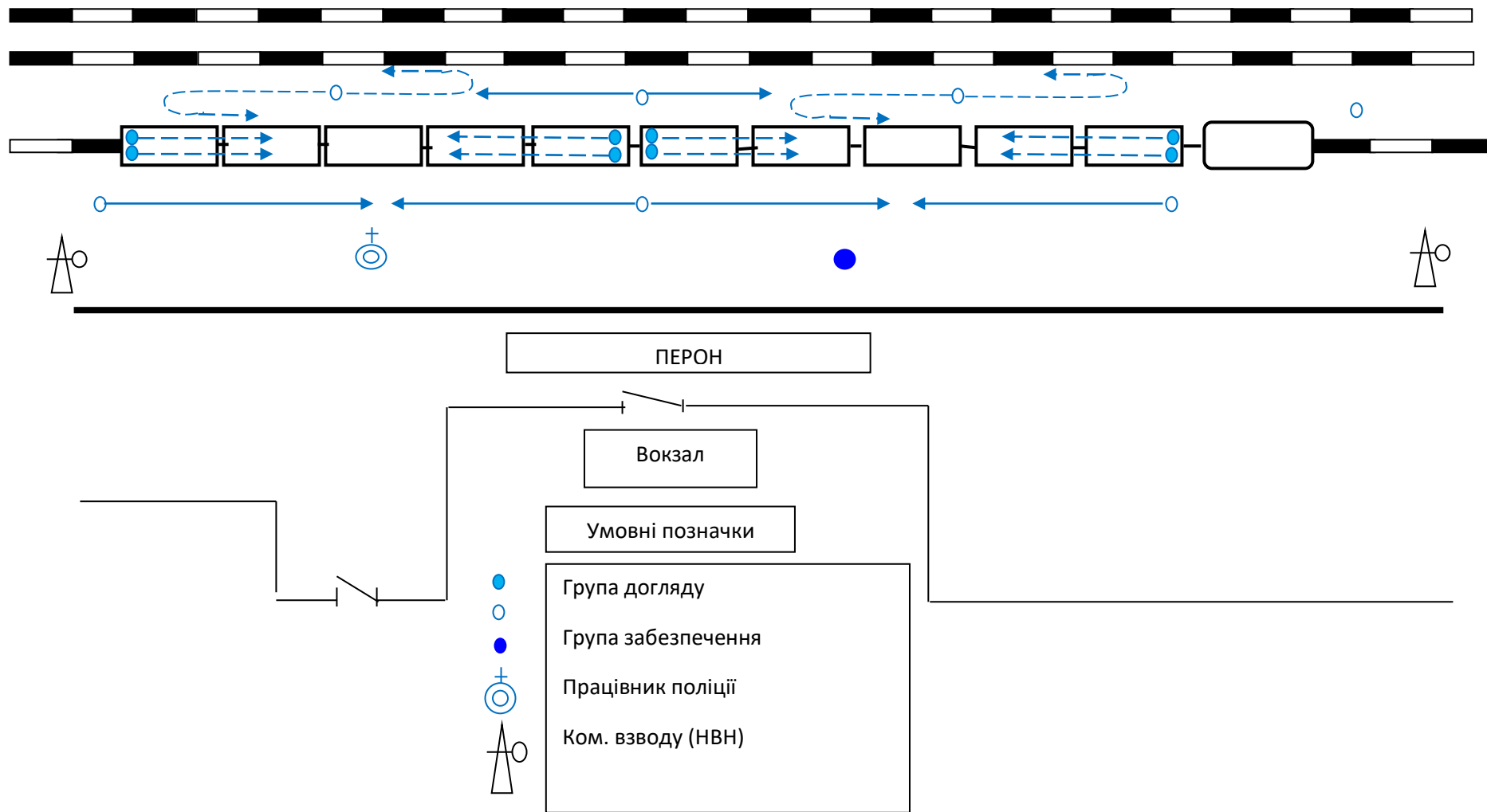

Рис. Г.3 Схеми організації служби огляду транспорту на залізничній станції в умовах карантину

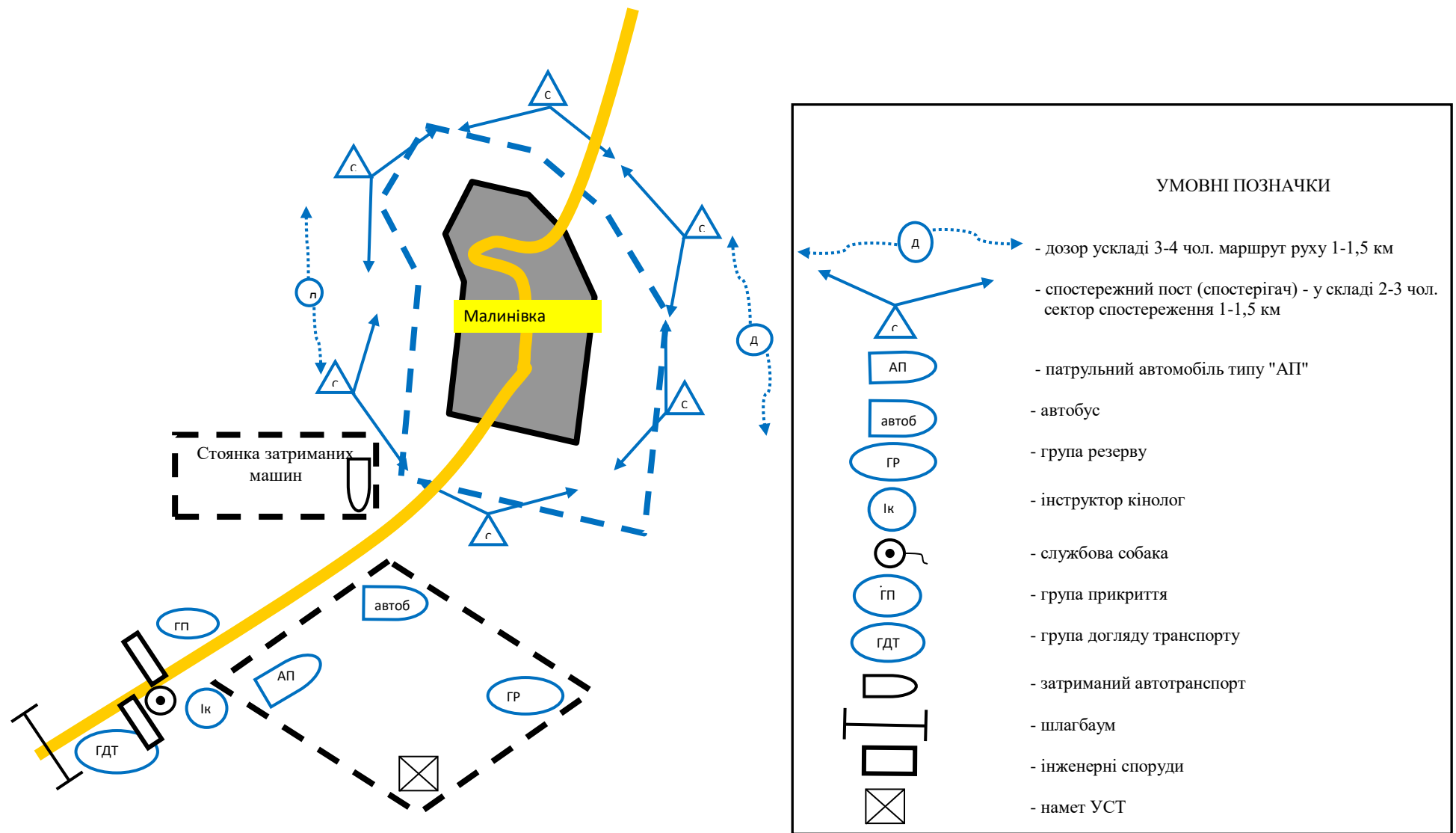

Рис. Г.4 Схема елементів військових нарядів групи охорони кордону карантинного району

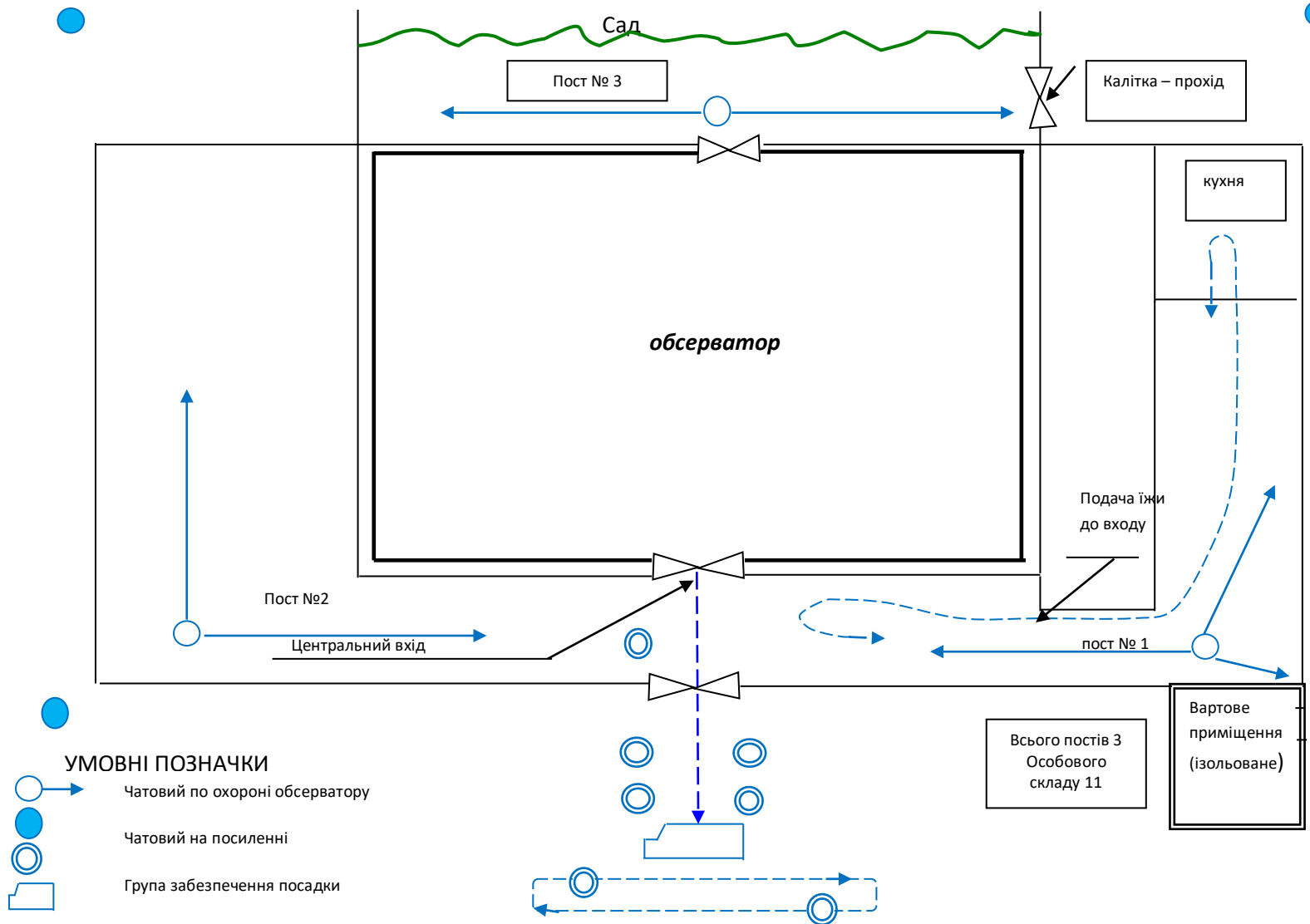

Рис. Г.5 Схема охорони обсерватору і забезпечення посадки громадян в автобуси при евакуації

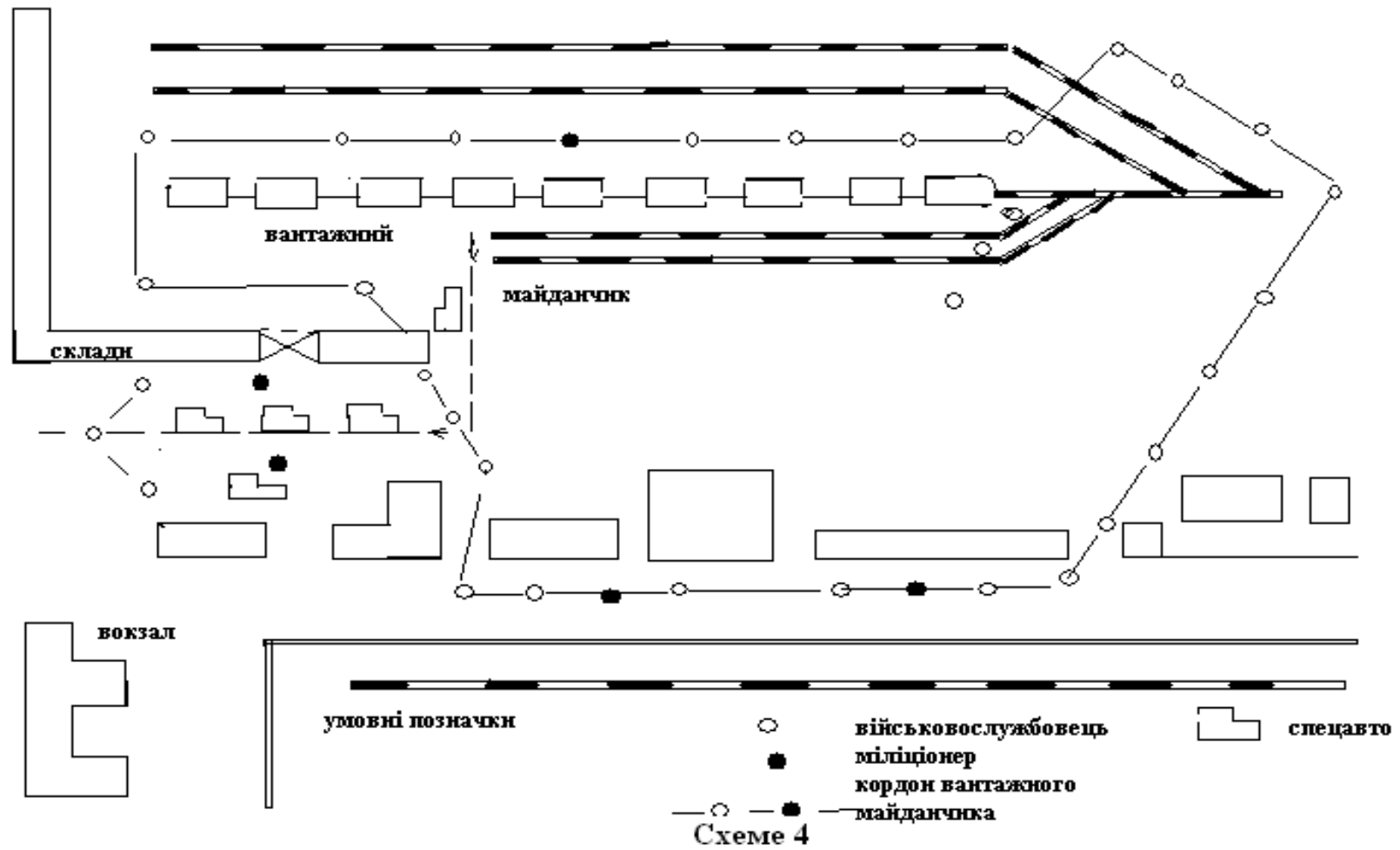

Рис. Г.6 Організація служби з ізоляції місця посадки obserвованих громадян на вантажному дворі

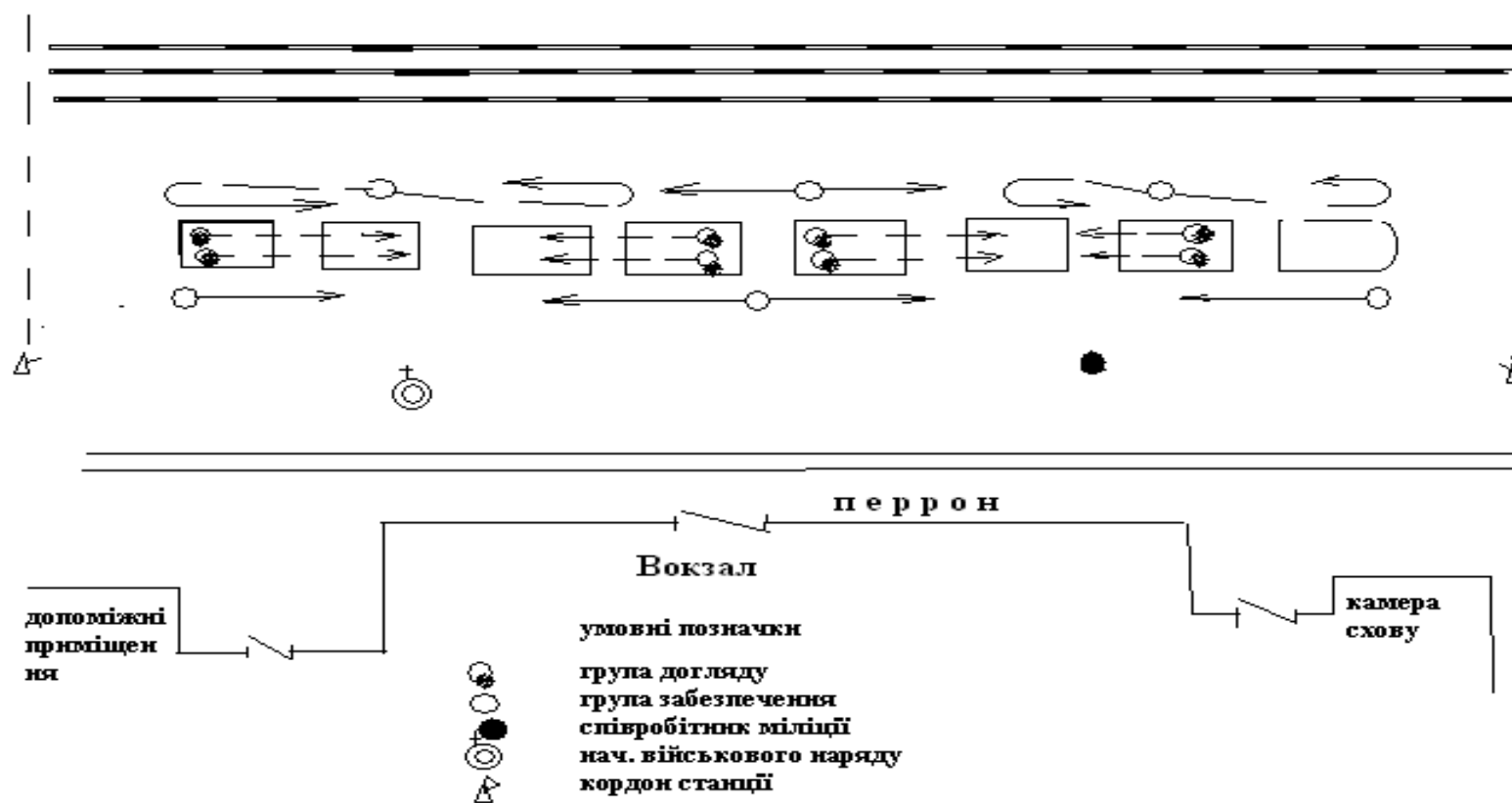

Схема 2

Рис. Г.7 Організація служби щодо огляду вантажних поїздів на залізничній станції

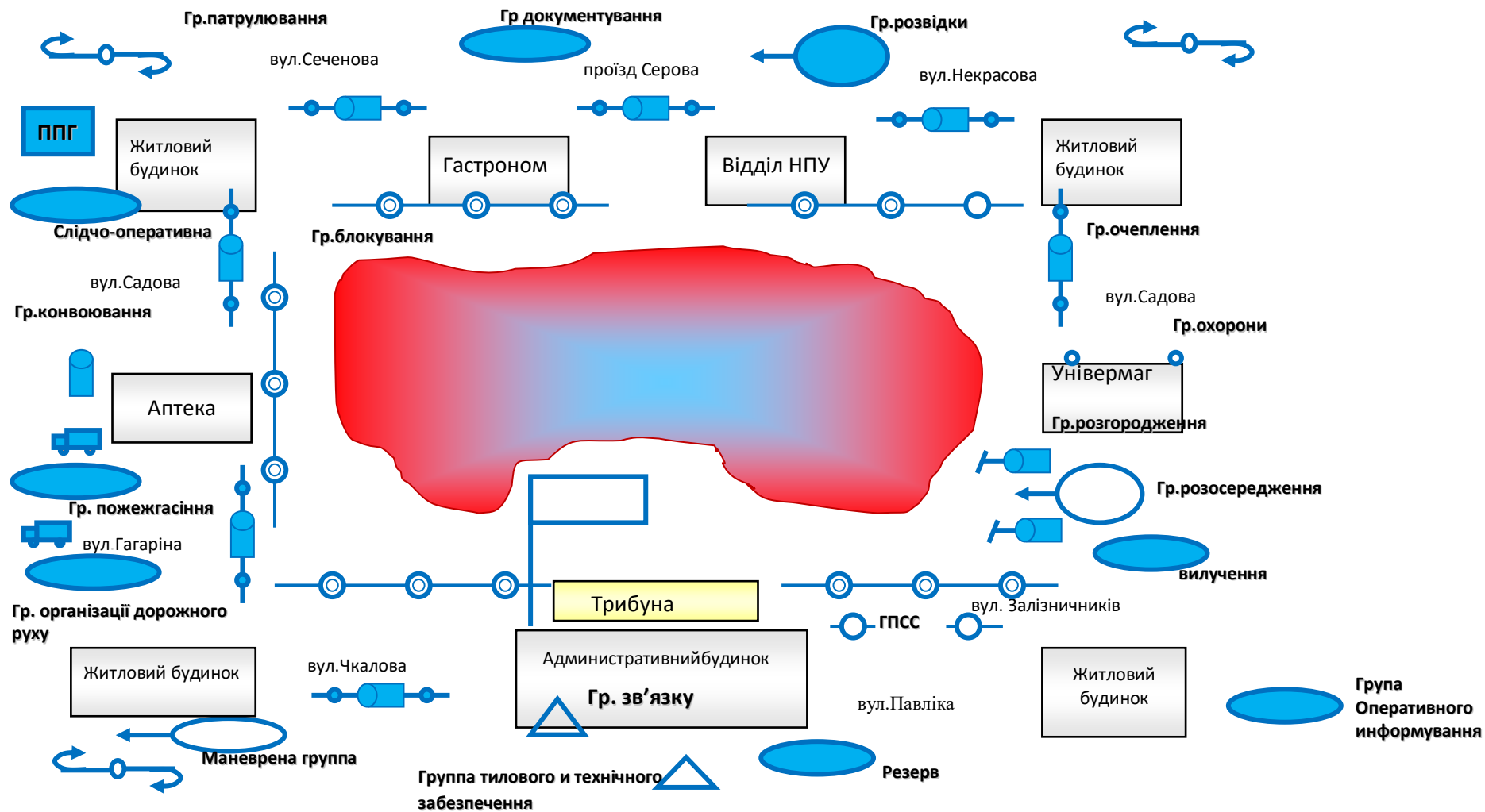

Рис. Г.8 Угрупування сил та засобів у спеціальній операції з припинення масового заворушення

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

Алгоритм роботи командира з'єднання (військової частини) 59

Б

Безпосередня підготовка військ (сил і засобів) 58

В

Висування з'єднання (військової частини) в район проведення спеціальної операції 67

З

Заворушення 72

Завчасна підготовка 54

Завчасне планування 54

Заключний етап 30

Зміна військ 69

Зосередження військ 86

К

Комплексне оперативно-профілактичне відпрацювання 31

Л

Локалізація масових заворушень 86

М

Масовий захід 12

Масові заворушення 72

Масштаб масового заходу 13

О

Оперативна обстановка 7

Оперативна обстановка звичайна 11

Оперативна обстановка ускладнена 11

Оперативна обстановка кризова 12

Оперативна обстановка надзвичайна 12

Оперативний штаб 40

П

Підготовчий етап 19

Підготовка сил Національної гвардії України до проведення оперативно-профілактичних операцій 36

Підготовка військ до дій у спеціальних операціях 53

План рекогносцировки 40

Планова таблиця взаємодії 40

Прийняття рішення на можливі дії у надзвичайних ситуаціях 55

Прикордонний пошук 93
Прикордонна операція 93
Прогнозування обстановки 22
Р
Режим підвищеної готовності сил і засобів 49
Режим надзвичайного стану 54
Райони дій у надзвичайних ситуаціях 67
У
Угрупування сил і засобів 51
Ускладнення оперативної обстановки 8
Управління військами під час реагування на надзвичайні ситуації 48
Ц
Цільова оперативно-профілактична операція 31

Навчальне видання

Лавніченко О.В.
Годлевський С.О.

ДІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ
ПРИ УСКЛАДНЕННІ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ
ТА У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Посібник

Відповідальний за випуск: С. О. Годлевський

Формат паперу 60×84/16. Ум. друк. арк. 7,45. Тираж 50 прим. Зам. № 20.

Видавець і виготовлювач Національна академія Національної гвардії України
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4794 від 24.11.2014 р.
пл. Захисників України, 3, м. Харків, 61001